

Referent științific

Lector univ. dr. Dan STERIAN, Universitatea „Spiru Haret”, București

Daniel Buda

**Elemente de drept civil –
aspecte teoretice și practice
în administrația publică**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BUDA, DANIEL

Elemente de drept civil – aspecte teoretice și practice în administrația publică / Daniel Buda. - Cluj-Napoca: Accent, 2017

Conține bibliografie

ISBN 978-606-561-181-8

34

ISBN 978-606-561-181-8

© Accent, 2017

Cluj-Napoca

www.accentpublisher.ro

Cuprins

Cuvânt înainte	15
----------------------	----

Capitolul I

Introducere în dreptul civil

Secțiunea 1

Noțiunea și principiile dreptului civil

1. Noțiunea de „drept civil”	17
2. Rolul dreptului civil.....	18
3. Principiile generale ale dreptului civil.....	18
3.1. Aspecte generale.....	18
3.2. Principiul egalității în fața legii civile.....	19
3.3. Principiul proprietății	20
3.4. Principiul garantării și ocrotirii drepturilor subiective civile.....	21
3.5. Principiul bunei-credințe	21
3.6. Principiul îmbinării intereselor individuale cu interesele generale	22

Secțiunea 2

Izvoarele dreptului civil

1. Noțiune	23
2. Legea.....	24
3. Cutuma sau obiceiul juridic (uzanțele).....	26
4. Principiile generale ale dreptului.....	28
5. Jurisprudența.....	28
6. Teoriile juridice / Doctrina	29

Secțiunea 3

Normele juridice de drept civil

1. Definiție.....	30
2. Clasificarea normelor juridice de drept civil.....	31
2.1. Norme juridice civile dispozitive și norme juridice civile imperative	31

2.2. Norme juridice civile de ordine publică și norme juridice civile de ordine privată.....	32
2.3. Norme juridice civile generale și norme juridice civile speciale	33
3. Interpretarea normelor juridice de drept civil	34
3.1. Necesitatea interpretării normelor juridice de drept civil	34
3.2. Clasificarea interpretării normelor juridice de drept civil	34
3.2.1. În funcție de organul/persoana care face interpretarea.....	35
3.2.2. În funcție de rezultatul interpretării	36
3.2.3. În funcție de procedeul folosit în interpretare	37
3.3. Reguli speciale de interpretare a contractelor	40

Secțiunea 4

Aplicarea legii civile

1. Acțiunea în timp a legii civile.....	41
1.1. Principiul neretroactivității legii civile	42
1.2. Aplicarea imediată a legii noi și ultraactivitatea legii vechi	44
2. Aplicarea în spațiu a legii civile.....	45
3. Aplicarea legii civile asupra persoanelor	45

Capitolul II

Raportul Juridic Civil

Secțiunea 1

Noțiunea și caracterele juridice ale raportului juridic civil

1. Noțiunea de „raport juridic civil”	47
2. Caracterele raportului juridic civil.....	47
3. Izvoarele raportului juridic civil.....	49

Secțiunea 2

Structura raportului juridic civil

1. Aspecte generale.....	50
2. Subiectele raportului juridic civil	50
2.1. Noțiunea de „subiecte ale raportului juridic civil” – persoana fizică și persoana juridică	50
2.2. Capacitatea civilă a subiectelor raportului juridic civil	50
2.2.1. Aspecte generale.....	50

2.2.2. Capacitatea civilă a persoanei fizice	51
2.2.3. Capacitatea civilă a persoanei juridice	54
2.3. Determinarea subiectelor raportului juridic civil	56
2.4. Pluralitatea subiectelor raportului juridic civil	57
2.5. Schimbarea subiectelor raportului juridic civil	59
3. Conținutul raportului juridic civil	60
3.1. Aspecte generale	60
3.2. Dreptul subiectiv civil	61
3.2.1. Definiție	61
3.2.2. Clasificarea drepturilor subiective civile	62
3.2.2.1. Drepturi subiective civile absolute și drepturi subiective civile relative	62
3.2.2.2. Drepturi subiective civile patrimoniale și drepturi subiective civile nepatrimoniale	63
3.2.2.3. Drepturi subiective civile principale și drepturi subiective civile accesorii	66
3.3. Obligația civilă	67
3.3.1. Definiție	67
3.3.2. Clasificarea obligațiilor civile	67
3.3.2.1. Obligațiile de a da, a face și a nu face	67
3.3.2.2. Obligații pozitive și obligații negative	69
3.3.2.3. Obligații de rezultat și obligații de mijloace	69
3.3.2.4. Obligații civile obișnuite, reale (<i>propter rem</i>) și opozabile și terților (<i>scriptae in rem</i>)	70
3.3.2.5. Obligații civile perfecte și imperfecte	71
4. Obiectul raportului juridic civil	72
4.1. Elemente definitorii privind obiectul raportului juridic civil	72
4.2. Clasificarea bunurilor	74
4.2.1. Bunuri mobile și bunuri imobile	74
4.2.2. Bunuri aflate în circuitul civil și bunuri scoase din circuitul civil	76
4.2.3. Bunuri fungibile și bunuri nefungibile	76
4.2.4. Bunuri consumptibile și bunuri neconsumptibile	77
4.2.5. Bunuri divizibile și bunuri indivizibile	77
4.2.6. Bunuri principale și bunuri accesorii	78

4.2.7. Bunuri sesizabile și bunuri inesesizabile	79
4.2.8. Bunuri din domeniul public și bunuri din domeniul privat	79

Capitolul III

Actul juridic civil

Secțiunea 1

Definiție și clasificare

1. Definiția actului juridic civil	81
2. Clasificarea actelor juridice civile.....	82
2.1. Acte juridice unilaterale, acte juridice bilaterale și acte juridice plurilaterale	82
2.2. Acte juridice cu titlu oneros și acte juridice cu titlu gratuit	83
2.3. Acte juridice constitutive, acte juridice translativ și acte juridice declarative	85
2.4. Acte juridice de conservare, acte juridice de administrare și acte juridice de dispoziție	86
2.5. Acte juridice consensuale, acte juridice formale (solemne) și acte juridice reale	87
2.6. Acte juridice patrimoniale și acte juridice nepatrimoniale	88
2.7. Acte juridice civile cu executare dintr-o dată și acte juridice civile cu executare succesivă	88
2.8. Acte juridice civile principale și acte juridice civile accesorii	89
2.9. Acte juridice civile strict personale și acte juridice civile care pot fi încheiate și prin reprezentant	90
2.10. Acte juridice civile între vii și acte juridice civile pentru cauză de moarte	91
2.11. Acte juridice civile subiective și acte juridice civile condiție	92
2.12. Acte juridice civile pure și simple și acte juridice civile afectate de modalități	92
2.13. Acte juridice civile numite și acte juridice civile nenumite	93
2.14. Acte juridice civile cauzale și acte juridice civile abstracte	94

Secțiunea 2

Condițiile de validitate ale actului juridic civil

1. Noțiune	95
2. Clasificarea condițiilor de validitate ale actului juridic civil.....	95

3. Capacitatea de a încheia actul juridic civil	96
3.1. Noțiune	96
3.2. Principiul capacității de a încheia acte juridice în cazul persoanei fizice și persoanei juridice	97
3.3. Excepția incapacității – Clasificare și sancțiune	98
4. Consimțământul	100
4.1. Aspecte generale	100
4.2. Voința juridică și consimțământul. Principiile voinței juridice	101
4.3. Valabilitatea consimțământului – Cerințe	103
4.3.1. Consimțământul să fie exprimat cu intenția de a produce efecte juridice	104
4.3.2. Consimțământul să provină de la o persoană cu discernământ	104
4.3.3. Consimțământul să fie liber, neviciat (nealterat de viciile de consimțământ).....	105
4.4. Eroarea	106
4.4.1. Noțiune	106
4.4.2. Clasificare.....	106
4.4.3. Proba erorii.....	110
4.4.4. Sancțiune	111
4.5. Dolul	111
4.5.1. Noțiunea de „dol”	111
4.5.2. Structura dolului	112
4.5.3. Cerințele dolului.....	113
4.5.4. Proba dolului	113
4.5.5. Sancțiune	113
4.6. Violența	114
4.6.1. Noțiunea de „violență”	114
4.6.2. Clasificare.....	115
4.6.3. Structura violenței	115
4.6.4. Cerințele violenței	116
4.6.5. Sancțiune	117
4.7. Leziunea.....	117
4.7.1. Noțiunea de „leziune”	117
4.7.2. Structura leziunii	118

4.7.3. Domeniul de aplicare.....	119
4.7.4. Sancțiuni	120
4.8. Comparație eroare – dol – violență – leziune.....	121
5. Obiectul actului juridic civil.....	122
5.1. Noțiunea de „obiect al actului juridic civil”	122
5.2. Cerințele valabilității obiectului actului juridic civil	123
5.2.1. Obiectul să fie determinat sau determinabil	124
5.2.2. Obiectul să fie licit	125
5.2.3. Obiectul să existe	125
5.2.4. Obiectul să fie posibil	127
5.2.5. Obiectul să fie în circuitul civil	128
5.2.6. Obiectul să fie fapta personală a celui care se obligă.....	128
5.2.7. Îndeplinirea cerințelor suplimentare prevăzute de lege – autorizație administrativă sau judiciară sau altă cerință prevăzută de lege.....	129
6. Cauza actului juridic	129
6.1. Noțiunea de cauză (scop) a actului juridic	129
6.2. Cerințele valabilității cauzei actului juridic civil	130
6.2.1. Cauza să existe.....	130
6.2.2. Cauza să fie licită	130
6.2.3. Cauza să fie morală	131
6.3. Proba cauzei	132
7. Forma actului juridic civil	132
7.1. Noțiunea de „formă a actului juridic civil”	132
7.2. Principiul consensualismului	132
7.3. Clasificarea condițiilor de formă ale actului juridic civil	133
7.3.1. Forma <i>ad validitatem</i>	134
7.3.2. Forma <i>ad probationem</i>	137
7.3.3. Forma cerută pentru opozabilitatea față de terți.....	138
8. Modalitățile actului juridic civil.....	139
8.1. Termenul.....	140
8.1.1. Noțiune	140
8.1.2. Clasificare.....	140
8.1.3. Efecte	142

8.2. Condiția	143
8.2.1. Noțiune	143
8.2.2. Clasificare.....	143
8.2.3. Efecte	145
8.2.4. Comparație termen – condiție	146
8.3. Sarcina	147
8.3.1. Noțiune	147
8.3.2. Clasificare.....	147
8.3.3. Efecte	149
8.3.4. Comparație condiție – sarcină	149

Secțiunea 3

Efectele actului juridic civil

1. Noțiunea de „efecte” ale actului juridic civil	150
2. Determinarea efectelor actului juridic civil	150
3. Principiile efectelor actului juridic civil – noțiune și enumerare.....	152
3.1. Principiul forței obligatorii	153
3.1.1 Noțiune. Justificare.....	153
3.1.2. Excepții de la principiul forței obligatorii	154
3.2. Principiul irevocabilității unilaterale a actului juridic civil	157
3.2.1. Noțiune. Justificare.....	157
3.2.2. Excepții de la principiul irevocabilității actului juridic civil	157
3.3. Principiul relativității efectelor actului juridic civil	161
3.3.1. Noțiune. Justificare.....	161
3.3.2. Opozabilitatea față de terți a actului juridic	162
3.3.3. Noțiunile de „parte”, „terț”, „având-cauză”	163
3.3.4. Excepții de la principiul relativității efectelor actului juridic civil	167
3.3.5. Excepții de la opozabilitatea actului juridic civil	170

Capitolul IV

Nulitatea actului juridic civil

Secțiunea 1

Considerații generale

1. Definiție.....	173
2. Funcțiile nulității.....	173

3. Delimitarea nulității de alte cauze de ineficacitate a actului juridic civil....	174
3.1. Nulitatea și rezoluțiunea.....	174
3.2. Nulitatea și rezilierea.....	175
3.3. Nulitatea și revocarea.....	176
3.4. Nulitatea și caducitatea.....	176
3.5. Nulitatea și inopozabilitatea.....	177
3.6. Clasificarea nulităților actului juridic civil.....	177
3.6.1. Nulitatea absolută și nulitatea relativă.....	177
3.6.2. Nulitatea parțială și nulitatea totală.....	178
3.6.3. Nulitatea expresă și nulitatea virtuală.....	179
3.6.4. Nulități de fond și nulități de formă.....	179

Secțiunea 2

Cauzele de nulitate

1. Aspecte introductive.....	180
2. Cauzele de nulitate absolută.....	180
3. Cauzele de nulitate relativă.....	181

Secțiunea 3

Regimul juridic al nulității

1. Aspecte introductive.....	182
2. Regimul juridic al nulității absolute.....	183
3. Regimul juridic al nulității relative.....	185

Secțiunea 4

Efectele nulității

1. Aspecte generale.....	188
1.1. Noțiunea de „efecte ale nulității”.....	188
1.2. Principiile efectelor nulității – enumerare.....	189
2. Principiul retroactivității efectelor nulității.....	190
2.1. Noțiune.....	190
2.2. Excepții.....	190
3. Principiul repunerii părților în situația anterioară (<i>restitutio in integrum</i>)... 191	
3.1. Noțiune.....	191
3.2. Aspecte de drept procesual civil.....	191
3.3. Excepții.....	192

4. Principiul anulării actului subsecvent ca urmare a anulării actului inițial (<i>resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis</i>).....	194
4.1. Noțiune	194
4.2. Excepții.....	194
4.3. Cazurile care înlătură principiul „ <i>quod nullum est, nullum producit effectum</i> ”	196

Capitolul V

Prescripția extinctivă

Secțiunea 1

Aspecte generale referitoare la prescripția extinctivă

1. Definiția prescripției extinctive. Reglementare.....	199
2. Natura juridică a prescripției extinctive	201
3. Efectul prescripției extinctive	201
3.1. Consecințe ale efectului prescripției extinctive	201
3.2. Principiile efectului prescripției extinctive	203

Secțiunea 2

Domeniul prescripției extinctive

1. Noțiune	205
2. Prescripția extinctivă în cadrul drepturilor patrimoniale.....	205
2.1. Prescripția extinctivă și drepturile de creanță.....	205
2.2. Prescripția extinctivă și drepturile reale accesorii	206
2.3. Prescripția extinctivă și drepturile reale principale	206
3. Prescripția extinctivă în cadrul drepturilor nepatrimoniale.....	207
3.1. Principiul imprescriptibilității drepturilor nepatrimoniale	207
3.2. Excepții de la principiul imprescriptibilității drepturilor nepatrimoniale	208

Secțiunea 3

Termenele de prescripție extinctivă

1. Noțiune	209
2. Clasificare.....	209
3. Termenul general de prescripție extinctivă	210
4. Termenul special de prescripție extinctivă.....	211

Secțiunea 4

Cursul prescripției extinctive

1. Începutul prescripției extinctive.....	213
1.1. Regula generală privind începutul prescripției extinctive	213
1.2. Reguli speciale privind începutul prescripției extinctive	213
2. Suspendarea prescripției extinctive.....	215
2.1. Noțiune.....	215
2.2. Cauzele generale de suspendare	215
2.3. Cauzele speciale de suspendare	217
2.4. Efectele suspendării.....	218
2.4.1. Efectul general	218
2.4.2. Efectul special	219
2.4.3. Beneficiul și extinderea efectului suspendării.....	219
3. Întreruperea prescripției extinctive.....	220
3.1. Noțiune.....	220
3.2. Cauzele de întrerupere	220
3.3. Efectele întreruperii	222
3.4. Beneficiul și extinderea efectului întreruptiv.....	223
4. Repunerea în termenul de prescripție extintivă	224
4.1. Noțiune.....	224
4.2. Domeniul repunerii în termenul de prescripție extintivă	224
4.3. Termenul pentru repunerea în termenul de prescripție extintivă	225
4.4. Efectul repunerii în termenul de prescripție extintivă.....	226
5. Împlinirea prescripției extinctive.....	226
5.1. Precizări	226
5.2. Regulile de stabilire a momentului împlinirii prescripției extinctive...	227
Bibliografie.....	229

Cuvânt înainte

Prezenta lucrare se adresează atât studenților de la facultățile de administrație publică, cât și funcționarilor publici. Bagajul informațional, sintetizat în puține pagini, constituie un instrument necesar și util, reprezentând o bază solidă absolut indispensabilă oricărei persoane care operează cu instrumente juridice în activitatea sa.

Actele normative, fie ele legi, ordonanțe, hotărâri de guvern ori hotărâri de consiliu local sau județean, nu sunt niște elemente abstracte care doar ne guvernează viața de zi cu zi.

Tocmai de aceea, încă de la început, doresc să subliniez importanța conștientizării de către orice instrumentator de legislație în domeniul administrației publice locale și centrale, aceștia fiind veritabili „judecători de pace”, faptul că, întotdeauna, actele normative se interpretează în litera legii, dar mai ales în spiritul ei. Ambele noțiuni se constituie într-un concept unitar, neputând opera una fără cealaltă.

În contextul unei birocrații excesive a actului administrativ, este extrem de important ca viitorii funcționari publici să dispună și să dețină cunoștințele minimale despre instrumentele juridice necesare cu care operează, care să le permită identificarea unor soluții legale sau consilierea cetățeanului plătitor de taxe și impozite.

Pe parcursul celor cinci capitole ale cărții „*Elemente de drept civil - aspecte teoretice și practice în administrația publică*”, au fost analizate dispozițiile normative prevăzute de Codul Civil referitoare la instituțiile de bază ale dreptului civil, instituții cu care cei care activează în domeniul administrației publice se vor întâlni deseori.

Astfel, primul capitol este dedicat unor *noțiuni introductive* indispensabile, care permit cititorilor să cunoască care sunt principiile care ar trebui să guverneze dreptul civil, cum se definește norma juridică de drept civil, clasificarea, precum și modul de interpretare ale acesteia.

Cel de al doilea capitol este destinat *raportului juridic civil*, considerat „temelia” relațiilor care se stabilesc între persoane, fie ele fizice sau juridice. Prin urmare, sunt sintetizate prevederile legale privind subiectele, conținutul și obiectul raportului juridic civil. Fără noțiuni precum capacitatea civilă a persoanelor, drept subiectiv civil, obligație civilă sau bun, niciun student nu va putea avea o carieră în administrația publică, după cum niciun funcționar public nu va fi capabil să fie parte a unei administrații publice eficiente, aflate aproape de cetățean.

La fel de important ca raportul juridic civil este și *actul juridic civil*, analizat în cel de-al treilea capitol, cu accent pe condițiile de valabilitate ale unui act juridic civil, precum și pe efectele acestuia.

Aflată într-o strânsă legătură cu actul juridic civil, *sanctiunea nulității* acestuia face obiectul următorului capitol. Este necesar ca fiecare viitor funcționar public să cunoască și să reușească să identifice cauzele de nulitate absolută sau de nulitate relativă ale unui act juridic civil, precum și efectele constatării acestei sancțiuni.

Nu în ultimul rând, am considerat necesar a analiza și prevederile legale consacrate *prescripției extinctive*, sancțiune care are un caracter practic accentuat atât în raporturile juridice civile, cât și în raporturile juridice specifice altor ramuri de drept.

Prezenta lucrare este departe de a fi epuizat toate aspectele de fapt și de drept referitoare la instituțiile de drept civil analizate, însă ea redă într-o manieră succintă, dar completă, cu o interpretare corectă a prevederilor legale, acele aspecte care trebuie cunoscute de orice student de la facultățile de administrație publică, acesta fiind și scopul publicării ei.

Capitolul I

Introducere în dreptul civil

Secțiunea 1

Noțiunea și principiile dreptului civil

1. Noțiunea de „drept civil”

Dreptul Civil poate fi definit¹ ca fiind acea ramură a dreptului privat ale cărei norme reglementează, de drept comun, existența persoanelor fizice și juridice, ca subiecte de drept, precum și conținutul raporturilor juridice patrimoniale și nepatrimoniale pe care părțile le stabilesc prin săvârșirea de acte sau fapte juridice, în calitatea lor de persoane fizice sau juridice, raporturi caracterizate prin poziția de egalitate juridică a părților și prin faptul că se fundamentează, în majoritatea lor, pe libertatea de voință a părților, libertate exprimată în limitele legii.

1 Pentru definiția dreptului civil a se vedea Ernest Lupan, *Introducere în dreptul civil*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 1999, p. 17; A. Ionașcu, *Drept civil. Partea generală*, Editura Didactica și Pedagogica, București, 1963, p. 3; S. Bradeanu, I. Rucareanu, *Tratat de Drept civil*, vol. I, Partea generală, Editura Academiei, București, 1967, p. 36; O. Calmuschi, *Tratat de drept civil*, vol. I, Partea generală, Editura Academiei, București, 1989, p. 19; Gabriel Boroi, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Editura ALLBECK, București, 2001, p. 3.

2. Rolul dreptului civil

Pentru a explica rolul dreptului civil, este esențială menționarea funcției sale de „*drept comun* față de alte ramuri de drept”². În acest sens, articolul 2 alin. (2) din Codul Civil prevede că „*prezentul cod este alcătuit dintr-un ansamblu de reguli care constituie dreptul comun pentru toate domeniile la care se referă litera sau spiritul dispozițiilor sale*”. Din dispozițiile acestui articol reiese interpretarea, potrivit căreia atunci când „*o altă ramură de drept învecinată nu conține norme juridice proprii care să reglementeze un anumit aspect al unui raport juridic sau când normele sale ar fi insuficiente, se va recurge la norma corespunzătoare din dreptul civil*”.³

3. Principiile generale ale dreptului civil

3.1. Aspecte generale

Principiile dreptului civil sunt idei de bază care se regăsesc în întreaga legislație a României, fiind consacrate de legea fundamentală, precum și de alte legi mai importante, care orientează reglementările juridice și aplicarea dreptului român. Aceste principii au vocație generală, guvernând întreaga ramură a dreptului civil.

Principiile dreptului civil au o importanță atât teoretică, cât și practică: sub aspect teoretic, ele exprimă relațiile directe dintre concepțiile politice și juridice, iar sub aspect practic, orientează activitatea legiuitorului, având și un important rol în aplicarea dreptului, fiind considerate spiritul legii, spirit în care trebuie să fie administrată litera legii.

2 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *Curs de drept civil. Partea Generală*, ediția a 2-a revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2012, p. 3.

3 *Ibidem, loc.cit.*

Sunt principiile generale ale dreptului civil: principiul egalității în fața legii civile, principiul proprietății, principiul garantării și ocrotirii drepturilor subiective civile, principiul bune-credințe, principiul îmbinării intereselor personale cu interesele generale.

3.2. Principiul egalității în fața legii civile

Principiul egalității în fața legii civile este prevăzut atât de Constituția României, cât și de Codul Civil. Din dispozițiile art. 4 alin. (2)⁴ și ale art. 16 din Constituție, rezultă că „(1) *Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.* (2) *Nimeni nu este mai presus de lege.* (3) *Funcțiile și demnitățile publice, civile sau militare, pot fi ocupate, în condițiile legii, de persoanele care au cetățenia română și domiciliul în țară. Statul român garantează egalitatea de șanse între femei și bărbați pentru ocuparea acestor funcții și demnități [...]*”⁵

Codul Civil reglementează acest principiu în art. 30, potrivit căruia „*rasa, culoarea, naționalitatea, originea etnică, limba, religia, vârsta, sexul sau orientarea sexuală, opinia, convingerile personale, apartenența politică, sindicală, la o categorie socială ori la o categorie defavorizată, averea, originea socială, gradul de cultură, precum și orice altă situație similară nu au nicio influență asupra capacității civile*”. Acest articol se referă atât la persoanele fizice, cât și la persoanele juridice. Din perspectiva celor din urmă, acest principiu este aplicabil, în sensul că toate persoanele juridice sunt egale în fața normelor juridice care reglementează categoria din care fac parte.

4 Conform alin. (2) al art. 4 din Constituția României, „România este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor săi, fără deosebire de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere sau de origine socială”.

5 Extras din art. 16 din Constituția României.

3.3. Principiul proprietății

La fel ca principiul egalității în fața legii civile, principiul proprietății se regăsește în dispozițiile Constituției României, precum și în diferite prevederi cuprinse în Codul Civil.

Conform art. 44 din Constituție, „(1) *Dreptul de proprietate, precum și creanțele asupra statului, sunt garantate. Conținutul și limitele acestor drepturi sunt stabilite de lege.* (2) *Proprietatea privată este garantată și ocrotită în mod egal de lege, indiferent de titular [...]* (3) *Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire.* (4) *Sunt interzise naționalizarea sau orice alte măsuri de trecere silită în proprietate publică a unor bunuri pe baza apartenenței sociale, etnice, religioase, politice sau de altă natură discriminatorie a titularilor [...]*”. Art. 136 din Constituție⁶ face distincția între proprietatea privată și proprietatea publică și subliniază caracterul inviolabil al proprietății private.

Totodată, Codul civil reglementează dreptul de proprietate privată, dreptul de proprietate publică (și caracterelor juridice corespunzătoare), tipurile de proprietate privată și publică, dezmembrămintele dreptului de proprietate, pre-

6 Potrivit art. 136 din Constituția României, „(1) Proprietatea este publică sau privată. (2) Proprietatea publică este garantată și ocrotită prin lege și aparține statului sau unităților administrativ-teritoriale. (3) Bogățiile de interes public ale subsolului, spațiul aerian, apele cu potențial energetic valorificabil, de interes național, plajele, marea teritorială, resursele naturale ale zonei economice și ale platoului continental, precum și alte bunuri stabilite de legea organică, fac obiectul exclusiv al proprietății publice. (4) Bunurile proprietate publică sunt inalienabile. În condițiile legii organice, ele pot fi date în administrare regiilor autonome ori instituțiilor publice sau pot fi concesionate ori închiriate; de asemenea, ele pot fi date în folosință gratuită instituțiilor de utilitate publică. (5) Proprietatea privată este inviolabilă, în condițiile legii organice”.

cum și mijloacele de apărare a dreptului de proprietate, cum ar fi acțiunea în revendicare.

Practic, prin aceste prevederi legale se asigură garantarea și ocrotirea dreptului de proprietate asupra unui bun, fie el mobil sau imobil, indiferent de titular.

3.4. Principiul garantării și ocrotirii drepturilor subiective civile

Prevăzut în numeroase dispoziții constituționale, principiul garantării și ocrotirii drepturilor subiective civile este reglementat de art. 26 din Codul Civil, conform căruia *„drepturile și libertățile civile ale persoanelor fizice, precum și drepturile și libertățile civile ale persoanelor juridice sunt ocrotite și garantate de lege”*.

Totodată, trebuie subliniat faptul că și la nivel internațional există instrumente (la care România este parte) care subliniază necesitatea garantării drepturilor subiective civile, spre exemplu: Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Pactul internațional privind drepturile civile și politice ale omului etc.

Astfel de drepturi garantate și ocrotite de către lege sunt: dreptul la viață, dreptul la sănătate, dreptul la integritate fizică și psihică, dreptul la propria imagine, dreptul de proprietate, drepturile de creație etc.

3.5. Principiul bunei-credințe

Prin prevederile articolului 14, Codul Civil instituie principiul bunei-credințe, potrivit căruia *„(1) Orice persoană fizică sau persoană juridică trebuie să își exercite drepturile și să își execute obligațiile civile cu bună-credință, în acord cu ordinea publică și bunele moravuri. (2) Buna-credință se prezumă până la proba contrară.”*

Acest principiu vizează atât raporturile dintre persoanele fizice, cât și raporturile dintre persoanele juridice, fiind reglementat în privința exercitării drepturilor și obligațiilor subiective civile.

Buna-credință presupune existența din partea unui subiect de drept a intenției directe de a-și îndeplini în mod corespunzător obligațiile asumate și de a-și exercita drepturile în conformitate cu prevederile legale, a diligenței, precum și a abținerii de a avea o conduită care poate fi prejudiciabilă pentru altă persoană.

3.6. Principiul îmbinării intereselor individuale cu interesele generale

La fel ca în cazul principiilor analizate anterior, îmbinarea intereselor individuale cu cele generale reprezintă o regulă de bază, care își găsește aplicarea atât în cazul persoanelor fizice, cât și în cel al persoanele juridice.

Codul Civil cuprinde mai multe dispoziții care fac referire la aplicarea acestui principiu, cum ar fi: articolul 11, care prevede că *„Nu se poate deroga prin convenții sau acte juridice unilaterale de la legile care interesează ordinea publică sau de la bunele moravuri”*, articolul 14 alin. (1), conform căruia *„orice persoană fizică sau persoană juridică trebuie să își exercite drepturile și să își execute obligațiile civile cu bună-credință, în acord cu ordinea publică și bunele moravuri”*, articolul 60, potrivit căruia *„Persoana fizică are dreptul să dispună de sine însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri”*, articolul 187, care face referire la persoanele juridice: *„Orice persoană juridică trebuie să aibă o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu”*.

Practic, acest principiu se materializează prin exercitarea drepturilor și libertăților constituționale și civile deținute de o persoană, cu bună-credință și cu respectarea celor deținute de celelalte subiecte de drept.

Secțiunea 2

Izvoarele dreptului civil

1. Noțiune

„Termenul de izvor, în domeniul dreptului, are semnificația de sursă, de origine, de factor de determinare și de creare a dreptului”⁷.

Teoria generală a dreptului a realizat, între altele, o analiză asupra izvoarelor dreptului, evidențiind sensul material și sensul formal al acestei noțiuni⁸.

Așadar, izvoarele de drept civil în sens formal desemnează formele specifice de exprimare a normelor de drept civil. Succint, „izvoarele formale reprezintă formele juridice de exprimare a voinței guvernanților”⁹.

Izvoarele de drept civil în sens material se referă la „condițiile materiale de existență care generează normele acestei ramuri de drept”¹⁰.

Prin articolul 1 alin. (1), Codul Civil stabilește următoarele izvoare formale ale dreptului civil: legea, uzanțele și principiile generale ale dreptului. Totodată, alin. (2) al textului de lege anterior indicat prevede ordinea de aplicare a izvoarelor, respectiv: „În cazurile neprevăzute de lege se aplică uzanțele, iar în lipsa acestora, dispozițiile legale privitoare la situații asemănătoare, iar când nu există asemenea dispoziții, principiile generale ale dreptului”.

7 A se vedea: Dana Apostol Tofan, *Drept administrativ*, vol. I, ediția 2, Editura C.H. Beck, București, 2008, p. 48 și Corneliu Manda, *Drept administrativ. Tratat elementar*, ediția a IV-a, revăzută și adăugită, Editura Lumina Lex, București, 2007, p. 58.

8 A se vedea și Nicolae Popa, Mihail-Constantin Eremia, Simona Cristea, *Teoria generală a dreptului*, ediția a II-a, revizuită și adăugită, Editura All Beck, Colecția Curs Universitar, București, 2005, p. 161.

9 A se vedea Dana Apostol Tofan, *op.cit.*, p. 48.

10 *Ibidem*, *loc.cit.*

2. Legea

Principalul izvor formal al dreptului civil este legea care, la rândul său, este constituită din totalitatea actelor normative care emană de la organele de stat învestite cu prerogativa legiferării. Altfel spus, „*Actul normativ este izvorul de drept creat de organe ale autorității publice, învestite cu competențe normative (Parlament, Guvern, organe administrative locale). Actul normativ cuprinde norme general-obligatorii a căror aplicare poate fi realizată și prin intervenția forței coercitive a statutului.*”¹¹

Izvor al dreptului civil, „*legea*” cuprinde:

- **Constituția României** (legea fundamentală) – reprezintă principalul izvor pentru dreptul constituțional, însă constituie, totodată, și un izvor important pentru dreptul civil și nu numai, raportat la faptul că unele drepturi fundamentale ale cetățenilor, garantate de Constituție, reprezintă, în același timp, drepturi subiective civile, având ca titular persoana fizică (de exemplu, dreptul la proprietate).
- **Legile** (actele normative adoptate de Parlament) – în doctrina și în practica judiciară se face deosebire între legea fundamentală, care este Constituția, și celelalte legi, numite legi organice și legi ordinare. Legile organice dezvoltă și detaliază principiile fundamentale ale dreptului prevăzute în Constituție, intervenind în domeniile stabilite expres de art. 73 alin. (3), spre exemplu în organizarea administrației publice locale, a teritoriului, precum și regimul general privind autonomia locală, în aspectele legate de statutul funcționarilor publici, precum și cele referitoare la contenciosul administrativ etc. În ceea ce privește legile ordinare, acestea sunt toate celelalte legi adoptate de Parlament, prin care se reglementează orice materie care nu ține de

¹¹ A se vedea Nicolae Popa, *Teoria generală a dreptului*, ediția a 3-a, Editura C.H. Beck, București, 2008, p. 163.

domeniul legilor constituționale sau organice. Cu titlu de exemplu, enumerăm unele legi de o importanță majoră în domeniul administrativ: Legea nr. 554/2004 privind contenciosul administrativ, Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici, republicată, Legea nr. 213/1998 privind bunurile proprietate publică.

- **Hotărârile și Ordonanțele Guvernului**, inclusiv Ordonanțele de Urgență ale Guvernului, sunt acele acte normative adoptate de Guvern. Conform art. 115 alin. (1) din Constituție, *„Parlamentul poate adopta o lege specială de abilitare a Guvernului pentru a emite ordonanțe în domenii care nu fac obiectul legilor organice”*. În ceea ce privește Ordonanțele de Urgență, art. 115 alin. (4) prevede *„Guvernul poate adopta ordonanțe de urgență numai în situații extraordinare a căror reglementare nu poate fi amânată, având obligația de a motiva urgența în cuprinsul acestora”*. Cu titlu de exemplu, enumerăm: Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 90/2009 privind reglementarea unor măsuri în domeniul administrației publice, Ordonanța de Urgență nr. 105/2009 privind unele măsuri în domeniul funcției publice, precum și pentru întărirea capacității manageriale la nivelul serviciilor publice deconcentrate ale ministerelor și ale celorlalte organe ale administrației publice centrale din unitățile administrativ-teritoriale și ale altor servicii publice, precum și pentru reglementarea unor măsuri privind cabinetul demnitarului din administrația publică centrală și locală, cancelaria prefectului și cabinetul alesului local
- **Actele normative emise de diferite organe centrale sau locale ale administrației publice** – cum ar fi ordine ale prefectilor, hotărâri ale consiliilor județene, hotărâri ale consiliilor locale etc.
- **Actele și reglementările internaționale, acorduri și convenții** ratificate de România. În această categorie, un loc important îl ocupă și normele de drept ale Uniunii Euro-

pene care au „aplicabilitate directă, și, după caz, efect direct în dreptul intern, în măsura în care conțin norme juridice civile, precum și Convenția europeană a drepturilor omului”¹².

Nu în ultimul rând, trebuie reținută ordinea (prioritatea) aplicării acestor acte normative, în caz de neconcordanță cu reglementările de drept internațional și european. Astfel, articolele 4 și 5 din Codul Civil prevăd că: „În materiile reglementate de prezentul cod, dispozițiile privind drepturile și libertățile persoanelor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Constituția, Declarația Universală a Drepturilor Omului, pactele și celelalte tratate la care România este parte. Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și prezentul cod, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care prezentul cod conține dispoziții mai favorabile”, respectiv „În materiile reglementate de prezentul cod, normele dreptului Uniunii Europene se aplică în mod prioritar, indiferent de calitatea sau statutul părților”.

În concluzie, dreptul comunitar trebuie să se aplice cu prioritate față de dreptul național. Astfel, în situația unui conflict între cele două categorii de norme, autoritățile și instanțele statale vor aplica normele comunitare care prevalează.

3. Cutuma sau obiceiul juridic (uzanțele)

În conformitate cu prevederile art. 1 alin. (6) din Codul Civil, prin uzanțe se înțelege obiceiul (cutuma) și uzurile profesionale.

Cutuma sau obiceiul (accepțiuni prezente în lucrările de specialitate) reprezintă „o practică îndelungată, înrădăcinată și continuă, pe care cei ce o aplică o consideră obligatorie”¹³.

12 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 8.

13 *Ibidem*, *loc.cit.*

La rândul lor, uzurile profesionale reprezintă „*acele reguli care reglementează raporturile stabilite între membrii unei profesii, sau, după caz, între membri și clienți, cu ocazia exercitării profesiei*”¹⁴.

Atât obiceiul cât și uzurile profesionale se vor aplica în conformitate cu prevederile art. 1 alin. (2) din Codul Civil, și anume: „*în cazurile neprevăzute de lege se aplică uzanțele, iar în lipsa acestora, dispozițiile legale privitoare la situații asemănătoare, iar când nu există asemenea dispoziții, principiile generale ale dreptului*”.

Prin urmare, judecătorul nu poate refuza soluționarea unei cauze deduse judecății, întrucât, în lipsa unor prevederi legale (pe care s-ar baza soluția respectivă), se aplică uzanțele, iar în lipsa acestora, principiile generale ale dreptului.

Este de reținut că, potrivit art. 1 alin. (3) din Codul Civil „*Numai uzanțele conforme ordinii publice și bunelor moravuri sunt recunoscute ca izvoare de drept*”. Per a contrario, nu pot fi invocate ca argument în soluționarea unor cauze uzanțele care ar încălca ordinea publică și bunele moravuri sau care nu ar fi conforme cu acestea, întrucât acestea nu pot fi recunoscute ca izvoare ale dreptului civil.

De asemenea, atunci când o parte invocă uzanțele, conform art. 1 alin. (5) Cod Civil, aceasta „*trebuie să facă dovada existenței și a conținutului uzanțelor. Uzanțele publicate în culereri elaborate de către entitățile sau organismele autorizate în domeniu se prezumă că există, până la proba contrară*.”

În cele din urmă, aplicarea uzanțelor are loc și în materiile reglementate prin lege, însă numai în măsura în care legea trimite în mod expres la acestea.

¹⁴ *Ibidem, loc.cit.*

4. Principiile generale ale dreptului

Analizate într-o secțiune anterioară, principiile generale ale dreptului civil se aplică, astfel cum prevede art. 1 din Codul Civil, în acele situații nereglementate de lege sau de uzanțe.

5. Jurisprudența

Conform art. 9 alin. (3) din Codul Civil, *„Interpretarea legii de către instanță se face numai în scopul aplicării ei în cazul dedus judecătii”*. Astfel, când soluționează o cauză, judecătorul identifică și aplică normele juridice corespunzătoare situației de fapt și emite o hotărâre care își produce efectele doar față de părțile implicate în cauza respectivă. Aceasta înseamnă că hotărârea judecătorească nu are un caracter general (judecătorul nu edictează norme de drept) și, deci, nu poate constitui izvor de drept.

Cu toate acestea, deși nu este recunoscută ca izvor al dreptului civil, în unele cazuri, jurisprudența poate juca un rol important, trasând o serie de linii orientative pentru soluționarea unor situații juridice asemănătoare, în special făcându-se trimitere la jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție, precum și a Curții Constituționale.

Astfel, spre exemplu, potrivit art. 147 alin. (4) din Constituția României, *„Deciziile Curții Constituționale se publică în Monitorul Oficial al României. De la data publicării, deciziile sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor”*. De asemenea, art. 31 alin. (1) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, prevede că *„Decizia prin care se constată neconstituționalitatea unei legi sau ordonanțe ori a unei dispoziții dintr-o lege sau dintr-o ordonanță în vigoare este definitivă și obligatorie”*. Această Decizie de neconstituționalitate a unei legi sau ordonanțe reprezintă

reper pentru cauzele ulterioare care vor fi deduse judecării, întrucât judecătorii nu vor mai putea aplica legea sau ordonanța (sau normele din ele) declarate neconstituționale.

Un alt exemplu în acest sens sunt deciziile pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție în soluționarea recursurilor în interesul legii, care sunt obligatorii pentru instanțe în ceea ce privește problemele de drept dezlegate. În acest fel, aceste Decizii au rolul de izvor de drept.

În concluzie, chiar dacă majoritatea doctinarilor nu consideră jurisprudența ca fiind izvor al dreptului civil român, în vederea aplicării unitare a legii, judecătorii au ca reper întotdeauna jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție, precum și cea a Curții Constituționale¹⁵.

Totuși, dreptul civil român recunoaște calitatea de *izvor de drept jurisprudenței Curții de Justiției a Uniunii Europene și jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului*.

Considerăm că, în vederea creării unei jurisprudențe unitare, precum și a respectării dreptului la un proces echitabil și transparent, o mai mare importanță ar trebui acordată atât jurisprudenței naționale, cât și celei de la nivel comunitar.

6. Teoriile juridice / Doctrina

Menționăm că, în ceea ce privește doctrina, aceasta nu reprezintă izvor de drept civil, cu toate că, adesea, în literatura de specialitate sunt prezentate aspecte care sunt luate în considerare în practică sau care chiar „sunt preluate de legiuitor și transpuse în acte normative”¹⁶.

15 Pentru mai multe precizări privind morala și jurisprudența, a se vedea și Gabriel Boroi, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, pp. 9-11.

16 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.* p. 9.

Secțiunea 3
Normele juridice de drept civil

1. Definiție

În teoria generală a dreptului, norma juridică este considerată a fi „*celula de bază a dreptului, este sistemul juridic elementar. Dreptul nu poate exista și nici nu poate fi explicat în afara realității sale normative. În conținutul oricărei norme juridice este înmagazinată o anumită reprezentare conștientă a legiitorului în legătură cu conduita posibilă sau datorată a subiecților participante la relațiile sociale*”¹⁷.

Altfel spus, norma de drept civil reprezintă „*regula generală și abstractă care reglementează conduita subiecților în raporturile juridice civile*”¹⁸.

Considerată în lucrările de specialitate din teoria generală a dreptului ca reprezentând un „*etalon*” sau un „*model de comportament*”, norma juridică este parte a ordinii de drept, alături de relațiile juridice care iau naștere în baza ei¹⁹.

Între **caracterele** normei juridice se regăesc: *caracterul general și impersonal*²⁰, *caracterul tipic* (care reiese din repetarea tipului de conduită reglementat de norma juridică), *caracterul obligatoriu* („*obligativitatea normei juridice este dictată de scopul acesteia – necesitatea asigurării ordinii sociale*”²¹).

17 A se vedea Nicolae Popa, *op.cit.*, p. 117.

18 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 7.

19 A se vedea Nicolae Popa, Mihail-Constantin Eremia, Simona Crisstea, *op.cit.*, p. 130.

20 Așa cum afirma Aristotel, Legea trebuie să dispună absolut într-un mod general, pe când actele omenești reprezintă cazuri particulare. (Aristotel, *Politica*, Cartea a II-a, p. 76).

21 A se vedea Nicolae Popa, *op.cit.*, p. 121.

Scopul normei juridice „este acela de a asigura relațiilor sociale securitatea esențială precum și armonia în temeiul unei idei de valoare avute în vedere de legiuitor”²².

2. Clasificarea normelor juridice de drept civil

Normele juridice de drept civil sunt susceptibile a fi clasificate în funcție de mai multe criterii.

2.1. Norme juridice civile dispozitive și norme juridice civile imperative

În funcție de *conduita prescrisă*, normele juridice de drept civil pot fi:

- **Norme dispozitive** – acele norme juridice care suplinesc voința părților, mai mult sau mai puțin exprimată, sau acele norme de la care părțile se pot abate, fără ca acest lucru să atragă vreo sancțiune juridică. Din categoria normelor dispozitive fac parte *normele permisive* (care nici nu impun, nici nu interzic o anumită conduită, oferind părților posibilitatea de a își alege o anumită conduită) și *normele supletive* (care suplinesc voința părților, în măsura în care aceasta nu a fost exprimată).
 - Un exemplu de normă juridică permisivă se regăsește în materia contractului de locațiune. Potrivit art. 1780 alin. (1) din Codul Civil, „*Chiria poate consta într-o sumă de ani sau în orice alte bunuri sau prestații*”.
 - Un exemplu de normă juridică supletivă se regăsește în materia promisiunii de vânzare, în art. 1670 din Codul Civil, conform căruia „*În lipsă de stipulație contrară, sumele plătite în temeiul unei promisiuni de vânzare reprezintă un avans din prețul convenit*”.
- **Norme imperative** – acele norme juridice care impun o anumită conduită, de la care părțile nu pot deroga; din ca-

22 *Ibidem*, p. 123.

tegoria normelor imperative fac parte *normele onerative* (care impun părților săvârșirea unei acțiuni) și *normele prohibitive* (care interzic părților încheierea unui anumit act sau săvârșirea unei anumite acțiuni).

Un exemplu de normă juridică onerativă se regăsește la art. 7 alin. (1) din Legea nr. 554/2004, care prevede că „(1) *Înainte de a se adresa instanței de contencios administrativ competente, persoana care se consideră vătămată într-un drept al său sau într-un interes legitim, printr-un act administrativ unilateral, trebuie să solicite autorității publice emitente, în termen de 30 de zile de la data comunicării actului, revocarea, în tot sau în parte, a acestuia. Plângerea se poate adresa în egală măsură organului ierarhic superior, dacă acesta există.*”

Un exemplu de normă juridică prohibitivă se regăsește în materia contenciosului administrativ, mai precis în Legea nr. 554/2004, unde art. 5 alin. (1) și (2) prevăd că „(1) *Nu pot fi atacate în contenciosul administrativ: a) actele administrative ale autorităților publice care privesc raporturile acestora cu Parlamentul; b) actele de comandament cu caracter militar.* (2) *Nu pot fi atacate pe calea contenciosului administrativ actele administrative pentru modificarea sau desființarea cărora se prevede, prin lege organică, o altă procedură judiciară.*”

2.2. Norme juridice civile de ordine publică și norme juridice civile de ordine privată

În funcție de *natura interesului ocrotit prin textul de lege*, normele juridice de drept civil pot fi:

- **de ordine privată** – dacă textul de lege se referă la protejarea unui interes individual;
- **de ordine publică** – dacă textul de lege se referă, pe lângă protejarea unui interes individual, și la ocrotirea interesului public, general.

Observație! – „Normele de ordine publică sunt întotdeauna și norme imperative, însă nu toate normele juridice civile imperative sunt și norme de ordine publică; de asemenea, normele dispozitive sunt întotdeauna și norme de ordine privată, însă nu toate normele juridice civile de ordine privată sunt și norme dispozitive”²³.

2.3. Norme juridice civile generale și norme juridice civile speciale

În funcție de *aplicabilitatea* lor, normele juridice de drept civil pot fi:

- **generale** – acele norme juridice de drept civil care se aplică în toate cazurile, cu condiția ca o dispoziție legală să nu prevadă altfel.
- **speciale** – acele norme juridice de drept civil care se aplică doar în cazurile stabilite de lege.

Observație! Această clasificare este foarte importantă din punctul de vedere al practicii, întrucât în Dreptul Civil există două reguli:

„1. *Norma specială derogă de la norma generală (specialia generalibus derogant);*

2. *Norma generală nu derogă de la norma specială (generalia specialibus non derogant)”*²⁴.

Altfel spus, norma specială se va aplica prioritar față de norma generală în acel caz care intră sub incidența prevederilor sale.

23 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 13.

24 *Ibidem, loc.cit.*

3. Interpretarea normelor juridice de drept civil

3.1. Necesitatea interpretării normelor juridice de drept civil

„Prin interpretarea legii civile înțelegem operațiunea logico-rațională de lămurire, explicare a conținutului și sensului normelor de drept civil, în scopul justei lor aplicări, prin corecta încadrare a diferitelor situații din viața practică în ipotezele ce le conțin”²⁵.

Necesitatea interpretării normelor de drept civil poate surveni în diferite situații. Spre exemplu, de multe ori, textele actelor normative cuprind formulări generale. Pentru a stabili dacă o situație ivită în practică se află sau nu în sfera de aplicabilitate a unei norme de drept, este necesară explicarea sensului termenilor generali utilizați. De asemenea, interpretarea normelor de drept civil este necesară atunci când legiuitorul utilizează termeni și *„expresii care au un sens tehnic-juridic, iar nu cel din vorbirea obișnuită”²⁶*, ori formulările cuprinse în normele juridice de drept civil creează ambiguitate, neclaritate²⁷.

3.2. Clasificarea interpretării normelor juridice de drept civil

Interpretarea normelor juridice de drept civil se poate face din mai multe perspective, analizate în cele ce urmează.

25 A se vedea Gheorghe Beleiu, *Drept Civil Român. Introducere în Dreptul Civil. Subiectele Dreptului Civil*, ediția a XI-a revăzută și adăugită de conf. univ. dr. Marian Nicolae și conf. univ. dr. Petrică Trușcă, Universul Juridic, București, 2007, p. 52.

26 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, p. 53.

27 Pentru mai multe detalii privind necesitatea interpretării normelor de drept civil, a se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, pp. 39-41.

3.2.1. În funcție de organul/persoana care face interpretarea

- **Interpretarea oficială, interpretarea jurisdicțională și interpretarea doctrinară**

Interpretarea este *oficială* când aparține organului de stat care a edictat norma juridică. Potrivit art. 9 alin. (1) și (2) din Codul Civil, „(1) *Cel care a adoptat norma civilă este competent să facă și interpretarea ei oficială.* (2) *Norma interpretativă produce efecte numai pentru viitor*”. De exemplu, o dispoziție normativă neclară dintr-o lege ordinară este interpretată prin intermediul unei alte legi ordinare.

Interpretarea oficială este general obligatorie.

Interpretarea este *jurisdicțională* când aparține organului de jurisdicție, care poate fi reprezentat nu doar de o instanță judecătorească, ci și de un alt organ cu atribuții jurisdicționale (conferite prin lege). Art. 9 alin. (3) din Codul Civil prevede faptul că „*Interpretarea legii de către instanță se face numai în scopul aplicării ei în cazul dedus judecății*”.

Așadar, interpretarea legii de către instanță este obligatorie numai în cazul respectiv, mai ales că jurisprudența nu reprezintă izvor de drept în sistemul nostru juridic (așa cum am arătat într-o secțiune anterioară).²⁸

Cu toate acestea, în cazul deciziilor pronunțate în interesul legii de Înalta Curte de Casație și Justiție, precum și a deciziilor Curții Constituționale, interpretarea normelor juridice este obligatorie pentru instanțele de judecată.

28 „Totuși, atât în cazul deciziilor asupra recursului în interesul legii pronunțate de către Înalta Curte de Casație și Justiție, cât și în cazul deciziilor pronunțate de Curtea Constituțională cu ocazia rezolvării excepțiilor de neconstituționalitate a legilor sau ordonanțelor, ar trebui să se admită că suntem în prezența unei interpretări obligatorii pentru instanțe” – Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 42.

Interpretare este *doctrinară* atunci când aceasta se regăsește în lucrările de specialitate sau în pledoariile avocaților în fața instanței. Acest tip de interpretare nu are forță juridică obligatorie²⁹.

3.2.2. În funcție de rezultatul interpretării

- **Interpretarea literală (declarativă), extensivă și restrictivă**

Interpretarea este *literală (declarativă)* „atunci când există concordanță deplină între formularea textului legal interpretat și situațiile practice care se încadrează în ipoteza acestuia, nefiind necesar a se extinde sau a se restrânge aplicarea dispoziției în cauză”³⁰. Fiind cea mai frecventă formă de interpretare, aceasta se regăsește în practică în norme juridice care cuprind enumerări limitative sau care sunt caracterizate prin deplină claritate.

Interpretarea este *extensivă* atunci când norma de drept civil cuprinde o „formulare mai restrânsă decât intenția reală a legiuitorului”³¹. În acest caz, dispoziția interpretată ar trebui extinsă și la alte situații, care nu sunt literal cuprinse în textul legal respectiv.

Observație! Normele juridice care reglementează prezumții, excepții sau care cuprind enumerări limitative nu pot fi interpretate în mod extensiv. De asemenea, potrivit art. 10 din Codul Civil, „Legile care derogă de la o dispoziție generală, care restrâng exercițiul unor drepturi civile sau care prevăd sancțiuni civile se aplică numai în cazurile expres și limitativ

29 Pentru mai multe detalii privind interpretarea oficială, jurisdicțională, doctrinară – a se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, pp. 41-42 și Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, pp. 53-55.

30 *Ibidem*, p. 43.

31 *Ibidem*, *loc.cit.*

prevăzute de lege”; În concluzie, nici aceste categorii de norme juridice nu pot fi interpretate extensiv.

Interpretarea este *restrictivă* atunci când formularea cuprinsă în norma juridică este prea largă față de ipotezele ce se pot încadra în text.

3.2.3. În funcție de procedeul folosit în interpretare

- **Interpretarea gramaticală, interpretarea sistematică și interpretarea istorico-teleologică**

Interpretarea este *gramaticală* atunci când conținutul unei dispoziții normative este clarificat prin intermediul regulilor gramaticii (textului normei juridice îi sunt aplicate procedeele de analiză sintactică și morfologică). De exemplu, dacă o normă de drept civil cuprinde termenul „sau”, înseamnă că aceasta se referă la cerințe alternative; dacă o normă de drept civil cuprinde termenul „și”, rezultă că aceasta se referă la cerințe cumulative.

Interpretarea este *sistematică* atunci când clarificarea unei norme de drept civil se face prin intermediul altor norme juridice, cuprinse fie în același act normativ, fie în alte acte normative³².

Interpretarea este *istorico-teleologică* atunci când înțelesul normei juridice este identificat pe baza scopului urmărit de legiuitor în momentul adoptării normei respective. Pentru ca acest tip de interpretare să aibă succes, trebuie identificate demersurile de dinaintea adoptării actului care cuprinde norma juridică respectivă (dezbateri parlamentare, proiectul inițial de act normativ etc.)³³.

32 *Ibidem*, pp. 45-46.

33 A se vedea și Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, p. 58.

• Interpretarea logică și interpretarea prin analogie

Interpretarea este *logică* atunci când înțelesul unei norme juridice este clarificat prin intermediul regulilor „*logicii formale, a raționamentelor logice, inductive și deductive (silogisme)*”³⁴.

De-a lungul timpului, au fost consacrate mai multe *reguli de interpretare logică*:

1. *Excepția este de strictă interpretare și aplicare* – atunci când o dispoziție normativă prevede o excepție de la regulă, aceasta trebuie aplicată strict în situația reglementată, neputând fi extinsă la alte situații (neprevăzute de norma respectivă).

2. *Unde legea nu distinge, nici interpretul nu trebuie să distingă* – dacă textul normei juridice are o formulare generală, aplicarea acestuia trebuie să fie tot una generală, „*fără a se introduce distincții pe care textul respectiv nu le conține*”³⁵.

3. *Norma juridică trebuie interpretată în sensul aplicării ei, iar nu în sensul neaplicării* – de exemplu, în materia contractelor, în ceea ce privește interpretarea, art. 1268 alin. (3) din Codul Civil prevede: „*Clauzele se interpretează în sensul în care pot produce efecte, iar nu în acela în care nu ar putea produce niciunul*”.

De asemenea, pentru interpretarea normelor legale din perspectivă logică, se folosesc și o serie de *argumente de interpretare logică*. Spre exemplu:

- *Per a contrario* – atunci când se afirmă ceva, se neagă contrariul. De exemplu, art. 11 din Codul Civil prevede că „*Nu se poate deroga prin convenții sau acte juridice unilaterale de la legile care interesează ordinea publică sau de la bune-*

³⁴ *Ibidem, loc.cit.*

³⁵ A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 47.

le moravuri". Utilizând argumentul *per a contrario*, rezultă că „s-ar putea deroga de la normele juridice de ordine privată, însă, [...] în momentul încheierii actului juridic părțile pot deroga numai de la normele de ordine privată dispozitive, nu și de la normele de ordine privată imperative”³⁶.

- **A fortiori** – aplicarea unei norme juridice este extinsă la o situație nereglementată expres în textul său, „deoarece rațiunile care au fost avute în vedere la adoptarea acelei norme se regăsesc, și mai evident, în cazul dat”³⁷. Acest argument de interpretare logică stă la baza maximei *cine poate mai mult poate și mai puțin* (*qui potest plus, potest minus*).
- **Reductio ad absurdum (reducerea la absurd)** – utilizarea acestui argument indică faptul că doar o singură soluție/interpretare poate fi posibilă, oricare altele contrare reprezentând absurdul (fiind de neacceptat)³⁸.

Interpretarea este *prin analogie* atunci când se aplică aceleași norme juridice, care conduc la aceeași soluție în cazul existenței aceleiași rațiuni – „*aceeași cauză trebuie să producă același efect*”³⁹. De exemplu, există unele situații nereglementate de lege, în cazul cărora trebuie identificate normele juridice care pot fi aplicate (completarea așa-numitelor „lacune ale legii”).

Observație! Conform art. 10 din Codul Civil, „*Legile care derogă de la o dispoziție generală, care restrâng exercițiul unor drepturi civile sau care prevăd sancțiuni civile se aplică numai în cazurile expres și limitativ prevăzute de lege*” – așadar, aceste norme juridice nu pot fi aplicate prin analogie.

36 *Ibidem*, p. 48.

37 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, p. 59.

38 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, pp. 46-49 și Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, pp. 59-60.

39 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 49.

Observație! În vederea interpretării unei norme juridice pot fi aplicate mai multe metode de interpretare, care pot conduce uneori la rezultate diferite.

3.3. Reguli speciale de interpretare a contractelor

Art. 1266-1269 și art. 1272 din Codul Civil stabilesc anumite reguli referitoare la interpretarea contractelor. Mai mult, conform art. 1325 din Codul Civil, aceste reguli se aplică și în cazul interpretării actelor juridice civile unilaterale, dacă prin lege nu se prevede altfel.

Redăm mai jos conținutul acestor reguli:

- *„Contractele se interpretează după voința concordantă a părților, iar nu după sensul literal al termenilor”* – alin. (1) al art. 1266 din Codul Civil;
- *„La stabilirea voinței concordante se va ține seama, între altele, de scopul contractului, de negocierile purtate de părți, de practicile statornicite între acestea și de comportamentul lor ulterior încheierii contractului”* – alin. (2) al art. 1266 din Codul Civil;
- *„Clauzele se interpretează unele prin altele, dând fiecăreia înțelesul ce rezultă din ansamblul contractului”* – art. 1267 din Codul Civil;
- *„Clauzele susceptibile de mai multe înțelesuri se interpretează în sensul ce se potrivește cel mai bine naturii și obiectului contractului”* – alin. (1) al art. 1268 din Codul Civil;
- *„Clauzele îndoielnice se interpretează ținând seama, între altele, de natura contractului, de împrejurările în care a fost încheiat, de interpretarea dată anterior de părți, de sensul atribuit în general clauzelor și expresiilor în domeniu și de uzanțe”* – alin. (2) al art. 1268 din Codul Civil;
- *„Clauzele se interpretează în sensul în care pot produce efecte, iar nu în acela în care nu ar putea produce niciunul”* – alin. (3) al art. 1268 din Codul Civil;

- „Contractul nu cuprinde decât lucrul asupra căruia părțile și-au propus a contracta, oricât de generali ar fi termenii folosiți – alin. (4) al art. 1268 din Codul Civil;
- „Clauzele destinate să exemplifice sau să înlăture orice îndoială asupra aplicării contractului la un caz particular nu îi restrâng aplicarea în alte cazuri care nu au fost expres prevăzute” – alin. (5) al art. 1268 din Codul Civil;
- „Dacă, după aplicarea regulilor de interpretare, contractul rămâne neclar, acesta se interpretează în favoarea celui care se obligă” – alin. (1) al art. 1269 din Codul Civil;
- „Stipulațiile înscrise în contractele de adeziune se interpretează împotriva celui care le-a propus” – alin. (2) al art. 1269 din Codul Civil;
- „Contractul valabil încheiat obligă nu numai la ceea ce este expres stipulat, dar și la toate urmările pe care practicile statornicite între părți, uzanțele, legea sau echitatea le dau contractului, după natura lui” – alin. (1) al art. 1272 din Codul Civil;
- „Clauzele obișnuite într-un contract se subînțeleg, deși nu sunt stipulate în mod expres” – alin. (2) al art. 1272 din Codul Civil.

Secțiunea 4

Aplicarea legii civile

În analiza modului de aplicare a legii civile, trebuie avute în vedere trei perspective, și anume: aplicarea legii civile în timp, în spațiu și asupra persoanelor, având în vedere că normele de drept civil acționează pe o anumită perioadă de timp, pe un anumit teritoriu și asupra anumitor subiecte de drept.

1. Acțiunea în timp a legii civile

Conform art. 6 alin. (1) din Codul Civil, „Legea civilă este aplicabilă cât timp este în vigoare”. Din acest text de lege se

desprinde un principiu fundamental al aplicării legii civile, și anume principiul neretroactivității acesteia.

Totodată, aplicarea în timp a normele de drept civil în caz de succesiune a legilor este guvernată și de principiul aplicării imediate a legii civile noi, acesta cunoscând și o excepție, și anume cea a ultraactivității legii vechi.

1.1. Principiul neretroactivității legii civile

Principiul neretroactivității legii este consacrat de Constituția României în art. 15 alin. (2), potrivit căruia „*Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contra-venționale mai favorabile*”.

Referitor la neretroactivitatea legii civile, teza a II-a a art. 6 alin. (1) din Codul Civil prevede că legea „*nu are putere retroactivă*”, ceea ce înseamnă că legea civilă este aplicabilă numai acelor situații născute după intrarea ei în vigoare, nefiind permisă aplicarea acesteia unor situații anterioare momentului intrării sale în vigoare.

Mai mult, neretroactivitatea legii civile este un principiu aplicabil tuturor categoriilor de acte normative, inclusiv hotărârilor emise de un Consiliu Local⁴⁰.

Aplicarea acestui principiu devine, însă, problematică atunci când întâlnim situații juridice constituite sub imperiul unei legi, dar care își produc efectele (se modifică sau se sting) sub imperiul unei alte legi noi, care abrogă legea în vigoare la momentul inițial, al constituirii situațiilor juridice respective. În astfel de situații, se vor avea în vedere aspectele descrise în cele ce urmează.

Astfel, o lege poate fi considerată ca fiind *retroactivă* în următoarele cazuri:

40 A se vedea C.S.J., s. cont. adm., dec. nr. 272/1994, în B.J. 1994, p. 407.

- dacă reglementează „fapte care, înainte de intrarea ei în vigoare, au dat naștere sau, după caz, au modificat ori au stins o situație juridică”⁴¹;
- dacă reglementează efectele produse de o situație juridică înainte de intrarea ei în vigoare.

Există, așadar, **trei tipuri de situații juridice**:

Facta praeterita – se referă la acele fapte care fie constituie, fie modifică, fie duc la stingerea situațiilor juridice, toate acestea fiind produse înainte de intrarea în vigoare a legii noi. În aceste cazuri, doar **legea veche poate fi aplicată**, orice altă nouă lege aplicată conducând la retroactivitatea acesteia.

Facta pendentia – se referă la situațiile juridice care se află în proces de constituire, de modificare sau de stingere la data intrării în vigoare a legii noi. În aceste situații, **ca regulă**, Codul Civil „a preferat **soluția supraviețuirii legii vechi**”⁴². Există, însă, și cazuri în care poate fi aplicată legea nouă, fără ca aceasta să aibă caracter retroactiv.

Facta futura – se referă la acele situații juridice care se constituie, se modifică sau se sting după intrarea în vigoare a legii noi. Dacă nu se prevede altfel, acestor situații li se va aplica legea nouă.

Observație! „Efectele produse în timp ale unei situații juridice vor fi cele stabilite de legea în vigoare în momentul în care se realizează fiecare efect în parte, deci legea nouă nu se poate aplica efectelor produse de aceste situații juridice înainte de intrarea ei în vigoare; în schimb, în lipsă de dispoziție legală în sens contrar, noua lege se va aplica efectelor produse de aceeași situație juridică după intrarea ei în vigoare, desigur dacă situația subsistă după intrarea în vigoare a legii noi. [...] în privința efectelor viitoare

41 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 21.

42 *Ibidem*, *loc.cit.*

ale situațiilor juridice trecute, Codul Civil din 2009 a preferat, ca regulă, soluția *ultraactivității legii în vigoare la data nașterii situației juridice*⁴³.

1.2. Aplicarea imediată a legii noi și *ultraactivitatea legii vechi*

Principiul aplicării imediate a legii noi este reglementat de art. 6 din Codul Civil, care prevede că „*Dispozițiile legii noi se aplică tuturor actelor și faptelor încheiate sau, după caz, produse ori săvârșite după intrarea sa în vigoare, precum și situațiilor juridice născute după intrarea sa în vigoare*”.

Conform art. 6 alin. (6) din Codul Civil, „*Dispozițiile legii noi sunt de asemenea aplicabile și efectelor viitoare ale situațiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acesteia, derivate din starea și capacitatea persoanelor, din căsătorie, filiație, adopție și obligația legală de întreținere, din raporturile de proprietate, inclusiv regimul general al bunurilor, și din raporturile de vecinătate, dacă aceste situații juridice subzistă după intrarea în vigoare a legii noi*”.

În ceea ce privește *ultraactivitatea legii civile (vechi)*, aceasta reprezintă excepția de la principiul aplicării imediate a legii noi, referindu-se la acele cazuri în care legea veche se aplică unor anumite situații, chiar dacă a intrat în vigoare o lege civilă ulterioară, nouă.

Observație! Aplicarea imediată a legii noi, *ultraactivitatea legii civile vechi* și *neretroactivitatea* nu trebuie confundate. Uneori, aceste principii sunt complementare. Spre exemplu, art. 6 alin. (2) Cod Civil prevede că „*Actele și faptele juridice încheiate ori, după caz, săvârșite sau produse înainte de intrarea în vigoare a legii noi nu pot genera alte efecte juridice decât cele prevăzute de legea în vigoare la data încheierii sau, după*

43 *Ibidem*, p. 22.

caz, a săvârșirii ori producerii lor”. Această dispoziție normativă poate constitui „o aplicație a principiului neretroactivității pentru efectele juridice produse înainte de intrarea în vigoare a legii noi, dar și o aplicație a ultraactivității legii vechi pentru efectele juridice care s-ar produce după intrarea în vigoare a legii noi”⁴⁴.

2. Aplicarea în spațiu a legii civile

Conform art. 7 alin. (1) din Codul Civil, „Actele normative adoptate de autoritățile și instituțiile publice centrale se aplică pe întreg teritoriul țării, afară de cazul în care se prevede altfel”.

În legislația țării noastre există și acte normative (emise de organele centrale de stat) care se aplică, însă, doar asupra unei părți a teritoriului României – de exemplu, Legea 84/1992 privind regimul zonelor libere.

În ceea ce privește actele care nu sunt adoptate de autoritățile și instituțiile publice centrale, art. 7 alin. (2) din Codul Civil prevede că „Actele normative adoptate, în condițiile legii, de autoritățile și instituțiile administrației publice locale se aplică numai în raza lor de competență teritorială”. Spre exemplu, Hotărârile luate de Consiliul Județean Cluj vor avea aplicabilitate doar la nivelul județului Cluj, nu și la nivelul celorlalte județe din țară.

3. Aplicarea legii civile asupra persoanelor

Normele juridice de drept civil reglementează raporturile juridice dintre subiectele de drept civil (persoane fizice și persoane juridice).

Dreptul Civil cuprinde **norme juridice care au aplicabilitate generală** (se pot aplica atât persoanelor fizice, cât și persoanelor juridice) – art. 1 alin. (1) din Legea nr. 554/2004 prevede că „Orice persoană care se consideră vătămată într-un

⁴⁴ *Ibidem*, p. 19.

drept al său ori într-un interes legitim, de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, se poate adresa instanței de contencios administrativ competente, pentru anularea actului, recunoașterea dreptului pretins sau a interesului legitim și repararea pagubei ce i-a fost cauzată. Interesul legitim poate fi atât privat, cât și public.”, **norme juridice aplicabile numai persoanelor fizice** (de exemplu, art. 1 alin. (3) din Legea nr. 544/2004 prevede că „ Avocatul Poporului, ca urmare a controlului realizat, potrivit legii sale organice, în baza unei sesizări a unei persoane fizice, dacă apreciază că ilegalitatea actului sau excesul de putere al autorității administrative nu poate fi înlăturat decât prin justiție, poate sesiza instanța competentă de contencios administrativ de la domiciliul petentului. Petiționarul dobândește, de drept, calitatea de reclamant, urmând a fi citat în această calitate.”) și **norme juridice aplicabile numai persoanelor juridice** (de exemplu, art. 246 din Codul Civil referitor la dizolvarea persoanelor juridice de drept public – „Persoanele juridice de drept public se dizolvă numai în cazurile și în condițiile anume prevăzute de lege”).

Capitolul II

Raportul Juridic Civil

Secțiunea 1

Noțiunea și caracterele juridice ale raportului juridic civil

1. Noțiunea de „raport juridic civil”

Raportul juridic civil reprezintă „*relația socială, patrimonială sau nepatrimonială, reglementată de norma de drept civil*”⁴⁵. Altfel spus, raportul juridic civil este o relație socială, reglementată prin normele dreptului civil, în cadrul căreia persoanele fizice sau juridice, aflate pe poziție de egalitate juridică, cu respectarea ordinii publice și a bunelor moravuri, urmăresc satisfacerea intereselor persoanele⁴⁶.

2. Caracterele raportului juridic civil

Raportul juridic civil se caracterizează prin caracterul său social, volițional, precum și prin poziția de egalitate juridică a părților.

⁴⁵ A se vedea Gabriel Boroș, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ediția a III-a, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2008, p. 54 și Gheorghe Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ediția a VI-a, revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, Editura Șansa, București, 1999, p. 76.

⁴⁶ Teodor Bodoașcă, Sorin Nour, Iustin Arghir Cionca, *Drept civil. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 89.

- *Caracterul social*

Fiind stabilit între oameni, raportul juridic civil este un *raport social* – în primul rând, pentru că „relația dintre oameni nu-și pierde trăsătura sa de a fi relație socială”⁴⁷, iar în al doilea rând, „norma de drept civil se adresează numai conduitei oamenilor, chiar și atunci când această conduită ar fi în legătură cu anumite lucruri (bunuri)”⁴⁸.

- *Caracterul volițional*

Raportul juridic civil ia naștere *prin voința legiuitorului*, atunci când acesta edictează norma de drept civil care reglementează relația socială respectivă. Menționăm că acest aspect al caracterului volițional caracterizează toate raporturile juridice⁴⁹.

De asemenea, acesta rezultă și din voința părților actelor juridice civile. Mai precis, aspectul specific al caracterului volițional are în vedere „raporturile juridice civile care izvorăsc din actele juridice civile”⁵⁰. În cazul lor, „pe lângă voința exprimată în norma de drept civil, există și voința exprimată de autorul sau, după caz, de autorii actului juridic civil”⁵¹ (caracter dublu volițional al acestor raporturi juridice civile).

- *Raport juridic în care părțile au poziția de egalitate juridică*

Caracter propriu al raportului juridic de drept civil, poziția de *egalitate juridică* a părților se referă la nesubordonarea unei părți față de cealaltă în cadrul aceleiași raport juridic de drept civil⁵². Această trăsătură se întâlnește, de asemenea,

47 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a [...], p. 62.

48 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 51.

49 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 62.

50 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 52.

51 A se vedea Gabriel Boroi, *op.cit.*, p. 55.

52 A se vedea și Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 52 și Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a [...], p. 63.

și în cazul unor raporturi juridice în care autoritățile publice centrale sau locale sunt părți contractante. Spre exemplu, în cazul unui raport juridic izvorât ca urmare a încheierii unui contract de concesiune între o unitate administrativ teritorială și o persoană juridică, se va păstra egalitatea juridică a părților contractante.

3. Izvoarele raportului juridic civil

Izvoarele raportului juridic civil sunt constituite din acele *acte sau fapte* de care legea civilă leagă nașterea, modificarea sau stingerea unor raporturi juridice civile concrete.

Faptele juridice, izvoare ale raporturilor juridice civile, se clasifică în:

- *Evenimente*, care pot fi naturale (fenomenele naturii) și sociale (moartea), adică acele împrejurări care se produc independent de voința omului.
- *Fapte omenești* care, la rândul lor, pot fi comisive (fapta de a face, de a comite) sau omisive (fapta de a nu face, de a omite).

De asemenea, faptele omenești pot fi săvârșite:

- cu intenția de a produce efecte juridice (caz în care se numesc acte juridice civile);
- fără intenția de a produce efecte juridice, dar care, potrivit legii, produc astfel de efecte (caz în care se numesc fapte juridice civile – *stricto sensu*).

Faptele omenești se mai clasifică în:

- acțiuni licite, adică acele acțiuni care se săvârșesc cu respectarea dispozițiilor legale;
- acțiuni ilicite, adică acele acțiuni care depășesc limita legalității⁵³.

53 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroș, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Editura ALLBECK, București, 2001, pp. 43-44.

Structura raportului juridic civil

1. Aspecte generale

Raportul juridic civil este compus din următoarele elemente: subiectele (părțile), conținutul și obiectul. Pentru a fi în prezența unui raport juridic de drept civil, aceste trei elemente trebuie să fie întrunite cumulativ⁵⁴.

2. Subiectele raportului juridic civil

2.1. Noțiunea de „subiecte ale raportului juridic civil”

– persoana fizică și persoana juridică

Subiecte ale raportului juridic civil sunt părțile raportului juridic civil, respectiv persoanele fizice și juridice implicate în acest tip de raport.

În conformitate cu prevederile art. 25 alin. (2) Cod Civil, *persoana fizică* este omul „privit individual, ca titular de drepturi subiective civile și obligații civile”.

Persoana juridică este acea entitate titulară de drepturi și obligații, care îndeplinește cumulativ condițiile prevăzute de art. 187 din Codul Civil, respectiv „[...] trebuie să aibă o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu, afectat realizării unui anumit scop licit și moral, în acord cu interesul general”.

2.2. Capacitatea civilă a subiectelor raportului juridic civil

2.2.1. Aspecte generale

Componentă a capacității juridice, *capacitatea civilă* conferă persoanelor calitatea de a fi subiecte de drept civil. În

54 A se vedea și Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a [...], p. 63.

structura capacității civile intră două elemente: capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu.

Conform art. 34 din Codul Civil, „*Capacitatea de folosință este aptitudinea persoanei de a avea drepturi și obligații civile*” – textul se referă la aptitudinea generală și abstractă.

Conform art. 37 din Codul Civil, „*Capacitatea de exercițiu este aptitudinea persoanei de a încheia singură acte juridice civile*”, adică de a își exercita drepturile și de a își asuma în nume propriu obligațiile care decurg din încheierea actelor juridice civile.

2.2.2. Capacitatea civilă a persoanei fizice

În analiza capacității civile a persoanei fizice, trebuie să avem în vedere atât capacitatea de folosință a persoanei fizice, cât și capacitatea de exercițiu.

- *Capacitatea de folosință a persoanei fizice*

În conformitate cu art. 28 alin. (2) teza I din Codul Civil, „*Orice persoană are capacitate de folosință*”.

Mai mult, art. 29 alin. (1) din Codul Civil arată faptul că „*Nimeni nu poate fi îngrădit în capacitatea de folosință sau lipsit, în tot sau în parte, de capacitatea de exercițiu, decât în cazurile și condițiile expres prevăzute de lege*”. Totodată, potrivit alineatului 2 al textului de lege indicat, „*Nimeni nu poate renunța, în tot sau în parte, la capacitatea de folosință sau la capacitatea de exercițiu*”.

Practic, conținutul capacității de folosință a persoanei fizice este dat de aptitudinea acesteia de a avea drepturi și obligații civile.

Capacitatea de folosință începe la nașterea persoanei și încetează odată cu moartea acesteia. În ceea ce privește începutul capacității de folosință, drepturile copilului sunt recunoscute de la concepțiune, însă numai dacă el se naște viu, iar referitor la încetarea acesteia, trebuie reținut că data

decesului este fie data trecută pe actul de deces, fie data pe care hotărârea rămasă definitivă a stabilit-o ca fiind aceea a morții.

- *Capacitatea de exercițiu a persoanei fizice*

Astfel cum s-a menționat într-o secțiune anterioară, art. 37 din Codul Civil definește *capacitatea de exercițiu* ca reprezentând „*aptitudinea persoanei de a încheia singură acte juridice civile*”.

Deși toate persoanele fizice au capacitate de folosință, nu toate persoanele fizice au aptitudinea de a încheia singure acte juridice civile, ceea ce înseamnă că nu toate persoanele fizice au capacitate de exercițiu. Din punctul de vedere al capacității de exercițiu, distingem:

- Persoane fizice care au capacitate deplină de exercițiu – conform art. 38 din Codul Civil, „(1) *Capacitatea de exercițiu deplină începe la data când persoana devine majoră. (2) Persoana devine majoră la împlinirea vârstei de 18 ani*”. De la acest caz, există excepția persoanelor puse sub interdicție judecătorească.

Capacitatea deplină de exercițiu oferă persoanei posibilitatea de a încheia toate categoriile de acte juridice, fie ele de conservare, de administrare sau de dispoziție.

Observație! Capacitatea deplină de exercițiu poate fi dobândită de *minor* în următoarele condiții, respectiv în conformitate cu art. 40 teza I Cod Civil, „*Pentru motive temeinice, instanța de tutelă poate recunoaște minorului care a împlinit vârsta de 16 ani capacitatea deplină de exercițiu*” sau, potrivit art. 39 alin. (1) Cod Civil „*Minorul dobândește, prin căsătorie, capacitatea deplină de exercițiu*”.

- Persoane fizice care au capacitate restrânsă de exercițiu – potrivit art. 41 alin. (1) din Codul Civil, „*Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani are capacitatea de exercițiu restrânsă*”.

De regulă, în conformitate cu prevederile art. 41 alin. (2) Cod Civil, „*actele juridice ale minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă se încheie de către acesta, cu încuviințarea părinților sau, după caz, a tutorelui, iar în cazurile prevăzute de lege, și cu autorizarea instanței de tutelă [...]*”.

De la această regulă există o excepție reglementată de art. 41 alin. (3) Cod Civil, și anume: „*[...] minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă poate face singur acte de conservare, acte de administrare care nu îl prejudiciază, precum și acte de dispoziție de mică valoare, cu caracter curent și care se execută la data încheierii lor*”⁵⁵. Spre exemplu, minorul care a împlinit vârsta de 14 ani va putea închiria bunul imobil aflat în proprietatea sa, fără a avea nevoie de încuviințarea părinților, contractul de locațiunea încheiat fiind în fond un act de administrare a bunului.

– Persoane fizice lipsite de capacitate de exercițiu – această categorie este reprezentată de minorii care nu au împlinit vârsta de 14 ani, precum și de persoanele puse sub interdicție judecătorească, indiferent dacă sunt majore sau minore⁵⁶.

Conform art. 43 alin. (2) din Codul Civil, „*Pentru cei care nu au capacitate de exercițiu, actele juridice se încheie, în numele acestora, de reprezentanții lor legali, în condițiile prevăzute de lege [...]*”.

55 Actele juridice pe care le poate încheia minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă sunt prevăzute în art. 42 din Codul Civil: „(1) Minorul poate să încheie acte juridice privind munca, îndeletnicirile artistice sau sportive ori referitoare la profesia sa, cu încuviințarea părinților sau a tutorelui, precum și cu respectarea dispozițiilor legii speciale, dacă este cazul. (2) În acest caz, minorul exercită singur drepturile și execută tot astfel obligațiile izvorâte din aceste acte și poate dispune singur de veniturile dobândite”.

56 Conform art. 43 alin. (1) din Codul Civil, „În afara altor cazuri prevăzute de lege, nu au capacitate de exercițiu: a) minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani; b) interzisul judecătoresc”.

Cu toate acestea, de la această regulă există o *excepție*, respectiv: „[...] persoana lipsită de capacitatea de exercițiu poate încheia singură actele anume prevăzute de lege, actele de conservare, precum și actele de dispoziție de mică valoare, cu caracter curent și care se execută la momentul încheierii lor”⁵⁷. Astfel, persoana lipsită de capacitate de exercițiu va putea totuși să facă daruri manuale de mică valoare altor persoane sau va putea încheia acte juridice necesare pentru satisfacerea unor nevoie personale, spre exemplu achiziționarea unor bilete la teatru.

2.2.3. Capacitatea civilă a persoanei juridice

- *Capacitatea de folosință a persoanei juridice*

În primul rând, pentru a vorbi de capacitatea de folosință a persoanei juridice, aceasta trebuie să existe. În conformitate cu art. 194 alin. (2) Cod Civil, „*Persoana juridică se înființează: a) prin actul de înființare al organului competent, în cazul autorităților și al instituțiilor publice, al unităților administrativ-teritoriale, precum și al operatorilor economici care se constituie de către stat sau de către unitățile administrativ-teritoriale [...]; b) prin actul de înființare al celor care o constituie, autorizat, în condițiile legii; c) în orice alt mod prevăzut de lege*”.

Conform art. 205 alin. (1) din Codul Civil, „*persoanele juridice care sunt supuse înregistrării au capacitatea de a avea drepturi și obligații de la data înregistrării lor*”, iar, pe de cealaltă parte, conform alineatului 2, persoanele juridice care nu sunt supuse înregistrării au capacitatea de a avea drepturi și obligații „*de la data actului de înființare, de la data autorizării*

57 De reținut, însă, că „Actele pe care minorul le poate încheia singur pot fi făcute și de reprezentantul său legal, afară de cazul în care legea ar dispune altfel sau natura actului nu i-ar permite acest lucru” art. 43 alin. (4) din Codul Civil.

constituirii lor sau de la data îndeplinirii oricărei alte cerințe prevăzute de lege”.

În literatura de specialitate⁵⁸ este evidențiată și „capacitatea de folosință anticipată”, reglementată de art. 205 alin. (3) Cod Civil, potrivit căruia persoanele juridice supuse înregistrării „pot, chiar de la data actului de înființare, să dobândească drepturi și să își asume obligații, însă numai în măsura necesară pentru ca persoana juridică să ia ființă în mod valabil”.

Ca în cazul persoanei fizice, capacitatea de folosință a persoanei juridice constă în aptitudinea generală și abstractă de a avea drepturi și obligații civile. Referindu-ne la persoanele juridice fără scop lucrativ, trebuie menționat că acestea pot avea doar acele drepturi și obligații civile care sunt necesare pentru realizarea scopului stabilit prin lege, actul de constituire și statut.

Persoana juridică devine lipsită de capacitate de folosință odată cu încetarea ființei acesteia – de exemplu, prin fuziune, divizarea totală, dizolvare, desființare etc⁵⁹.

- *Capacitatea de exercițiu a persoanei juridice*

Capacitatea de exercițiu a persoanei juridice reprezintă aptitudinea acesteia de a-și exercita drepturile civile și de a-și îndeplini obligațiile corelative prin încheierea de acte juridice de către organele sale de administrare⁶⁰.

58 De exemplu, a se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 106.

59 Conform art. 244 din Codul Civil, „Persoana juridică încetează, după caz, prin constatarea ori declararea nulității, prin fuziune, divizare totală, transformare, dizolvare sau desființare ori printr-un alt mod prevăzut de actul constitutiv sau de lege”.

60 Potrivit art. 209 alin. (1) din Codul Civil, „Persoana juridică își exercită drepturile și își îndeplinește obligațiile prin organele sale de administrare, de la data constituirii lor”.

În conformitate cu art. 209 alin. (2) din Codul Civil, organele de administrare sunt reprezentate de „[...] persoanele fizice sau persoanele juridice care, prin lege, actul de constituire sau statut, sunt desemnate să acționeze, în raporturile cu terții, individual sau colectiv, în numele și pe seama persoanei juridice”. Actele juridice făcute de către organele persoanelor juridice, în limitele puterilor ce le-au fost conferite, sunt actele persoanei juridice însăși.

Persoana juridică devine lipsită de capacitatea de exercițiu odată cu încetarea capacității sale de folosință⁶¹.

2.3. Determinarea subiectelor raportului juridic civil

Determinarea sau identificarea subiectelor raportului juridic civil presupune cunoașterea părților unui raport juridic civil și are la bază distincția dintre „raporturile care au în conținutul lor drepturi subiective civile absolute și raporturile care au în conținutul lor drepturi subiective civile relative”⁶². Astfel:

- pentru raporturile care au în conținutul lor *drepturi subiective civile absolute (reale sau nepatrimoniale)* este determinat doar titularul dreptului subiectiv civil absolut, *subiectul activ* (proprietarul unui bun imobil, de exemplu). Subiectul pasiv al acestui tip de raporturi este nedeterminat, acesta fiind format din toate celelalte subiecte de drept civil⁶³.
- pentru raporturile care au în conținutul lor *drepturi subiective civile relative* (drepturi de creanță), atât subiectul activ (creditorul), cât și subiectul pasiv (debitorul) sunt determinate.

61 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, pp. 107-108.

62 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 88.

63 A se vedea și Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a [...], p. 66.

Pentru o mai bună înțelegere a operațiunii de determinare a subiectelor raportului juridic civil, astfel cum s-a menționat încă de la început, trebuie avute în vedere cele două categorii de drepturi subiective civile, care vor fi analizate pe larg într-o secțiune viitoare, consacrată conținutului raportului juridic civil.

2.4. Pluralitatea subiectelor raportului juridic civil

Raporturile juridice civile cu pluralitate de subiecte sunt acele raporturi juridice care se stabilesc între mai multe persoane, având fie calitatea de subiecte active, fie de subiecte pasive.

Subiectul activ al raportului juridic civil este acea parte care este îndreptățită să pretindă subiectului pasiv îndeplinirea prestației la care acesta din urmă s-a obligat. Subiectul pasiv este acea parte a raportului juridic civil ținută să îndeplinească față de subiectul activ o prestație determinată (a da, a face sau a nu face), obligație care constituie obiectul raportului juridic.

Prin urmare, pluralitatea poate fi:

- *Activă*, atunci când mai multe persoane participă în cadrul aceluiași raport juridic civil ca subiecte active.

Exemple de pluralitate activă: în cazul raporturilor juridice reale (de ex, raporturile juridice privind proprietatea), există forma proprietății comune⁶⁴, care constă în faptul că dreptul de proprietate asupra unui lucru sau asupra unei mase de lucruri aparține mai multor persoane, titulari⁶⁵; în

64 Conform art. 632 alin (1) din Codul Civil, „Formele proprietății comune sunt următoarele: a) proprietatea pe cote-părți (coproprietatea); b) proprietatea în devălmășie (devălmășia)”.

65 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, pp. 90-91.

cazul raporturilor juridice obligaționale, pluralitatea este activă atunci când există mai mulți creditori și un singur debitor (de ex, obligația divizibilă între creditori: „*Obligația este divizibilă între mai mulți creditori atunci când fiecare dintre aceștia nu poate să ceară de la debitorul comun decât executarea părții sale din creanță*” (alin. (2) al art. 1422 din Codul Civil)).

- *Pasivă*, atunci când mai multe persoane participă în cadrul aceluiași raport juridic ca subiecte pasive.

Exemple de pluralitate pasivă: în cazul raporturilor juridice nepatrimoniale, „*subiectul pasiv, fiind nedeterminat, este constituit din pluralitatea celorlalte subiecte de drept civil, cu excepția subiectului activ*”⁶⁶; în cazul raporturilor reale, „*având în conținut dreptul de proprietate, subiectul pasiv – nedeterminat – este constituit, întotdeauna, din pluralitatea celorlalte subiecte de drept civil, în afară de titularul dreptului de proprietate*”⁶⁷; în cazul raporturilor civile obligaționale, pluralitatea este pasivă atunci când există mai mulți debitori și un singur creditor (de ex., obligația divizibilă între debitori: „*Obligația este divizibilă între mai mulți debitori atunci când aceștia sunt obligați față de creditor la aceeași prestație, dar fiecare dintre ei nu poate fi constrâns la executarea obligației decât separat și în limita părții sale din datorie*” (alin. (1) al art. 1422 din Codul Civil)).

- *Mixtă*, atunci când atât partea activă, cât și partea pasivă a raportului juridic se compune din mai multe persoane (de exemplu, un raport juridic civil obligațional în care există mai mulți creditori și mai mulți debitori)⁶⁸.

66 A se vedea Gabriel Boroi, *op.cit.*, p. 61.

67 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 67.

68 Pentru mai multe detalii privind pluralitatea subiectelor raportului juridic civil, a se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, pp. 89-96 și Gabriel Boroi, *op.cit.*, pp. 60-65.

2.5. Schimbarea subiectelor raportului juridic civil

Pentru a analiza această chestiune, trebuie făcută distincția între raporturile nepatrimoniale și raporturile patrimoniale:

- În cazul *raporturilor civile nepatrimoniale*, nu se pune problema schimbării nici a subiectului activ – titularul dreptului –, dat fiind faptul că drepturile nepatrimoniale sunt inalienabile (netransmisibile), și nici a subiectului pasiv – care este nedeterminat, fiind format din toate celelalte subiecte de drept civil, distincte de subiectul activ⁶⁹.
- În categoria *raporturilor juridice civile patrimoniale*, se impune distincția între raporturile juridice civile care au în conținutul lor drepturi reale și raporturile juridice civile obligaționale (de creanță), adică acele raporturi care au în conținutul lor drepturi de creanță. Astfel:
 - în cazul *raporturilor juridice civile reale*, există *posibilitatea schimbării subiectului activ* prin intermediul unui mod legal de transmitere a bunului – obiect al dreptului real (de exemplu, prin intermediul contractului de vânzare, prin moștenire legală sau testamentară)⁷⁰. În cazul acestui tip de raporturi, nu se poate pune problema schimbării subiectului pasiv (acesta fiind nedeterminat).
 - în cazul *raporturilor juridice civile obligaționale*, poate interveni atât schimbarea subiectului activ (creditorul),

69 A se vedea și Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 69.

70 Potrivit art. 557 alin. (1) din Codul Civil, „Dreptul de proprietate se poate dobândi, în condițiile legii, prin convenție, moștenire legală sau testamentară, accesiuune, uzucapiune, ca efect al posesiei de bună-credință în cazul bunurilor mobile și al fructelor, prin ocupațiune, tradițiune, precum și prin hotărâre judecătorească, atunci când ea este translativă de proprietate prin ea însăși”.

cât și a subiectului pasiv (debitorul). Subiectul activ poate fi schimbat prin procedeul cesiunii de creanță (art. 1566 alin. (1) din Codul Civil⁷¹), prin subrogație personală⁷² (art. 1593-1598 din Codul Civil); subiectul pasiv poate fi schimbat, de exemplu, prin procedeul stipulației pentru altul⁷³ (contractul în folosul unei terțe persoane – art. 1284-1288 din Codul Civil), preluarea datoriei (art. 1599-1608 din Codul Civil) etc.

3. Conținutul raportului juridic civil

3.1. Aspecte generale

Conținutul raportului juridic civil este alcătuit din totalitatea drepturilor subiectului activ (latura activă) și totalitatea obligațiilor subiectului pasiv (latura pasivă), adică din drepturile subiective civile și obligațiile civile ale părților raportului juridic civil.

Observație! În raportul juridic civil, latura activă și cea pasivă se află în interdependență, în sensul că „*pentru orice raport juridic civil (real, obligațional sau nepatrimonial), nu există drept subiectiv civil fără o obligație civilă corelativă și, invers, nu există obligație civilă careia să nu îi corespundă un drept subiectiv civil*”⁷⁴.

71 Conform art. 1566 alin. (1) din Codul Civil, „Cesiunea de creanță este convenția prin care creditorul cedent transmite cesionarului o creanță împotriva unui terț”.

72 Conform art. 1593 alin. (1) din Codul Civil, „Oricine plătește în locul debitorului poate fi subrogat în drepturile creditorului, fără a putea însă dobândi mai multe drepturi decât acesta”.

73 Potrivit art. 1284 alin. (2) din Codul Civil, „Prin efectul stipulației, beneficiarul dobândește dreptul de a cere direct promitentului executarea prestației”.

74 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 55.

Trebuie menționat faptul că *raportul juridic obligațional* poate fi nu numai un raport simplu (așa cum este raportul juridic real⁷⁵), ci și un raport complex, în care fiecare parte a raportului juridic civil are atât drepturi subiective civile, cât și obligații civile⁷⁶.

3.2. Dreptul subiectiv civil

3.2.1. Definiție

Dreptul subiectiv civil constă în posibilitatea recunoscută de legea civilă atât persoanelor fizice, cât și persoanelor juridice, în temeiul căreia subiectul activ:

- poate *avea* el însuși o anumită conduită (cazul dreptului real absolut);
- sau *poate pretinde o anumită conduită – să dea, să facă ori să nu facă* – după cum este vorba despre un drept de creanță sau despre alte categorii de drepturi.

De asemenea, subiectul activ poate apela la concursul forței de constrângere a statului în situația în care dreptul său este nesocotit, încălcat sau nerespectat⁷⁷.

75 „[...] În sensul că subiectul activ (titularul dreptului real) are în principiu numai drepturi, iar subiectul pasiv nedeterminat are numai obligația negativă de a nu face nimic de natură să aducă atingere exercițiului dreptului real de către titularul acestuia” – Gabriel Boroï, *op.cit.*, p. 75.

76 Pentru detalii, a se vedea Gabriel Boroï, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 55 și Gabriel Boroï, *op.cit.*, p. 75.

77 Pentru mai multe definiții ale dreptului subiectiv civil, a se vedea și T. Pop în Colectiv, *Tratat de drept civil*, vol. I, Partea generală, Editura Academiei 1989, p. 70-71, Gabriel Boroï, *op.cit.*, p. 76, Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, pp. 73-76.

3.2.2. Clasificarea drepturilor subiective civile

3.2.2.1. Drepturi subiective civile absolute și drepturi subiective civile relative

În funcție de *criteriul opozabilității* lor, drepturile subiective civile se împart în:

- **Drepturi subiective civile absolute**, adică acele drepturi datorită cărora titularul lor poate avea o anumită conduită, *fără a avea nevoie de concursul unei alte persoane pentru a și-l realiza* (din categoria drepturilor absolute fac parte drepturile nepatrimoniale și drepturile reale, de exemplu, dreptul la proprietate)⁷⁸.

Caracteristici:

- este cunoscut numai titularul acestor drepturi (subiectul activ), subiectul pasiv fiind nedeterminat;
 - dreptului subiectiv civil absolut „îi corespunde obligația generală și negativă de a nu i se aduce atingere în nici un fel”⁷⁹;
 - dreptul subiectiv civil absolut este opozabil tuturor, adică „*tuturor subiectelor de drept civil le revine obligația de a nu-l încălca*”⁸⁰, această opozabilitate fiind denumită „*erga omnes*”.
- **Drepturi subiective civile relative**, adică acele drepturi în virtutea cărora titularul lor poate pretinde subiectului pasiv o conduită determinată, fără de care dreptul său nu s-ar putea realiza (pentru drepturile relative, exemplul tipic este cel al drepturilor de creanță)⁸¹.

78 A se vedea Ernest Lupan, *Introducere în dreptul civil*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 1999, p. 102.

79 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 57.

80 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 77.

81 A se vedea Ernest Lupan, *op.cit.*, p. 103.

Caracteristici:

- este cunoscut atât subiectul activ, cât și subiectul pasiv;
- dreptul relativ poate avea ca obligație corelativă obligația de a da, de a face sau de a nu face;
- dreptul relativ este opozabil numai subiectului pasiv determinat⁸².

3.2.2.2. Drepturi subiective civile patrimoniale și drepturi subiective civile nepatrimoniale

În funcție de *conținutul* lor, drepturile subiective civile sunt:

- **Drepturi patrimoniale** – sunt acele drepturi al căror conținut poate fi evaluat în bani. Au caracter patrimonial *drepturile reale și drepturile de creanță*⁸³.

Drepturile reale reprezintă acele drepturi care se exercită asupra unui bun determinat, în mod direct și nemijlocit, fără ca titularul lor să aibă nevoie de concursul unei alte persoane.

La rândul lor, drepturile reale se împart în: **drepturi reale principale** (dreptul de proprietate publică și dreptul de proprietate privată, dezmembrămintele dreptului de proprietate privată etc.) și **drepturi reale accesorii** (dreptul de ipotecă, dreptul de gaj, privilegiile etc).

Drepturile de creanță (numite și „drepturi personale”) sunt acele drepturi în temeiul cărora subiectul activ (creditorul) poate pretinde subiectului pasiv (debitorul) să aibă o anumită conduită⁸⁴, respectiv să dea, să facă sau să nu facă ceva.

82 A se vedea și Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 77 și Gabriel Boroș, *op.cit.*, p. 78.

83 A se vedea Ernest Lupan, *op.cit.*, p. 103.

84 Pentru mai multe detalii exemplificate, a se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, pp. 77-78, Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op. cit.*, pp. 58-60.

La fel ca în cazul drepturilor reale, drepturile de creanță pot fi principale sau accesorii (de exemplu, dreptul creditorului de a pretinde de la debitor dobânda aferentă creanței principale).

Observație! Clasificarea drepturi principale – drepturi accesorii prezintă importanță, deoarece soarta juridică a dreptului accesoriu este determinată de cea a dreptului principal.

Observație! Drepturile reale și drepturile de creanță *se aseamănă* prin faptul că ambele sunt drepturi patrimoniale, titularii acestora (subiectele active) fiind determinați.

Deosebiri constau în:

- Din punct de vedere al *subiectului pasiv*, când suntem în prezența dreptului real, subiectul pasiv este necunoscut (nedeterminat), în schimb, în prezența dreptului de creanță, acesta este determinat;
- Din punct de vedere al *obligației corelative*, dreptului real îi corespunde o obligație generală și negativă de abținere din partea tuturor subiectelor pasive (de a nu i se aduce atingere), în timp ce dreptului de creanță îi corespunde o obligație al cărei obiect poate consta în a da, a face sau a nu face ceva⁸⁵;
- Din punct de vedere al numărului lor, drepturile reale sunt limitate ca număr, în timp ce drepturile de creanță sunt nelimitate;
- Nu în ultimul rând, „numai dreptul real este însoțit de prerogativa urmării și de prerogativa preferinței”⁸⁶. Menționăm faptul că „prerogativa urmării constă în posibilitatea

85 Obligația de „a nu face” ceva înseamnă, de data aceasta, obligația debitorului de a se abține de la ceva ce ar fi putut face dacă nu s-ar fi obligat la abstențiune” – Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 78.

86 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 59.

titularului dreptului real de a pretinde restituirea lucrului de la orice persoană care l-ar deține. Prerogativa preferinței constă în posibilitatea titularului dreptului real de a-și realiza dreptul respectiv cu prioritate față de titularii altor drepturi (creditor ipotecar, creditor chirografari)”⁸⁷.

Această comparație între drepturile reale și drepturile de creanță este sintetizată în tabelul de mai jos:

Drepturi reale	Drepturi de creanță
Asemănări	
Sunt drepturi patrimoniale	
Au subiectul activ determinat	
Deosebiri	
<i>Erga omnes</i>	Subiectul pasiv determinat
– subiect pasiv nedeterminat	
Obligația generală de a nu se aduce atingere	Obligația de a da, a face sau de a nu face
Limitate	Nelimitate
Este însoțit de prerogativa urmăririi și de prerogativa preferinței	

- **Drepturi nepatrimoniale** – în această categorie intră acele drepturi al căror conținut nu poate fi evaluat în bani⁸⁸. În categoria drepturilor personale nepatrimoniale intră:
 - Drepturi care privesc existența și integritatea (fizică și morală) persoanei, precum: dreptul la viață, dreptul la sănătate, dreptul la onoare, cinste ori reputație.
 - Drepturi care privesc identificarea persoanei (dreptul la nume, dreptul la pseudonim, dreptul la stare civilă – pentru persoana fizică; dreptul la denumire, dreptul la sediu – pentru persoana juridică).

⁸⁷ *Ibidem*, pp. 59-60.

⁸⁸ E. Lupan, *op.cit.*, p. 106.

- *Drepturi care decurg din creația intelectuală* – drepturile nepatrimoniale care izvorăsc din creația artistică sau din opere literare sau științifice, precum și din invenție.

3.2.2.3. Drepturi subiective civile principale și drepturi subiective civile accesorii

În funcție de *corelația* dintre ele, drepturile subiective civile se împart în:

- **Drepturi subiective civile principale** – existența și soarta lor nu depind de existența vreunui alt drept, având o „*existență de sine stătătoare*”⁸⁹. Din categoria drepturilor subiective civile principale fac parte drepturile nepatrimoniale, dreptul de proprietate privată și dreptul de proprietate publică, dezmembrămintele dreptului de proprietate ș.a.m.d.
- **Drepturi subiective civile accesorii** – nu au o existență de sine stătătoare, ci „*ființează pe lângă un alt drept subiectiv civil, acesta din urmă având rolul de drept principal*”⁹⁰. Din categoria drepturilor subiective civile accesorii fac parte dreptul de ipotecă⁹¹, privilegiile⁹², dreptul de retenție⁹³, „*dreptul creditorului de a pretinde de la debitor dobânda aferentă creanței principale*”⁹⁴.

Observație! *Accesorium sequitur principale* – „*dreptul civil accesoriu depinde de dreptul civil principal [...], în sensul că soarta dreptului accesoriu este determinată de cea a dreptului principal*”⁹⁵.

89 A se vedea Gabriel Boroi, *op.cit.*, p. 81.

90 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 60.

91 A se vedea art. 2343-2479 din Codul Civil.

92 A se vedea art. 2333-2342 din Codul Civil.

93 A se vedea art. 2495-2499 din Codul Civil.

94 A se vedea Gabriel Boroi, *op.cit.*, p. 82.

95 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 79.

3.3. Obligația civilă

3.3.1. Definiție

Potrivit art. 1164 din Codul Civil, *„obligația este o legătură de drept în virtutea căreia debitorul este ținut să procure o prestație creditorului, iar acesta are dreptul să obțină prestația datorată”*.

Obligația civilă constă într-o îndatorire a subiectului pasiv, iar nu într-o posibilitate. Îndatorirea constă în a avea o conduită corespunzătoare dreptului subiectiv corelativ, de a da, a face sau a nu face ceva. În situația în care subiectul pasiv nu are o conduită corespunzătoare, acesta poate fi constrâns prin forța coercitivă a statului⁹⁶.

3.3.2. Clasificarea obligațiilor civile

3.3.2.1. Obligațiile de a da, a face și a nu face

Obligația de „a da” – constă fie în transmiterea, fie în constituirea unui drept real. Terminologia este distinctă de cea din vorbirea curentă, întrucât „a da” nu este folosit cu sensul de „a acorda, a preda”. *„Spre exemplu, obligația vânzătorului de a transmite dreptul de proprietate asupra lucrului vândut în patrimoniul cumpărătorului este o obligație de a da, care nu trebuie confundată cu obligația de a preda în materialitatea sa lucrul vândut, aceasta din urmă fiind, așa cum vom vedea imediat, o obligație de a face”*⁹⁷. Un exemplu de obligație de a da este obligația stabilită în sarcina unei unități administrativ teritoriale de a transmite dreptul de proprietate asupra unui bun imobil, proprietatea privată a unității teritorial administrative, către persoana juridică cu care a fost încheiat un contract de vânzare.

96 Pentru mai multe detalii privind noțiunea de „obligație civilă” și aspecte terminologice, a se vedea Gabriel Boroș, *op.cit.*, p. 90, Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, pp. 88-89.

97 A se vedea Gabriel Boroș, *op.cit.*, p. 92.

Obligația de „a face” – constă în predarea unui lucru, în prestarea unui serviciu sau în executarea unei lucrări, *„în general, orice prestație pozitivă în afara celor care se încadrează în noțiunea de «a da»”*⁹⁸. De exemplu: în cazul unui contract de achiziție publică de lucrări, încheiat între o autoritate contractantă în calitate de beneficiar, și o persoană juridică, în calitate de executant al lucrărilor, aceasta din urmă are obligația de a executa lucrările conform condițiilor și în termenul stabilit în contract, această obligație fiind o obligație de a face.

Obligația de „a nu face” – constă în abținerea subiectului pasiv de la o anumită acțiune sau de la anumite acțiuni.

Obligația de „a nu face” *corelativă unui drept absolut* constă în îndatorirea generală de a nu face nimic de natură a aduce atingere dreptului respectiv; este vorba, de exemplu, despre *„obligația care revine oricărei persoane de a nu stânjeni exercițiul dreptului de proprietate al titularului unui asemenea drept”*⁹⁹.

Obligația de „a nu face” *corelativă unui drept relativ* constă în îndatorirea de a nu face ceva ce ar fi putut face debitorul, dacă acesta nu s-ar fi obligat la abținere; de exemplu, obligația asumată de către comercianți de a nu practica un comerț concurent, obligația depozitarului de a nu utiliza lucrul depozitat.

De asemenea, este tot o obligație de a nu face și obligația stabilită în sarcina cetățenilor unei localități printr-o Hotărâre a Consiliului Local, de a nu plimba animalele de companie în spațiul amenajat al unui parc.

98 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 68.

99 *Ibidem, loc.cit.*

3.3.2.2. Obligații pozitive și obligații negative

Sunt **pozitive** *obligațiile de a da și a face*, întrucât acestea implică o acțiune.

Sunt **negative** *obligațiile de a nu face ceva*, întrucât acestea presupun o abstențiune.

3.3.2.3. Obligații de rezultat și obligații de mijloace

Obligațiile de rezultat – acest tip de obligație presupune ca debitorul să se oblighe să obțină *un rezultat specific, determinat*. Conform art. 1481 alin. (1) din Codul Civil, *„în cazul obligației de rezultat, debitorul este ținut să procure creditorului rezultatul promis”*.

De exemplu, obligația vânzătorului de a preda cumpărătorului lucrul vândut sau obligația funcționarilor publici de a sesiza organele de urmărire penală cu privire la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, în legătură cu serviciul în cadrul căruia își îndeplinesc sarcinile, de îndată ce aceștia iau cunoștință de comiterea faptei respective.

În sarcina debitorului operează o prezumție legală de culpă, în cazul în care rezultatul nu este obținut.

Obligațiile de mijloace – în cazul acestui tip de obligație, debitorul se obligă să depună *toată diligența necesară, toată stăruința*, în vederea atingerii unui anumit rezultat, fără, însă, a se obliga la rezultatul preconizat¹⁰⁰. Art. 1481 alin. (2) din Codul Civil arată că, în cazul obligației de mijloace (cunoscută în literatura de specialitate și prin denumirea de *„obligație de prudență și diligență”*), *„debitorul este ținut să folosească toate mijloacele necesare pentru atingerea rezultatului promis”*.

100 A se vedea Gabriel Boroș, *op.cit.*, p. 94 și Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, pp. 91-92.

De exemplu, obligația de mijloace este cea asumată de medic în tratarea pacientului, fără a se obliga propriu-zis să îl vindece de boala respectivă; obligația funcționarului public de a-și îndeplini atribuțiile de serviciu cu responsabilitate, competență, eficiență, corectitudine și conștiinciozitate.

Observație! Potrivit art. 1481 alin. (3) din Codul Civil, „pentru a stabili dacă o obligație este de mijloace sau de rezultat se va ține seama îndeosebi de: a) modul în care obligația este stipulată în contract; b) existența și natura contraprestației și celelalte elemente ale contractului; c) gradul de risc pe care îl presupune atingerea rezultatului; d) influența pe care cealaltă parte o are asupra executării obligației”.

3.3.2.4. Obligații civile obișnuite, reale (*propter rem*) și opozabile și terților (*scriptae in rem*)

Obligațiile obișnuite – sunt cele care revin debitorului față de care s-au născut; acestea sunt opozabile între părți; din categoria lor fac parte majoritatea obligațiilor civile¹⁰¹.

Obligațiile reale (*propter rem*) – privesc deținătorul unui bun, pornind de la „rațiuni precum: protecția unor lucruri de importanță națională, exploatarea judicioasă ori conservarea unor calități ale unor lucruri importante, existența unor raporturi de bună vecinătate etc.”¹⁰². Aceste obligații constau în îndatoririle care incumbă persoanei respective, fie în temeiul legii, fie în temeiul convenției părților.

De exemplu, obligația de grănițuire, reglementată de art. 560 din Codul Civil, potrivit căreia „Proprietarii terenurilor învecinate sunt obligați să contribuie la grănițuire prin reconsti-

101 Pentru detalii, a se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 71.

102 *Ibidem*, *loc.cit.*

tuirea hotarului și fixarea semnelor corespunzătoare, suportând, în mod egal, cheltuielile ocazionate de aceasta” sau obligația deținătorului unui teren agricol de a-l cultiva și de a asigura protecția solului.

Obligația opozabilă și terților (*scriptae in rem*) – specific acestei obligații este *legătura sa strânsă de anumite bunuri*, astfel încât creditorul nu-și poate realiza dreptul său decât cu concursul titularului actual al dreptului real asupra aceluși bun¹⁰³.

De exemplu, art. 1811 din Codul Civil reglementează opozabilitatea contractului de locațiune față de dobânditor, astfel „dacă bunul dat în locațiune este înstrăinat, dreptul locatarului este opozabil dobânditorului, după cum urmează: a) în cazul imobilelor înscrise în cartea funciară, dacă locațiunea a fost notată în cartea funciară; b) în cazul imobilelor neînscrise în cartea funciară, dacă data certă a locațiunii este anterioară datei certe a înstrăinării; c) în cazul mobilelor supuse unor formalități de publicitate, dacă locatarul a îndeplinit aceste formalități; d) în cazul celorlalte bunuri mobile, dacă la data înstrăinării bunul se afla în folosința locatarului”.

3.3.2.5. Obligații civile perfecte și imperfecte

Obligațiile perfecte – executarea lor „este asigurată, în caz de neexecutare de către debitor, printr-o acțiune în justiție și obținerea unui titlu executoriu ce poate fi pus în executare”¹⁰⁴. Din această categorie fac parte majoritatea obligațiilor civile.

103 Aceasta, în sensul că „numai dacă titularul actual al dreptului real asupra lucrului respectiv va fi obligat să îi respecte acest drept, deși nu a participat direct și personal la formarea raportului obligațional” – Gabriel Boroi, *op.cit.*, pp. 94-95.

104 A se vedea Gheorghe Belevu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 93.

Obligațiile imperfecte – executarea lor nu se poate obține pe cale silită, dar, odată executate de bunăvoie de către debitor, nu este permisă restituirea lor¹⁰⁵.

De exemplu, conform art. 2506 alin. (3) din Codul Civil „*Cel care a executat de bunăvoie obligația după ce termenul de prescripție s-a împlinit nu are dreptul să ceară restituirea prestației, chiar dacă la data executării nu știa că termenul prescripției era împlinit*”.

Observație! „*Protecția juridică a obligației civile imperfecte nu poate fi obținută pe calea ofensivă a acțiunii, ci pe calea pasivă a excepției (a apărării), în sensul că, dacă debitorul unei obligații imperfecte, deși nu putea fi constrâns prin intermediul forței coercitive a statului să execute acea obligație, a executat-o totuși de bunăvoie, atunci el nu va mai putea să îl acționeze în judecată pe fostul său creditor pentru a obține restituirea prestației executate de bunăvoie*”¹⁰⁶.

4. Obiectul raportului juridic civil

4.1. Elemente definitorii privind obiectul raportului juridic civil

Obiectul raportului juridic civil se referă la *conduita părților*, adică „*acțiunea sau inacțiunea la care este îndrituit subiectul activ și de care este ținut subiectul pasiv*”¹⁰⁷.

Observație! Obiectul raportului juridic civil este distinct de conținutul acestuia. Așa cum am menționat anterior, conținutul raportului juridic civil se referă la drepturile și obligațiile părților (posibilități și îndatoriri)¹⁰⁸. Prin urmare,

105 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghel, *op.cit.*, p. 72.

106 *Ibidem*, *loc.cit.*

107 *Ibidem*, p. 74.

108 Pentru mai multe detalii referitoare la definițiile formulate în doctrină, precum și la elemente specifice ale obiectului raportului juridic civil, a se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, pp. 94-95.

„posibilitatea și îndatorirea unei conduite nu trebuie confundate cu însăși conduita”¹⁰⁹.

Conduita părților în cadrul raporturilor patrimoniale se referă la bunuri, adică la lucrurile existente în lumea exterioară. Deoarece raportul juridic civil are un caracter social, bunurile nu pot fi incluse în structura sa, ele fiind considerate a fi „obiect derivat al raportului juridic civil”¹¹⁰.

Potrivit art. 535 din Codul Civil, „Sunt **bunuri** lucrurile, corporale sau necorporale, care constituie obiectul unui drept patrimonial”. Așadar, pentru a fi în prezența unui bun în sensul dreptului civil, trebuie *cumulativ* îndeplinite următoarele particularități, și anume: „valoarea economică trebuie să fie aptă a satisface o trebuință de ordin material ori spiritual a omului; precum și să fie susceptibilă de apropiiațiune (însușire) sub forma drepturilor patrimoniale”¹¹¹.

În strânsă legătură cu noțiunea de „bun” este cea referitoare la **patrimoniul**, care reprezintă „totalitatea drepturilor și obligațiilor patrimoniale care aparțin unei persoane fizice sau juridice”¹¹².

Ansamblul drepturilor patrimoniale formează *latura activă* a patrimoniului, iar ansamblul obligațiilor patrimoniale constituie *latura pasivă* a patrimoniului¹¹³.

Observație! Între conceptele „bun” și „patrimoniul” există corelația „parte – întreg”: „bunul poate fi privit atât individual [...], cât și ca element activ al patrimoniului”¹¹⁴.

109 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 74.

110 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 95.

111 *Ibidem*, p. 96.

112 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 75.

113 Conform alin (1) al art. 31 din Codul Civil, „orice persoană fizică sau persoană juridică este titulară a unui patrimoniu care include toate drepturile și datoriile ce pot fi evaluate în bani și aparțin acesteia”.

114 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 97.

4.2. Clasificarea bunurilor

Categoriile de bunuri sunt reglementate de art. 536 - 546 din Codul Civil. Astfel, în conformitate cu prevederile legale anterior menționate, distingem între:

4.2.1. Bunuri mobile și bunuri imobile

Bunurile mobile, la rândul lor, se împart în trei categorii:

Bunuri mobile prin natura lor – în conformitate cu art. 539 din Codul Civil, „(1) bunurile pe care legea nu le consideră imobile sunt bunuri mobile. (2) Sunt bunuri mobile și undele electromagnetice sau asimilate acestora, precum și energia de orice fel produse, captate și transmise, în condițiile legii, de orice persoană și puse în serviciul său, indiferent de natura mobilă sau imobilă a sursei acestora”.

Bunuri mobile prin determinarea legii – de exemplu, obligațiile și acțiunile care au ca obiect sume exigibile (ajunse la scadență), drepturile intelectuale (drepturile de autor, drepturile de proprietate industrială), totalitatea drepturilor de creanță, drepturile reale stabilite asupra unui bun mobil.

Bunuri mobile prin anticipație – potrivit art. 540 alin. (1) din Codul Civil, „bogațiile de orice natură ale solului și subsolului, fructele neculese încă, plantațiile și construcțiile încorporate în sol devin mobile prin anticipație, atunci când, prin voința părților, sunt privite în natura lor individuală în vederea detașării lor”.

Se observă, așadar, că aceste bunuri sunt imobile prin natura lor, însă părțile actului juridic le consideră a fi mobile, anticipând ceea ce aceste bunuri vor deveni ulterior. De exemplu, fructele care nu au fost culese încă, dar care au fost înstrăinate printr-un act juridic cu anticipație¹¹⁵.

115 Pentru mai multe detalii referitoare la categoria bunurilor mobile, a se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, pp. 76-77, Gabriel Boroș, *op.cit.*, pp. 100-101, Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, pp. 98-99.

Bunurile imobile – există tot trei categorii:

Bunuri imobile prin natura lor – potrivit art. 537 din Codul Civil, „sunt imobile terenurile, izvoarele și cursurile de apă, plantațiile prinse în rădăcini, construcțiile și orice alte lucrări fixate în pământ cu caracter permanent, platformele și alte instalații de exploatare a resurselor submarine situate pe platoul continental, precum și tot ceea ce, în mod natural sau artificial, este încorporat în acestea cu caracter permanent”.

Bunuri imobile prin determinarea legii – conform art. 542 alin. (1), „dacă nu se prevede altfel, sunt supuse regulilor referitoare la bunurile imobile și drepturile reale asupra acestora”. Pe lângă drepturile reale imobiliare, sunt bunuri imobile prin determinarea legii „și acțiunile care au ca scop valorificarea unui drept real asupra unui lucru imobil”¹¹⁶.

Bunuri imobile prin destinație – potrivit art. 538 din Codul Civil, „(1) rămân bunuri imobile materialele separate în mod provizoriu de un imobil, pentru a fi din nou întrebuințate, atât timp cât sunt păstrate în aceeași formă, precum și părțile integrante ale unui imobil care sunt temporar detașate de acesta, dacă sunt destinate spre a fi reintegrate. (2) Materialele aduse pentru a fi întrebuințate în locul celor vechi devin bunuri imobile din momentul în care au dobândit această destinație”.

Importanța practică a clasificării bunuri mobile – bunuri imobile: în ceea ce privește posesia îndelungată a bunurilor imobile, aceasta poate duce la dobândirea dreptului de proprietate asupra acestor bunuri prin uzucapiune (art. 930 și urm. din Codul Civil), iar pentru bunurile mobile, posesia de bună-credință valorează proprietate (art. 935 din Codul Civil); cerințele legale sunt mai riguroase în cazul înstrăinării bunurilor imobile; în ceea ce privește competența teritorială a instanțelor de a soluționa anumite litigii, în ca-

116 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 76.

zul bunurilor imobile, toate litigiile vor fi judecate, de regulă, de către instanța în a cărei rază teritorială se află respectivele bunuri, în timp ce, în cazul bunurilor mobile, instanța competentă, este, de regulă, cea de la domiciliul pârâtului.

4.2.2. Bunuri aflate în circuitul civil și bunuri scoase din circuitul civil

Bunurile aflate în circuitul civil – sunt acele bunuri care pot face obiectul (derivat) actelor juridice (de exemplu, de vânzare, închiriere sau gajare). Potrivit art. 1229 din Codul Civil, *„numai bunurile care sunt în circuitul civil pot face obiectul unei prestații contractuale”*. Spre exemplu, este bun aflat în circuitul civil apartamaentul deținut de o persoană fizică care poate constitui oricând obiectul unui contract de vânzare, a unui contract de schimb, a unei donații etc.

Bunurile scoase din circuitul civil – sunt acele bunuri care nu pot constitui obiectul unui act juridic civil (mai sunt numite „bunuri inalienabile”). De exemplu, terenurile care fac parte din domeniul public sau aerul – care nu aparțin nimănui, având utilitate comună¹¹⁷.

4.2.3. Bunuri fungibile și bunuri nefungibile

Bunurile fungibile – potrivit art. 543 alin. (2) din Codul Civil, *„sunt fungibile bunurile determinabile după număr, măsură sau greutate, astfel încât pot fi înlocuite unele prin altele în executarea unei obligații”*. Sunt bunuri fungibile, spre exemplu: o recoltă de cereale, banii.

Bunurile nefungibile – sunt acele bunuri care *„nu pot fi înlocuite cu altele în executarea unei obligații, așa încât debitorul*

117 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 78, Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 101.

nu este liberat decât prin predarea bunului datorat”¹¹⁸. Sunt bunuri nefungibile, spre exemplu: o casă, un tablou.

Cu toate acestea, alineatul 3 al aceluiași articol prevede că „prin act juridic, un bun fungibil prin natura sa poate fi considerat ca nefungibil”. De exemplu, în cazul împrumutului unui album audio dintr-o anumită ediție, părțile pot conveni ca același album să fie restituit, întrucât acesta cuprinde și semănătura membrilor formației; în acest caz, albumul (bun fungibil în general) devine un bun nefungibil, urmare a voinței părților.

4.2.4. Bunuri consumptibile și bunuri neconsumptibile

Bunurile consumptibile – conform art. 544 alin. (2) din Codul Civil, „sunt consumptibile bunurile mobile a căror întrebuințare obișnuită implică înstrăinarea sau consumarea substanței”. Un astfel de exemplu sunt fructele, care reprezintă un bun consumptibil.

Cu toate acestea, potrivit alineatului 3 al aceluiași text de lege, „un bun consumptibil prin natura sa poate deveni neconsumptibil dacă, prin act juridic, i se schimbă întrebuințarea”.

Bunurile neconsumptibile – sunt acele bunuri care pot fi folosite „în mod repetat, fără să fie necesară pentru aceasta consumarea substanței sau înstrăinarea”¹¹⁹ lor. Sunt bunuri neconsumptibile, spre exemplu, clădirile.

4.2.5. Bunuri divizibile și bunuri indivizibile

Bunurile divizibile – sunt acele bunuri care pot fi împărțite fără a își schimba destinația din punct de vedere economic. Spre exemplu, o bucată de material este un bun divizibil.

118 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 79.

119 A se vedea Gabriel Boroș, *op.cit.*, p. 105.

Bunuri indivizibile – acele bunuri care nu pot fi împărțite fără să-și schimbe destinația din punct de vedere economic¹²⁰. Spre exemplu, este un bun indivizibil un camion.

Cu toate acestea, conform art. 545 alin. (3) din Codul Civil, „*prin act juridic, un bun divizibil prin natura lui poate fi considerat indivizibil*”.

Observație! În caz de partaj, bunul indivizibil care aparține mai multor proprietari fie va fi scos la vânzare (prin intermediul licitației), prețul obținut urmând a fi împărțit între co-proprietari, fie va fi atribuit unuia dintre co-proprietari (care, la rândul lui, va fi obligat la plata unei sume de bani față de ceilalți).

4.2.6. Bunuri principale și bunuri accesorii

Bunurile principale – pot fi folosite independent, fără a servi la întrebuințarea altui bun. De exemplu, un ceas.

Bunurile accesorii – sunt destinate, în mod exclusiv, să servească la întrebuințarea unui alt bun principal¹²¹, cum este, spre exemplu, cureaua de la ceas.

Observație! Conform art. 546 alin. (3) din Codul Civil, „*dacă nu se prevede altfel, bunul accesoriu urmează situația juridică a bunului principal, inclusiv în caz de înstrăinare sau de*

120 Potrivit art. 545 alin. (2) din Codul Civil, „bunurile care nu pot fi împărțite în natură fără a li se schimba destinația sunt bunuri indivizibile”.

121 Conform art. 546, „(1) Bunul care a fost destinat, în mod stabil și exclusiv, întrebuințării economice a altui bun este accesoriu atât timp cât satisface această utilizare. (2) Destinația comună poate să fie stabilită numai de proprietarul ambelor bunuri; (4) Încetarea calității de bun accesoriu nu poate fi însă opusă unui terț care a dobândit anterior drepturi privitoare la bunul principal; (5) Separarea temporară a unui bun accesoriu de bunul principal nu îi înălătură această calitate; (6) Drepturile unui terț privitoare la un bun nu pot fi încălcate prin transformarea acestuia în bun accesoriu”.

grevare a bunului principal” – *accesorium sequitur principale*. În practică, atunci când se datorează un bun, trebuie să fie predate ambele bunuri (atât cel principal, cât și cel accesoriu), dacă nu există stipulație contrară.

4.2.7. Bunuri sesizabile și bunuri insesizabile

Bunurile sesizabile – bunuri ce pot fi urmărite pentru plata unei datorii.

Bunurile insesizabile – nu pot fi urmărite silit pentru plata vreunei datorii.

4.2.8. Bunuri din domeniul public și bunuri din domeniul privat

Bunuri din domeniul public – bunuri care fac parte din domeniul public al statului sau al unităților administrativ-teritoriale¹²².

Potrivit art. 861 din Codul Civil, „(1) *bunurile proprietate publică sunt inalienabile, imprescriptibile și insesizabile.* (2) *Proprietatea asupra acestor bunuri nu se stinge prin neuz și nu poate fi dobândită de terți prin uzucapiune sau, după caz, prin posesia de bună-credință asupra bunurilor mobile.* (3) *În condițiile legii, bunurile proprietate publică pot fi date în administrare sau în folosință și pot fi concesionate ori închiriate*”.

Bunuri din domeniul privat – bunuri care intră în alcătuirea dreptului de proprietate privată a persoanelor fizice sau juridice.

Totodată, există bunuri care fac parte din domeniul privat al statului sau al unităților administrativ-teritoriale, acestea nefiind în general bunuri de uz sau interes public.

122 Conform art. 136 alin. (2) din Constituția României, „proprietatea publică este garantată și ocrotită prin lege și aparține statului sau unităților administrativ-teritoriale”.

În ceea ce privește bunurile din domeniul privat al unităților administrativ-teritoriale, este de reținut că acestea pot fi date în administrarea Regiilor Autonome și instituțiilor publice, pot fi concesionate, închiriate ori înstrăinate.

Conform art. 553 alin. (4) din Codul Civil, *„bunurile obiect al proprietății private, indiferent de titular, sunt și rămân în circuitul civil, dacă prin lege nu se dispune altfel. Ele pot fi înstrăinate, pot face obiectul unei urmăriri silite și pot fi dobândite prin orice mod prevăzut de lege”*.

Actul juridic civil

Secțiunea 1

Definiție și clasificare

1. Definiția actului juridic civil

Actul juridic civil poate fi definit ca reprezentând o manifestare de voință („unilaterală, bilaterală sau multilaterală”¹²³) săvârșită cu intenția de a produce efecte juridice, adică de a crea, modifica sau stinge un raport juridic civil¹²⁴.

Observații!

- *Actul juridic civil nu trebuie confundat cu faptul juridic*
 - actul juridic civil are la bază manifestarea de voință (sau acordul de voințe) în sensul intenției producerii de efecte juridice civile, pe când faptul juridic se săvârșește fără intenția producerii de efecte juridice (totuși, în acest ultim caz, efectele se produc în temeiul legii)¹²⁵.
- În *Dreptul Civil*, noțiunea de „act juridic civil” are două înțelesuri, respectiv de *operațiune juridică (negotium iuris)*
 - relevată anterior, în definiție –, precum și de „*înscris constatator*” al manifestării de voință, adică suportul ma-

123 A se vedea D. Cosma, *Teoria generală a actului juridic civil*, Editura Științifică, București, 1969, p. 14.

124 Pentru mai multe definiții ale actului juridic civil, a se vedea și Gabriel Boroi, *op.cit.*, p. 185, Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 109, Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a VI-a, p. 135.

125 A se vedea și Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 129.

terial care consemnează ori redă manifestarea de voință exprimată¹²⁶ (*instrumentum probationis*).

2. Clasificarea actelor juridice civile

2.1. Acte juridice unilaterale, acte juridice bilaterale și acte juridice plurilaterale

În funcție de *numărul părților* care își manifestă voința juridică în sensul formării actului, se disting următoarele categorii de acte juridice: **unilaterale, bilaterale și multilaterale**.

Actul unilateral este acel act juridic care poate fi încheiat valabil printr-o manifestare de voință care provine de la o singură parte¹²⁷ – de exemplu: acceptarea succesiunii, testamentul, denunțarea unui contract (când există în contract clauza posibilității denunțării unilaterale sau când aceasta este permisă de lege), oferta.

Actul bilateral este acel act juridic care reprezintă voința concordantă a două părți diferite – de exemplu, contractul de vânzare, contractul de donație¹²⁸.

Actul multilateral este acel act juridic care reprezintă voința concordantă a trei sau mai multe părți – de exemplu, contractul de societate încheiat între minim trei părți¹²⁹.

Observații!

- Noțiunile de „parte a actului juridic” și de „persoane” sunt diferite, în sensul că o parte a unui act juridic poate fi formată din două sau mai multe persoane – de exem-

126 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 109 și Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 129.

127 Conform art. 1324 din Codul Civil, „Este unilateral actul juridic care presupune numai manifestarea de voință a autorului său”.

128 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 132.

129 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, pp. 110-111.

plu, în cazul unei oferte de vânzare care provine de la trei coproprietari (în acest caz, este vorba despre o ofertă, un act juridic unilateral, în care ofertantul este reprezentat de către cei trei coproprietari)¹³⁰.

- Această clasificare a actelor juridice nu trebuie confundată cu clasificarea contractelor, prevăzută de art. 1171 din Codul Civil (referitoare la contactele unilaterale și contractele sinalagmatice)¹³¹.

2.2. Acte juridice cu titlu oneros și acte juridice cu titlu gratuit

În funcție de *scopul* urmărit la încheierea lor, actele juridice cu conținut patrimonial pot fi: **cu titlu oneros**, care, la rândul lor, se împart în **acte comutative** și **acte aleatorii**; **cu titlu gratuit**, care se împart în **liberalități** și **acte dezinteresate**.

Actele cu titlu oneros¹³² se referă la acele acte juridice „în care, în schimbul folosului patrimonial, procurat de o parte celeilalte, se urmărește obținerea altui folos patrimonial”¹³³ – de exemplu: în cazul contractului de vânzare, vânzătorul urmărește prețul în schimbul bunului vândut, iar cumpărătorul urmărește obținerea bunului în schimbul prețului.

Astfel, cum s-a menționat la început, actele cu titlu oneros se subdivid în două categorii, și anume acte comutative și acte aleatorii.

130 Pentru mai multe detalii în acest sens, a se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 111.

131 Potrivit art. 1171 din Codul Civil, „Contractul este sinalagmatic atunci când obligațiile născute din acesta sunt reciproce și interdependente. În caz contrar, contractul este unilateral chiar dacă executarea lui presupune obligații în sarcina ambelor părți”.

132 Potrivit art. 1172 alin. (1) din Codul Civil, „Contractul prin care fiecare parte urmărește să își procure un avantaj în schimbul obligațiilor asumate este cu titlu oneros”.

133 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 132.

Actele comutative sunt acele acte juridice civile în care, din chiar momentul încheierii lor, părțile cunosc sau pot cunoaște existența și întinderea drepturilor și obligațiilor care le revin¹³⁴ – exemplul clasic este contractul de vânzare.

Actele aleatorii sunt acele acte juridice civile în cazul cărora părțile nu cunosc de la început întinderea drepturilor și obligațiilor lor¹³⁵ – de exemplu, contractele de întreținere sau de asigurare.

Actele cu titlu gratuit¹³⁶ sunt acele acte juridice prin care una dintre părți, fără a urmări să primească nimic în schimb, procură celeilalte părți un folos patrimonial – de exemplu: donația, împrumutul fără dobândă, mandatul gratuit. Acestea se împart în liberalități și acte dezinteresate.

Liberalitățile reprezintă actele juridice civile prin care o parte transmite celeilalte părți, cu titlu gratuit, un bun („dispunătorul își micșorează patrimoniul cu folosul patrimonial procurat gratificatului”¹³⁷) – de exemplu: contractul de donație.

Actele dezinteresate sunt acele acte juridice civile prin care o parte procură, cu titlu gratuit, celeilalte părți un folos, dar fără a-și știrbi propriul său patrimoniu – de exemplu: mandatul gratuit.

134 Conform alin. (1) al art. 1173 din Codul Civil, „Este comutativ contractul în care, la momentul încheierii sale, existența drepturilor și obligațiilor părților este certă, iar întinderea acestora este determinată sau determinabilă”.

135 Potrivit alin. (2) al art. 1173 din Codul Civil, „Este aleatoriu contractul care, prin natura lui sau prin voința părților, oferă cel puțin uneia dintre părți șansa unui câștig și o expune totodată la riscul unei pierderi, ce depind de un eveniment viitor și incert”.

136 Conform alin. (2) al art. 1172 din Codul Civil, „Contractul prin care una dintre părți urmărește să procure celeilalte părți un beneficiu, fără a obține în schimb vreun avantaj, este cu titlu gratuit”.

137 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Angheliescu, *op. cit.*, p. 115.

Importanța clasificării: în ceea ce privește actul cu titlu gratuit, legea civilă este mai strictă sub aspectul capacității de a încheia astfel de acte¹³⁸; în ceea ce privește aplicarea vi-ciilor de consimțământ, cum ar fi leziunea, aceasta nu poate fi întâlnită în categoria actelor cu titlu gratuit¹³⁹.

2.3. Acte juridice constitutive, acte juridice translativ și acte juridice declarative

În funcție de *felul și natura efectelor* pe care le produc, ac-tele juridice civile pot fi: **constitutive, translativ și decla-rative.**

Actul constitutiv – reprezintă „acel act juridic civil care dă naștere la un drept subiectiv civil care n-a existat anterior”¹⁴⁰ – de exemplu: contractul de ipotecă.

Actul translativ – se referă la acel act juridic civil „care are ca efect strămutarea unui drept subiectiv civil dintr-un patrimoniu în alt patrimoniu”¹⁴¹ – de exemplu: contractul de vânzare.

Actul declarativ – este acel act juridic civil „care are ca efect consolidarea sau definitivarea unui drept subiectiv civil preexistent”¹⁴² – de exemplu: actul juridic confirmativ (care înlătura cauza de nulitate relativă a actului juridic, acesta devenind valabil), recunoașterea de partenitate.

Importanța clasificării: actele constitutive și translativ își produc efectele numai pentru viitor, în timp ce actele de-

138 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 113.

139 A se vedea și E. Lupan, *op. cit.*, p. 188.

140 A se vedea Gheorghe Belei, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 134.

141 *Ibidem, loc.cit.*

142 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 116.

clarative produc efecte și pentru trecut¹⁴³; „publicității imobiliare îi sunt supuse, în principiu, numai actele constitutive și cele translativă”¹⁴⁴.

2.4. Acte juridice de conservare, acte juridice de administrare și acte juridice de dispoziție

În funcție de *importanța* lor, actele juridice pot fi: **de conservare, de administrare și de dispoziție**.

Actele de conservare – sunt actele juridice care se încheie pentru a păstra un drept subiectiv civil în patrimoniul persoanei, pentru a se preîntâmpina pierderea lui – de exemplu: întreruperea unei prescripții prin intermediul unei notificări sau înscrierea unei ipoteci asupra unui imobil.

Actele de administrare – sunt acele acte juridice prin care se realizează „o normală punere în valoare a unui bun sau a unui patrimoniu”¹⁴⁵, fără pierderea sau înstrăinarea drepturilor subiective civile – de exemplu: culegerea fructelor, asigurarea unui bun, reparațiile de întreținere¹⁴⁶.

Actele de dispoziție – reprezintă actele juridice prin care se realizează ieșirea din patrimoniu a unui bun sau a unor drepturi, precum și grevarea acestora cu o sarcină reală – de exemplu: constituirea unei ipoteci sau contractul de vânzare.

Importanța clasificării: condițiile de capacitate a părților variază în funcție de diferitele categorii de acte¹⁴⁷; în materie de reprezentare, mandatul general nu este valabil în cazul ac-

143 A se vedea și Gabriel Boroș, *op.cit.*, p. 193.

144 A se vedea Gheorghe Belei, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 134.

145 A se vedea Gabriel Boroș, *op.cit.*, p. 194.

146 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghel, *op.cit.*, p. 117.

147 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghel, *op.cit.*, pp. 117-118.

telor de dispoziție (în acest caz fiind necesară existența unui mandat special, potrivit art. 2016 alin. (2) din Codul Civil¹⁴⁸).

2.5. Acte juridice consensuale, acte juridice formale (solemne) și acte juridice reale

În funcție de *forma* sau *modul de încheiere*, actele juridice civile se împart în: **acte consensuale, formale (solemne) și reale**.

Actele consensuale – sunt actele juridice civile care se încheie valabil prin simpla manifestare a voinței părților, indiferent de forma ei de exprimare¹⁴⁹.

Actele formale (solemne) – reprezintă acele acte juridice civile pentru a căror încheiere valabilă este nevoie ca voința juridică să îmbrace o anumită formă. Această formă specială este o condiție de valabilitate (forma cerută *ad validitatem*) a actelor juridice – de exemplu: contractul de vânzare care are ca obiect un imobil, care trebuie încheiat în formă autentică, contractul de donație care, de asemenea, trebuie încheiat în formă autentică, testamentul autentic, care trebuie autentificat de un notar public sau de o altă persoană investită cu autoritate publică de către stat etc.

Actele reale – sunt actele juridice civile care nu se pot încheia decât dacă manifestarea de voință este însoțită de remiterea sau predarea bunului respectiv – de exemplu: împrumutul sau darul manual¹⁵⁰.

148 Conform art. 2016 alin. (2) din Codul Civil, „Pentru a încheia acte de înstrăinare sau grevare, tranzacții ori compromisuri, pentru a se putea obliga prin cambii sau bilete la ordin ori pentru a intenta acțiuni în justiție, precum și pentru a încheia orice alte acte de dispoziție, mandatarul trebuie să fie împuternicit în mod expres”.

149 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroï, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 118.

150 Pentru mai multe detalii în acest sens, a se vedea Gabriel Boroï, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 119.

Importanța practică: în ceea ce privește aprecierea valabilității actelor juridice civile din punctul de vedere al formei de încheiere, în sensul că nerespectarea formei solemne (cerută de lege) atrage nulitatea absolută a actului¹⁵¹.

2.6. Acte juridice patrimoniale și acte juridice nepatrimoniale

În funcție de *conținutul* lor, actele juridice civile pot fi: **patrimoniale și nepatrimoniale**.

Actele patrimoniale – sunt acele acte juridice civile al căror conținut poate fi evaluabil în bani. Acestea sunt, în principiu, actele care conțin drepturi reale și drepturi de creanță, cum ar fi: contractul de vânzare-cumpărare.

Actele nepatrimoniale – sunt acele acte juridice civile al căror conținut nu poate fi evaluat în bani – un exemplu oferit în doctrină este cel privind „înțelegerea părinților unui copil din afara căsătoriei ca [...] acesta să ia numele de familie al unuia dintre ei sau numele lor reunite”¹⁵².

2.7. Acte juridice civile cu executare dintr-o dată și acte juridice civile cu executare succesivă

În funcție de *modul lor de executare*, actele juridice civile pot fi **acte cu executare dintr-o dată (*uno actu*)** sau **cu executare succesivă**.

Actele cu executare dintr-o dată (*uno actu*) – sunt acele acte juridice civile care se execută prin săvârșirea unei singure prestații – de exemplu: darul manual sau donația bunurilor mobile.

Actele cu executare succesivă – sunt acele acte juridice civile care se execută fie prin mai multe prestații succesive

151 Conform art. 1242 alin. (1), „Este lovit de nulitate absolută contractul încheiat în lipsa formei pe care, în chip neîndoielnic, legea o cere pentru încheierea sa valabilă”.

152 A se vedea Gheorghe Belei, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 135.

(de exemplu: în cazul unui contract de vânzare cu plata în rate), fie printr-o prestație continuă (de exemplu: în cazul contractelor de închiriere, de rentă viageră).

Importanța practică: neexecutarea culpabilă a obligațiilor de către una dintre părți atrage rezoluțiunea actelor cu executare dintr-o dată și rezilierea actelor cu executare succesivă. Trebuie precizat că rezoluțiunea este acea sancțiune ce constă în desființarea retroactivă a unui contract sinalagmatic cu executare *uno ictu*, în cazul neexecutării culpabile a obligațiilor de către una dintre părți. Referitor la reziliere, aceasta este sancțiunea de drept civil ce intervine în cazul neexecutării culpabile a unui contract sinalagmatic cu executare succesivă și constă în încetarea efectelor contractului numai pentru viitor.

De asemenea, din punctul de vedere a importanței practice, trebuie amintit că prescripția extinctivă se aplică diferit contractelor cu executare succesivă și celor cu executare dintr-o dată. Mai precis, în cazul contractelor cu executare succesivă, termenul de prescripție curge pentru fiecare obligație în parte, în timp ce, în cazul contractelor *uno ictu*, există un singur termen de prescripție.

2.8. Acte juridice civile principale și acte juridice civile accesorii

După *criteriul raportului* care există între ele, actele juridice civile se împart în: **acte principale** și **acte accesorii**.

Actele principale – sunt acele acte juridice civile care au o existență de sine stătătoare, soarta lor nedepinzând de soarta juridică a altui act juridic sau de existența unui alt act juridic civil.

Actele accesorii – reprezintă actele juridice civile a căror soartă juridică depinde de existența și soarta unui act juri-

dic principal, ele neavând o existență de sine stătătoare – de exemplu: gajul sau ipoteca¹⁵³.

Importanța practică: în ceea ce privește aprecierea valabilității și eficacității actelor juridice civile, în raportul dintre actul accesoriu și cel principal se aplică principiul potrivit căruia actul accesoriu urmează soarta celui principal (*accessorium sequitur principale*) – „desființarea sau încetarea actului juridic principal atrage și desființarea sau încetarea actului juridic accesoriu”¹⁵⁴.

2.9. Acte juridice civile strict personale

și acte juridice civile care pot fi încheiate și prin reprezentant

În funcție de *modalitatea încheierii lor*, actele juridice civile pot fi: **acte strict personale** sau **acte juridice care pot fi încheiate prin reprezentant**.

Actul strict personal – se referă la acel act juridic civil „care nu poate fi făcut decât personal, fără a putea fi încheiat prin reprezentare”¹⁵⁵ – de exemplu: testamentul.

Actele care pot fi încheiate prin reprezentant – se referă la acele acte juridice civile care constau în încheierea lor de către o persoană, numită „reprezentant”, în numele și pe seama altei persoane, numită „reprezentat” – efectele acestor acte se produc direct în persoana și în patrimoniul reprezentatului.

Importanța practică: din punctul de vedere al valabilității, actele strict personale se apreciază numai în raport de persoana sau persoanele care le încheie, în timp ce, în cazul actelor încheiate prin reprezentant, se are în vedere, în principiu, și persoana reprezentantului¹⁵⁶.

153 Pentru mai multe detalii, a se vedea E. Lupan, *op.cit.*, p. 197.

154 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 121.

155 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 138.

156 A se vedea și Gabriel Boroi, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 122.

Această clasificare vizează, de asemenea, și principiul potrivit căruia excepțiile sunt de strictă interpretare, prin urmare, nu poate fi refuzată încheierea unui act juridic civil prin reprezentare, dacă actul nu face parte din categoria celor strict personale.

2.10. Acte juridice civile între vii și acte juridice civile pentru cauză de moarte

În funcție de *momentul în care urmează a-și produce efectele*, se disting acte juridice civile **între vii** (*inter vivos*) și acte juridice civile **pentru cauză de moarte** (*mortis causa*).

Actele între vii (*inter vivos*) – sunt acele acte juridice civile care își produc „efectele necondiționat de moartea autorului sau autorilor”¹⁵⁷ lor, adică sunt destinate să își producă efectele încă din timpul vieții părților. Majoritatea actelor juridice civile fac parte din această categorie.

Actele pentru cauză de moarte (*mortis causa*) – reprezintă acele acte juridice civile care sunt destinate să își producă efectele numai după moartea autorului lor – de exemplu: testamentul.

Importanța practică: în ceea ce privește capacitatea și forma în care se pot încheia actele sus menționate, capacitatea de a dispune pentru cauză de moarte este diferită de aceea cerută de lege pentru a dispune prin acte între vii, existând mai multe condiții restrictive în ceea ce privește capacitatea de a dispune, iar uneori capacitatea de a primi, decât în cazul actelor încheiate între vii.

Nu în ultimul rând, actele *mortis causa* sunt acte esențialmente solemne, în timp ce actele între vii pot fi și consensuale.

¹⁵⁷ A se vedea Gabriel Boroș, *op.cit.*, p. 196.

2.11. Acte juridice civile subiective și acte juridice civile condiție

În funcție de *rolul voinței părților*, actele juridice civile pot fi **subiective** sau acte juridice civile **condiție**.

Actele subiective – sunt acele acte juridice civile al căror conținut este determinat prin voința autorului (sau autorilor) lor. Intră în această categorie marea majoritate a actelor civile¹⁵⁸.

Actul condiție – reprezintă acel act juridic civil la a cărui încheiere părțile își exprimă voința doar în privința nașterii acelui act, conținutul lui fiind deja predeterminat de anumite norme de la care părțile nu pot deroga – exemplul clasic oferit în doctrină este cel al căsătoriei¹⁵⁹.

Importanța practică: în ceea ce privește condițiile de valabilitate ale acestor acte, valabilitatea actelor juridice condiție este apreciată mai strict decât cea a actelor subiective. Totodată, actele juridice condiție sunt limitativ enumerate de lege, pe când actele juridice subiective pot fi concepute și de părți.

2.12. Acte juridice civile pure și simple și acte juridice civile afectate de modalități

După *legătura lor cu modalitățile actului civil (termen, condiție, sarcină)*, actele juridice civile pot fi **pure și simple** sau **afectate de modalități**.

Actele pure și simple – sunt acele acte juridice civile care nu sunt afectate de nicio modalitate, cum ar fi termen, condiție sau sarcină. Unele acte juridice civile sunt, însă, incompatibile cu modalitățile (de exemplu, actul de opțiune succe-

158 A se vedea și Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 136.

159 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 123 și Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 136.

sorală – acceptarea ori renunțarea la moștenire – sau actul de recunoaștere a filiației¹⁶⁰)

Actele afectate de modalități – reprezintă acele acte juridice care cuprind una dintre modalitățile arătate mai sus și care vor fi analizate într-o secțiune următoare. Unele acte juridice civile sunt, prin însăși natura lor, afectate de modalități – de exemplu, donația cu sarcină, contractul de împrumut.

Importanța practică: se manifestă „pe planul valabilității și pe cel al producerii efectelor actelor juridice civile”¹⁶¹. Dacă o modalitate este considerată de lege ca fiind element esențial pentru un act juridic, atunci se pune în discuție valabilitatea respectivului act juridic.

2.13. Acte juridice civile numite și acte juridice civile nenumite

În funcție de „reglementarea și denumirea lor legală”¹⁶², actele juridice civile pot fi **tipice (numite)** și **atipice (nenumite)**.

Actele numite (tipice) – sunt acele acte juridice civile care au o denumire stabilită de legiuitor și care au o reglementare proprie. Majoritatea actelor juridice civile sunt acte numite (tipice).

Acte nenumite (atipice) – sunt cele care nu au o reglementare proprie și nicio denumire proprie.

Importanța practică: în ceea ce privește identificarea regulilor aplicabile actului nenumit, acestuia i se vor aplica prevederile fixate de părți, iar în cazul în care părțile nu au prevăzut în mod expres anumite aspecte, potrivit art. 1168

160 Aceste exemple sunt oferite și de Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 136.

161 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 137.

162 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 125.

din Codul Civil, „Contractelor nereglementate de lege li se aplică prevederile prezentului capitol” (regulile generale din materia obligațiilor), „iar dacă acestea nu sunt îndestulătoare, regulile speciale privitoare la contractul cu care se aseamănă cel mai mult”.

2.14. Acte juridice civile cauzale și acte juridice civile abstracte

În funcție de *legătura lor cu cauza sau scopul actului*, actele juridice civile pot fi **cauzale** sau **abstracte**.

Actele juridice cauzale – valabilitatea lor implică analiza cauzei ori a scopului lor. Dacă scopul acestor acte lipsește sau este imoral sau ilicit, însuși actul juridic civil devine lovit de nulitate (pentru lipsa cauzei, cauză ilicită sau imorală).

Actele juridice abstracte (acauzale) – sunt acele acte juridice civile detașate „de elementul cauză, valabilitatea lor neimplicând analiza acestui element. Sunt abstracte actele juridice constatate prin *titlurile de valoare*, adică înscrisuri [...] care încorporează operațiuni juridice [...]”¹⁶³. De exemplu: titlurile de valoare.

Importanța practică: valabilitatea și proba cauzei se analizează numai în cazul actelor cauzale. De asemenea, avantajul actelor acauzale constă și în faptul că, în executarea lor, nu este necesară o analiză a scopului (cauzei) actului juridic respectiv, debitorul neavând posibilitatea de a invoca excepția nevalabilității cauzei pentru a refuza executarea acestora¹⁶⁴.

163 A se vedea Gheorghe Belei, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 137.

164 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghel, *op.cit.*, p. 125.

Condițiile de validitate ale actului juridic civil

1. Noțiune

Condițiile de validitate ale actului juridic civil se referă la „elementele din care este alcătuit actul juridic civil”¹⁶⁵, adică „acele componente care trebuie sau pot să intre în structura actului juridic civil”¹⁶⁶.

Observație! Adeseori, în dreptul civil, termenul „condiție” se referă și la modalitatea actului juridic civil, adică acel eveniment viitor și nesigur ca realizare, de care depinde nașterea ori desființarea unui act juridic civil¹⁶⁷.

De altfel, prin termenul „condiție” se poate desemna și clauza sau prevederea cuprinsă într-un act juridic civil. Este foarte important ca cel ce interpretează actul juridic civil să înțeleagă care este sensul potrivit, în funcție de context¹⁶⁸.

Conform art. 1179 din Codul Civil, condițiile esențiale pentru validitatea unui contract sunt: capacitatea de a contracta; consimțământul părților; un obiect determinat și licit; cauză licită și morală; o anumită formă a actului juridic civil dacă legea o prevede expres.

2. Clasificarea condițiilor de validitate ale actului juridic civil

Din punctul de vedere al *aspectului la care acestea se referă*, condițiile actului juridic pot fi **condiții de fond** (care privesc

165 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 127.

166 A se vedea Gabriel Boroi, Liviu Stănciulescu, *„Instituții de drept civil în reglementarea noului Cod Civil*, Editura Hamangiu, București, 2012.

167 A se vedea și Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 141.

168 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroi, Liviu Stănciulescu, *op.cit.*, pp. 90-91.

conținutul acestuia) și **condiții de formă** (care vizează exteriorizarea voinței).

În funcție de *obligativitatea* sau, după caz, *neobligativitatea* lor, condițiile actului juridic pot fi **esențiale** (care trebuie, în mod obligatoriu, îndeplinite, pentru ca actul juridic să fie valabil) sau **neesențiale** (valabilitatea actului juridic nu este afectată de lipsa sau prezența acestor condiții).

Raportat la *sancțiunea care intervine în caz de nerespectare* a acestor condiții, ele pot fi: **condiții de validitate** (a căror nerespectare atrage nulitatea actului juridic) și **condiții de eficacitate** (nerespectarea lor nu conduce la nulitatea actului juridic, ci presupune alte sancțiuni).

Totodată, condițiile de validitate ale actului juridic civil pot fi clasificate în: **condiții generale** (care își găsesc aplicarea în cazul tuturor actelor juridice civile) și **condiții speciale** (care au în vedere doar anumite acte juridice civile)¹⁶⁹.

3. Capacitatea de a încheia actul juridic civil

3.1. Noțiune

Capacitatea de a încheia actul juridic civil este definită ca fiind aptitudinea subiectului de drept civil de a deveni titular de drepturi și obligații civile prin încheierea actelor juridice civile¹⁷⁰.

Între condițiile actului juridic civil și raportat la clasificarea menționată într-o secțiune anterioară, capacitatea de a încheia acte juridice civile reprezintă **o condiție esențială, generală, de fond și de validitate** a actului juridic civil.

169 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 127-128, Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 91, Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 141.

170 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 92; Gabriel Boroș, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 128; O definiție similară se regăsește și în lucrarea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 141.

Observație! Capacitatea de a încheia actul juridic civil este numai o parte a capacității civile, reunind, în structura sa, o parte din capacitatea de folosință a persoanei fizice sau juridice, precum și capacitatea de exercițiu a acesteia.¹⁷¹

3.2. Principiul capacității de a încheia acte juridice în cazul persoanei fizice și persoanei juridice

În materia condițiilor de validitate ale actului juridic civil, principiul este capacitatea de a încheia acte juridice, excepția fiind incapacitatea de a încheia acte juridice civile. Așadar, ca regulă, art. 29 alin. (1) din Codul Civil prevede că nimeni nu poate fi îngrădit în capacitatea de folosință sau lipsit, în tot sau în parte, de capacitatea de exercițiu, decât în cazurile și condițiile expres prevăzute de lege¹⁷².

Observație! Deși, în vorbirea curentă, noțiunea de „capacitate” pare a fi aceeași cu noțiunea de „discernământ”, în realitate, acestea se deosebesc: capacitatea se referă la o stare de drept, care își are originile în lege, în timp ce discernământul reprezintă o stare de fapt, manifestându-se diferit, în funcție de persoană, fiind de natură psihologică.

În cazul persoanelor juridice, ca regulă, potrivit art. 206 din Codul Civil, acestea pot avea orice drepturi și obligații civile, exceptând drepturile care, prin natura lor sau potrivit legii, nu pot aparține decât persoanei fizice.

De asemenea, trebuie subliniat că persoanele juridice fără scop lucrativ pot avea doar acele drepturi și obligații civile care sunt necesare pentru realizarea scopului stabilit prin lege, actul de constituire sau statut¹⁷³.

171 A se vedea Gabriel Boroï, Liviu Stănciulescu, *op.cit.*, p. 92.

172 Această regulă este întâlnită în Codul Civil și în alte articole, de exemplu în art. 1180, art. 987 alin (1), 1652 ș.a.

173 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroï, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, pp. 128-129 și Gabriel Boroï, Liviu Stănciulescu, *op.cit.*, pp. 92-93.

3.3. Excepția incapacității – Clasificare și sancțiune

Așa cum capacitatea civilă poate fi de folosință sau de exercițiu, la fel, incapacitățile se clasifică în *incapacități de folosință* și *incapacități de exercițiu*, acestea presupunând lipsa capacității legale de a dispune de anumite drepturi și de a-și asuma anumite obligații.

Totodată, incapacitățile pot fi *generale* (în principiu, referindu-se la totalitatea actelor juridice) și *speciale* (referindu-se la anumite tipuri de acte juridice).

În funcție de sursa lor, distingem între *incapacități stabilite de legea civilă* (în mare parte, incapacitățile de folosință, precum și incapacitățile de exercițiu) și *incapacități stabilite de legea penală* (interzicerea dreptului de a fi curator sau tutore, interzicerea drepturilor părintești, interzicerea dreptului de a se afla în anumite localități, ca măsură de siguranță prevăzută de Codul Penal).

De asemenea, în cadrul aceleiași clasificări, putem distinge între *incapacitățile absolute* (care „împiedică încheierea valabilă a actului juridic de către incapabil cu orice altă persoană”¹⁷⁴), și *incapacitățile relative* (este împiedicată posibilitatea încheierii valabile a unui act juridic între incapabil și o anumită altă persoană¹⁷⁵)¹⁷⁶.

174 A se vedea Gabriel Boroï, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 130.

175 De exemplu, conform art. 991 din Codul Civil, „Sunt anulabile legatele în favoarea: a) notarului public care a autentificat testamentul; b) interpretului care a participat la procedura de autentificare a testamentului; c) martorilor, în cazurile prevăzute la art. 1.043 alin. (2) și art. 1.047 alin. (3); d) agenților instrumentatori, în cazurile prevăzute la art. 1.047; e) persoanelor care au acordat, în mod legal, asistență juridică la redactarea testamentului”.

176 Pentru mai multe detalii în ceea ce privește clasificarea incapacităților de a încheia acte juridice civile, a se vedea Gabriel Boroï, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, pp. 93-94 și Gabriel Boroï, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, pp. 129-131.

În cazul în care actul juridic este încheiat prin **nerespectarea incapacității, actul devine nul:**

- în ceea ce privește *persoanele fizice*, **nulitatea relativă** intervine dacă „actul juridic a fost încheiat cu încălcarea unei incapacități de folosință instituite pentru ocrotirea unui interes individual sau cu nesocotirea regulilor referitoare la capacitatea de exercițiu¹⁷⁷”, iar **nulitatea absolută** intervine în cazul încălcării regulilor privind incapacitatea de folosință care a fost instituită pentru ocrotirea interesului general;
- în ceea ce privește *persoanele juridice*, **nulitatea relativă** intervine în cazul art. 211 din Codul Civil, potrivit căruia „(1) Nu pot face parte din organele de administrare și de control ale persoanei juridice incapabilii, cei cu capacitate de exercițiu restrânsă, cei decăzuți din dreptul de a exercita o funcție în cadrul acestor organe, precum și cei declarați prin lege sau prin actul de constituire incompatibili să ocupe o astfel de funcție. (2) Actele încheiate cu încălcarea dispozițiilor alin. (1) sunt anulabile. Acestea nu pot fi anulate pentru simplul fapt că persoanele care fac parte din aceste organe sunt incapabile ori incompatibile, după caz, sau pentru că acestea au fost numite cu încălcarea dispozițiilor legale ori statutare, dacă nu s-a produs o vătămare¹⁷⁸. **Nulitatea absolută** a actului intervine în cazul art. 206 alin. (3) din Codul Civil, potrivit căruia „actul juridic încheiat cu încălcarea dispozițiilor alin. (1) și (2) este lovit de nulitate absolută¹⁷⁹”.

177 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 131.

178 Pentru excepții de la sancțiunea nulității, a se vedea art. 210 alin. (2) și art 218 alin. (2), ambele din Codul Civil.

179 Conform alin. (1) și (2) ale art. 206 din Codul Civil, „(1) Persoana juridică poate avea orice drepturi și obligații civile, afară de acelea care, prin natura lor sau potrivit legii, nu pot aparține decât persoanei fizice. (2) Persoanele juridice fără scop lucrativ pot avea

4. Consimțământul

4.1. Aspecte generale

Actul juridic reprezintă o manifestare de voință, cu intenția de a produce efecte juridice¹⁸⁰. Astfel, la baza încheierii unui act juridic civil stă voința juridică, care este un element de natură psihologică, având un conținut complex. Mai exact, în structura sa intră două elemente: consimțământul și cauza sau scopul¹⁸¹.

Prin termenul „consimțământ” se înțelege manifestarea hotărârii de a încheia un anumit act juridic¹⁸². Pentru a fi exprimat în mod valabil, consimțământul trebuie să îndeplinească următoarele condiții: să provină de la o persoană cu discernământ; să fie exprimat cu intenția de a produce efecte juridice; să fie exteriorizat; să nu fie alterat de vreun viciu de consimțământ¹⁸³. Aceste condiții vor fi analizate în secțiunile următoare.

Totodată, trebuie reținut faptul că manifestarea de voință poate fi expresă sau tacită. Aceasta este expresă atunci când manifestarea de voință se exteriorizează prin modalități de natură să o facă în mod nemijlocit cunoscută cocontractanților sau terților¹⁸⁴. Pe de cealaltă parte, manifestarea de voință este tacită atunci când aceasta se deduce¹⁸⁵.

doar acele drepturi și obligații civile care sunt necesare pentru realizarea scopului stabilit prin lege, actul de constituire sau statut”.

180 A se vedea Gheorghe Beileu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 145.

181 *Ibidem*, *loc.cit.*

182 M. Mureșan, P. Ciacli, *Drept civil: Partea generală; Curs universitar*, Editura Cordial-Lex, Cluj-Napoca, 2000, p. 113.

183 Conform art. 1204 din Codul Civil, „consimțământul părților trebuie să fie serios, liber și exprimat în cunoștință de cauză”.

184 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghescu, *op.cit.*, p. 132.

185 De exemplu, potrivit alin. (2) al art. 1110 Cod civil – Termenul de opțiune curge: a) de la data nașterii celui chemat la moștenire, dacă

Un ultim aspect ce necesită a fi clarificat are în vedere valoarea tăcerii. În dreptul civil, tăcerea nu valorează consimțământ exteriorizat¹⁸⁶. Cu toate acestea, există unele excepții de la această regulă: tăcerea are valoare de consimțământ exteriorizat în cazul reglementat de art. 1810 din Codul Civil, articol care prevede că dacă, după împlinirea termenului, locatarul continuă să dețină bunul și să își îndeplinească obligațiile fără vreo împotrivire din partea locatorului, se consideră încheiată o nouă locațiune, în condițiile celei vechi, inclusiv în privința garanțiilor. Mai mult, tăcerea va avea valoare de consimțământ atunci când, potrivit obiceiului, îi este atribuită o astfel de valoare etc.

4.2. Voința juridică și consimțământul.

Principiile voinței juridice

S-a menționat anterior că voința juridică are două componente, fiind formată din consimțământ și cauză. Prin urmare, consimțământul este parte din întregul reprezentat de voință, și anume principiul libertății încheierii actelor juri-

nașterea s-a produs după deschiderea moștenirii; b) de la data înregistrării morții în registrul de stare civilă, dacă înregistrarea se face în temeiul unei hotărâri judecătorești de declarare a morții celui care lasă moștenirea, afară numai dacă succesibilul a cunoscut faptul morții sau hotărârea de declarare a morții la o dată anterioară, caz în care termenul curge de la această din urmă dată; c) de la data la care legatarul a cunoscut sau trebuia să cunoască legatul său, dacă testamentul cuprinzând acest legat este descoperit după deschiderea moștenirii; d) de la data la care succesibilul a cunoscut sau trebuia să cunoască legătura de rudenie pe care se întemeiază vocația sa la moștenire, dacă această dată este ulterioară deschiderii moștenirii”.

186 A se vedea Gabriel Boroi, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 95, precum și Decizia nr. 1090/1998 a Curții de Apel București, în materie comercială, 1993-1998, p. 119.

dice civile (libertății de voință) și principiul voinței reale, al voinței interne.

În ceea ce privește **principiul libertății încheierii actelor juridice civile (libertății de voință)**, este de reținut articolul 1169 din Codul Civil, care prevede că părțile sunt libere să încheie orice contracte și să determine conținutul acestora, în limitele impuse de lege, de ordinea publică și de bunele moravuri.

În plus, din coroborarea art. 11 din Codul Civil¹⁸⁷ cu art. 1270 alin. (1) din Codul Civil¹⁸⁸, rezultă că subiectele de drept civil au libertatea de a încheia acte juridice unilaterale sau convenții, în limitele legii și ale moralei („bunele moravuri”).

În concluzie, acest principiu conferă părților, pe lângă posibilitatea de a încheia sau nu un act juridic civil, posibilitatea de a îi stabili conținutul, de a îl modifica, precum și de a îi pune capăt, în limitele prevederilor legale, ale normelor imperative și ale moralei¹⁸⁹.

Cel de al doilea principiu, **principiul voinței reale, al voinței interne**, are la bază cele două elemente care formează voința, respectiv un element psihologic (intern) și un element social (extern).

Se consideră că atunci când există concordanță între aceste două elemente, deci când există identitate între voința internă și voința exteriorizată, nu se ridică nicio problemă de determinare a principiului aplicabil, deoarece există, practic, o singură voință¹⁹⁰.

187 Conform art. 11 din Codul Civil, „Nu se poate deroga prin convenții sau acte juridice unilaterale de la legile care interesează ordinea publică sau de la bunele moravuri”.

188 Potrivit art. 1270 alin. (1) din Codul Civil, „Contractul valabil încheiat are putere de lege între părțile contractante”.

189 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, pp. 134-136.

190 A se vedea Gabriel Boroi, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 97.

Cu toate acestea, există situații în care concordanța între elementele voinței reale lipsește. În aceste situații, din perspectivă subiectivă, voința internă este cea care are prioritate¹⁹¹, iar din perspectivă obiectivă, voința declarată este cea care produce efecte juridice – de exemplu, în cazul simulației, actul secret (care corespunde voinței reale) produce efecte juridice, și nu actul public (care își are corespondent în voința declarată)¹⁹².

În fine, una dintre excepțiile de la aplicarea principiului voinței reale se regăsește în art. 1209 din Codul Civil din materia simulației, care prevede că părțile, succesorii lor universali, cu titlu universal sau cu titlu particular și nici creditorii înstrăinătorului aparent nu pot invoca contractul secret împotriva terților care, întemeindu-se cu bună-credință pe contractul public, au dobândit drepturi de la achizitorul aparent. Mai mult, terții au dreptul de a invoca împotriva părților existența contractului secret, atunci când acesta le vatămă drepturile¹⁹³.

4.3. Valabilitatea consimțământului – Cerințe

Condițiile unui consimțământ valabil exprimat de către părți sunt cuprinse în art. 1204 din Codul Civil, potrivit căruia consimțământul părților trebuie să fie serios, liber și exprimat în cunoștință de cauză.

191 Conform art. 1266 alin. (1) din Codul Civil, „Contractele se interpretează după voința concordantă a părților, iar nu după sensul literal al termenilor”.

192 Potrivit art. 1289 alin. (1) din Codul Civil, „Contractul secret produce efecte numai între părți și, dacă din natura contractului ori din stipulația părților nu rezultă contrariul, între succesorii lor universali sau cu titlu universal”.

193 Pentru mai multe detalii privind aplicarea acestui principiu și excepțiile de la aplicarea sa, a se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, pp. 136-138.

4.3.1. Consimțământul să fie exprimat cu intenția de a produce efecte juridice

Această condiție poate fi privită și ca o regulă generală existentă în materia actelor juridice civile, în cele mai multe cazuri, persoana fizică sau persoana juridică care își manifestă consimțământul urmărind producerea unor efecte juridice.

Cu toate acestea, există situații când consimțământul nu este exprimat cu intenția producerii efectelor juridice. Spre exemplu: manifestarea de voință „*jocandi causa*” (în glumă) sau din „pură complezență”¹⁹⁴, prietenie; manifestarea de voință este „*prea vagă*”¹⁹⁵; potrivit art. 1403 din Codul Civil, obligația contractată sub o condiție suspensivă ce depinde exclusiv de voința debitorului nu produce niciun efect¹⁹⁶ – de exemplu, „mă oblig dacă vreau”.

4.3.2. Consimțământul să provină de la o persoană cu discernământ

Un prim aspect care trebuie subliniat în analiza acestei cerințe se referă la faptul că nu trebuie confundată capacitatea de a încheia actul juridic civil (care este o stare de drept) cu prezența sau lipsa discernământului (care este o stare de fapt).

Pornind de la această regulă, se vor distinge următoarele situații referitoare la persoana fizică: în cazul în care persoana fizică are capacitate deplină de exercițiu, aceasta este prezumată că are discernământul juridic necesar pentru a încheia acte juridice civile, adică poate să-și dea seama de semnificația sau consecințele actelor sale; persoana fizică

194 A se vedea Gabriel Boroi, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 100.

195 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 150.

196 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 141.

lipsită de capacitate de exercițiu (aici intră minorii sub 14 ani și cei puși sub interdicție judecătorească) este prezumată a nu avea discernământ, „fie din cauza vârstei fragede, fie din cauza stării de sănătate mintală”¹⁹⁷; „minorul între 14 și 18 ani are discernământul în curs de formare”¹⁹⁸; în cazul persoanelor juridice, nu se pune problema inexistenței discernământului, întrucât reprezentanții acesteia (persoane fizice) au capacitate deplină de exercițiu.

Observații! Codul Civil reglementează și anumite *cazuri de „incapacitate naturală”*¹⁹⁹, spre exemplu, potrivit art. 1205 alin. (1) va fi anulabil contractul încheiat de o persoană care, la momentul încheierii acestuia, se afla, fie și numai vremelnic, într-o stare care o punea în neputință de a-și da seama de urmările faptei sale. Asemenea cazuri pot fi hipnoza, beția, mânia.

Totodată, alineatul 2 al aceluiași text de lege prevede că va putea fi anulat contractul încheiat de o persoană pusă ulterior sub interdicție dacă, la momentul când actul a fost făcut, cauzele punerii sub interdicție existau și erau îndeobște cunoscute. În acest caz, anularea contractului și, implicit, a oricărui act juridic civil va interveni pentru lipsa discernământului, nu pentru lipsa capacității de exercițiu²⁰⁰.

4.3.3. Consimțământul să fie liber, neviciat (nealterat de viciile de consimțământ)

O ultimă condiție prevede că, pentru valabilitatea actului juridic, consimțământul trebuie să fie neviciat. Viciile de

197 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 98.

198 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 139.

199 *Ibidem, loc.cit.*

200 În sensul susținerii acestei argumentații, a se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 99.

consimțământ sunt acele împrejurări care afectează caracterul conștient și liber al voinței de a încheia un act juridic²⁰¹.

În conformitate cu prevederile art. 1206 din Codul Civil, consimțământul va fi viciat când este dat din eroare, surprins prin dol sau smuls prin violență. De asemenea, consimțământul este viciat în caz de leziune. Prin urmare, există patru vicii de consimțământ care afectează valabilitatea acestuia și care vor fi analizate în secțiuni distincte.

4.4. Eroarea

4.4.1. Noțiune

Eroarea constă într-o falsă reprezentare a realității în conștiința persoanei care deliberază și adoptă hotărârea de a încheia actul juridic. Consimțământul nu este valabil dacă este dat prin eroare²⁰².

4.4.2. Clasificare

Există mai multe criterii în funcție de care eroarea, ca viciu de consimțământ, poate fi clasificată. Astfel:

- **în funcție de consecințele care intervin**, se va distinge eroarea esențială și eroare neesențială;
- **în funcție de natura realității fals reprezentate**, eroare va fi de două feluri, respectiv eroare de fapt și eroare de drept;
- în cele din urmă, eroarea va fi scuzabilă sau nescuzabilă, luând în **considerare dacă este sau nu imputabilă părții aflate în eroare**.

Eroarea esențială și eroarea neesențială

Conform art. 1207 alin. (1) din Codul Civil, partea care, la momentul încheierii contractului, se afla într-o eroare esen-

201 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 141.

202 A se vedea și E. Lupan, *op.cit.*, p. 217.

țială poate cere anularea acestuia, dacă cealaltă parte știa sau, după caz, trebuia să știe că faptul asupra căruia a purtat eroarea era esențial pentru încheierea contractului.

Potrivit alin. (2) al aceluiași articol din Codul Civil, se va considera că **eroarea este esențială** atunci când poartă asupra naturii sau obiectului contractului – de exemplu, una dintre părți crede că este vorba despre un anumit tip de act juridic, pe când cealaltă parte consideră că între ele se încheie un alt tip de act juridic (se poate crede că este vorba despre încheierea unei donații, când, de fapt, este vorba despre o vânzare) – *error in negotium*²⁰³.

De asemenea, eroarea va fi esențială atunci când poartă asupra identității obiectului prestației sau asupra unei calități a acestuia ori asupra unei alte împrejurări considerate esențiale de către părți, în absența căreia contractul nu s-ar fi încheiat. Este posibil ca eroarea să se refere, de exemplu, la un anumit bun (una dintre părți dorește să vândă un imobil situat în zona rurală, în timp ce partea co-contractantă crede că este vorba despre un imobil situat într-o zonă urbană) – *error in corpore* – sau o parte crede că a achiziționat un bun dintr-un anumit material / substanță, dar, în realitate, bunul este alcătuit din alt material / substanță – *error in substantiam*.

Se va considera ca fiind eroare esențială și acea eroare care poartă asupra identității persoanei sau asupra unei calități a acesteia în absența căreia contractul nu s-ar fi încheiat – *error in personam*.

Observație! Când falsa reprezentare cade asupra valorii economice a contraprestației, este vorba de o eroare leziunară, care însă nu este supusă regulilor de la eroare (*error in substantiam*), ci regulilor de la leziune ca viciu de con-

203 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 101.

simțământ în condițiile art. 1221 alin. (1) și art. 1222 alin. (2) C. Civ²⁰⁴.

În cele din urmă, eroarea poate fi esențială și atunci când poartă asupra unei alte împrejurări care este considerată a fi esențială de către părți și în absența căreia actul juridic nu s-ar fi încheiat.

Per a contrario, **eroarea este neesențială** atunci când există o falsă reprezentare a unor împrejurări mai puțin importante la încheierea actului juridic, în sensul că partea aflată în eroare ar fi încheiat actul juridic și dacă ar fi avut o corectă reprezentare a acelor împrejurări, astfel încât nu este afectată însăși valabilitatea acestuia²⁰⁵.

De regulă, eroarea neesențială nu atrage vreo consecință juridică, însă pot exista cazuri de modificare a valorii prestației, în sensul diminuării sau majorării acesteia.

Eroarea neesențială își are corespondentul în Codul Civil, la alin. (4) al art. 1207, conform căruia eroarea care privește simplele motive ale contractului nu este esențială, cu excepția cazului în care prin voința părților asemenea motive au fost considerate hotărâtoare.

În plus, art. 1210 din Codul Civil arată că simpla eroare de calcul nu atrage anularea contractului, ci numai rectificarea, afară de cazul în care, concretizându-se într-o eroare asupra cantității, a fost esențială pentru încheierea contractului. Eroarea de calcul trebuie corectată la cererea oricăreia dintre părți.

Eroarea de fapt și eroarea de drept

În funcție de criteriul naturii realității fals reprezentate, se va distinge între eroarea de fapt și eroarea de drept.

204 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 144.

205 A se vedea Gabriel Boroi, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 102.

Eroarea de fapt – este o falsă reprezentare a unei situații faptice la încheierea actului juridic civil²⁰⁶; aceasta poate privi obiectul actului, valoarea obiectului sau persoana contractantă (toate cazurile mai sus menționate se circumscriu sferei erorii de fapt).

Eroarea de drept – constă în necunoașterea existenței sau cunoașterea inexactă a conținutului unui act normativ sau unei norme juridice.

În reglementarea anterioară, eroarea de drept nu putea fi considerată ca reprezentând un viciu de consimțământ.

În actuala reglementare, prevederile art. 1207 alin. (3)²⁰⁷ coroborate cu prevederile art. 1208 alin. (2)²⁰⁸ prevăd faptul că, pentru a fi în prezența erorii de drept – viciu de consimțământ –, trebuie îndeplinite următoarele condiții: norma juridică să aibă caracter determinant pentru încheierea contractului; norma juridică să fie ignorată sau conținutul ori semnificația ei să fie fals reprezentată; eroarea să fie scuzabilă, în sensul că aceasta nu poartă asupra dispozițiilor legale accesibile și previzibile.

Eroarea scuzabilă și eroarea nescuzabilă

Eroarea scuzabilă se apreciază în mod individual, în funcție de caz, reprezentând consecința lipsei de informare sau neglijenței părții²⁰⁹, neputând fi reproșată părții care a avut o falsă reprezentare a realității la încheierea actului juridic²¹⁰.

206 A se vedea Gabriel Boroș, *op.cit.*, ediția a III-a, 2009, p. 217.

207 Potrivit alin. (3) al art. 1207 din Codul Civil, „Eroarea de drept este esențială atunci când privește o normă juridică determinantă, potrivit voinței părților, pentru încheierea contractului”.

208 Conform art. 1208 alin. (2) din Codul Civil, „Eroarea de drept nu poate fi invocată în cazul dispozițiilor legale accesibile și previzibile”.

209 *Ibidem*, p. 146.

210 *Ibidem*, *loc.cit.*

Eroarea nescuzabilă este reglementată de art. 1208 alin. (1) din Codul Civil, potrivit căruia contractul nu poate fi anulat dacă faptul asupra căruia a purtat eroarea putea fi, după împrejurări, cunoscut cu diligențe rezonabile.

Totodată, potrivit art. 1209 din Codul Civil, care reglementează eroarea asumată, un contract nu va fi anulat dacă eroarea poartă asupra unui element cu privire la care riscul de eroare a fost asumat de cel care o invocă sau, după împrejurări, trebuia să fie asumat de acesta.

Observație! În cazul actelor bilaterale și cu titlu oneros, contractantul trebuie să fi știut că elementul asupra căruia cade falsa reprezentare este determinant sau hotărâtor pentru încheierea actului juridic civil.

Totodată, în actele bilaterale, nu este necesar ca fiecare parte să se găsească în eroare, pentru a fi în prezența viciului de consimțământ care să atragă anularea actului juridic civil. În situația în care ambele părți sunt în eroare, fiecare parte poate cere anularea actului pentru eroarea căruia îi este victimă.

4.4.3. Proba erorii

Întrucât, așa cum am definit-o anterior, eroarea reprezintă, în fapt, o reprezentare eronată a realității, proba erorii poate fi făcută doar prin acele dovezi care pot reflecta „starea subiectivă a celui care pretinde că a avut o falsă reprezentare a realității atunci când a încheiat actul juridic”²¹¹.

Observație! Eroarea intră în categoria faptelor juridice *stricto sensu*, așadar, aceasta poate fi demonstrată prin orice mijloc de probă, inclusiv prin intermediul martorilor.

211 *Ibidem*, p. 147.

4.4.4. Sancțiune

Conform art. 1207 alin. (1) din Codul Civil²¹², sancțiunea erorii care îndeplinește criteriile anterior enumerate este nulitatea relativă a actului juridic încheiat.

Cu toate acestea, pentru a nu fi anulat contractul, potrivit art. 1213 din Codul Civil „(1) Dacă o parte este îndreptățită să invoce anulabilitatea contractului pentru eroare, dar cealaltă parte declară că dorește să execute ori execută contractul așa cum acesta fusese înțeles de partea îndreptățită să invoce anulabilitatea, contractul se consideră că a fost încheiat așa cum l-a înțeles această din urmă parte. (2) În acest caz, după ce a fost informată asupra felului în care partea îndreptățită să invoce anulabilitatea a înțeles contractul și înainte ca aceasta să fi obținut anularea, cealaltă parte trebuie, în termen de cel mult 3 luni de la data când a fost notificată ori de la data când i s-a comunicat cererea de chemare în judecată, să declare că este de acord cu executarea sau să execute fără întârziere contractul, astfel cum a fost înțeles de partea aflată în eroare. (3) Dacă declarația a fost făcută și comunicată părții aflate în eroare în termenul prevăzut la alin. (2) sau contractul a fost executat, dreptul de a obține anularea este stins și notificarea prevăzută la alin. (2) este considerată lipsită de efecte”.

4.5. Dolul

4.5.1. Noțiunea de „dol”

Codul Civil reglementează conceptul de „dol” la art. 1214 din Codul Civil alin. (1), potrivit căruia „*consimțământul este viciat prin dol atunci când partea s-a aflat într-o eroare provocată*

212 Potrivit art. 1207 alin. (1) din Codul Civil, „partea care, la momentul încheierii contractului, se afla într-o eroare esențială poate cere anularea acestuia, dacă cealaltă parte știa sau, după caz, trebuia să știe că faptul asupra căruia a purtat eroarea era esențial pentru încheierea contractului”.

de manoperele frauduloase ale celeilalte părți ori când aceasta din urmă a omis, în mod fraudulos, să îl informeze pe contractant asupra unor împrejurări pe care se cuvenea să i le dezvăluie”.

În esență, **dolul** este o „eroare provocată”²¹³ care poate să cadă și asupra unor elemente neesențiale ale contractului, spre deosebire de viciul erorii – care poartă numai asupra unor împrejurări esențiale –, cu condiția ca eroarea provocată, chiar și neesențială, să fie scuzabilă.

Spre deosebire de viciul erorii, conform art. 1214 alin. (2) din Codul Civil „*partea al cărei consimțământ a fost viciat prin dol poate cere anularea contractului, chiar dacă eroarea în care s-a aflat nu a fost esențială*”.

Pe lângă faptul că dolul reprezintă o eroare provocată, diferența fundamentală dintre eroare și dol constă și în faptul că autorul dolului trebuie să acționeze cu intenția de a induce în eroare cealaltă parte sau de a exploata eroarea în care se află, obținând un avantaj în detrimentul acesteia.

4.5.2. Structura dolului

Ca structură, dolul este compus din două elemente distincte:

- elementul obiectiv (material), care constă în utilizarea manoperelelor dolosive care sunt necesare pentru inducerea în eroare – poate consta atât într-o acțiune, cât și într-o inacțiune (în acest ultim caz, întâlnim forma dolului prin omisiune, prin reticență²¹⁴);
- elementul subiectiv (intențional), care „constă în intenția de a induce în eroare o persoană pentru a o determina să încheie un act juridic civil”²¹⁵.

213 A se vedea Gabriel Boroi, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 105.

214 A se vedea și Gabriel Boroi, *op.cit.*, 2008, p. 222.

215 A se vedea Gheorghe Belei, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 156.

Observație! Împrejurarea că, la încheierea unui act juridic civil, o persoană profită de lipsa de experiență a co-contractantului, nu echivalează cu existența dolului ca viciu de consimțământ²¹⁶.

4.5.3. Cerințele dolului

Având în vedere prevederile art. 1214 alin. (1) și (2) din Codul Civil, precizate anterior, dar și art. 1214 alin. (3) din Codul Civil, potrivit căruia „*contractul este anulabil și atunci când dolul provine de la reprezentantul, prepusul ori gerantul afacerilor celeilalte părți*”, precum și art. 1215 alin. (1) din Codul Civil²¹⁷, condiția existenței dolului este ca acesta să provină de la cealaltă parte co-contractantă (sau, așa cum am menționat anterior, de la reprezentantul, prepusul, sau gerantul afacerilor celeilalte părți sau de la un terț, cu condiția ca acel co-contractant să fi cunoscut existența viciului de consimțământ).

4.5.4. Proba dolului

Potrivit art. 1214 alin. (4) „*dolul nu se presupune*”. Prin urmare, persoana care consideră că i-a fost viciat consimțământul trebuie să dovedească acest viciu de consimțământ. Precum eroarea, dolul constituie un fapt juridic *stricto sensu*, așadar, orice mijloc de probă este **admisibil**.

4.5.5. Sancțiune

În cazul în care se constată existența dolului, intervine nulitatea relativă a actului juridic. Mai mult, există două

216 Desigur, nevalabilitatea actului respectiv ar putea fi invocată pe baza altor motive.

217 Conform alin. (1) al art. 1215 din Codul Civil, „partea care este victima dolului unui terț nu poate cere anularea decât dacă cealaltă parte a cunoscut sau, după caz, ar fi trebuit să cunoască dolul la încheierea contractului”.

acțiuni puse la dispoziția victimei dolului, și anume: una dintre ele este acțiunea de declarare a nulității relative a respectivului act juridic civil, iar cealaltă, reglementată de cea de-a doua teză a art. 1257 din Codul Civil²¹⁸, de reparare a prejudiciului cauzat prin dol²¹⁹.

Observație! „[...] Întrucât dolul este o eroare provocată, nu excludem nici aplicarea prin analogie a dispozițiilor art. 1213 C. Civ, referitoare la adaptarea contractului”²²⁰, dispoziții redată anterior în secțiunea 4.4.4, consacrată sancțiunii care intervine în cazul constatării unei erori ca viciu de consimțământ.

4.6. Violența

4.6.1. Noțiunea de „violență”

Violența reprezintă vicierea consimțământului unei persoane prin amenințarea ei cu un rău, în așa fel încât i se insuflă o temere de natură a o face să încheie un act juridic pe care, în alte condiții, nu l-ar fi încheiat.

Potrivit art. 1217 din Codul Civil, „*constituie violență și temerea insuflată prin amenințarea cu exercițiul unui drept făcută cu scopul de a obține avantaje injuste*”. Deși se utilizează un mijloc licit prin el însuși (cum ar fi exercițiul unui drept), scopul urmărit apare ca fiind ilicit.

218 Cea de-a II-a teză a art. 1257 din Codul Civil prevede că „[...] dacă preferă menținerea contractului, de a solicita numai reducerea prestației sale cu valoarea daunelor interese la care ar fi îndreptățit”.

219 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 153.

220 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 108.

4.6.2. Clasificare

Acest viciu de consimțământ poate fi clasificat în:

- **Violența fizică** – atunci când amenințarea cu răul are ca obiect integritatea fizică sau bunurile persoanei al cărei consimțământ a fost viciat sau integritatea fizică sau bunurile unei persoane apropiate, soțului, soției, ascendenților ori descendenților părții al cărei consimțământ a fost viciat.
- **Violența morală** – atunci când amenințarea cu răul se referă la cinstea, onoarea sau reputația unei persoane²²¹.

În cazul violenței morale, **amenințarea** poate fi:

- **Amenințare legitimă** – amenințarea care nu constituie viciu de consimțământ. O astfel de ipoteză este aceea în care creditorul îl amenință pe debitor cu faptul că, în cazul neplății datoriei, îl va da în judecată.
- **Amenințare nelegitimă** – amenințarea care îndeplinește condițiile juridice pentru a fi viciu de consimțământ. Această amenințare atrage anularea actului încheiat în aceste condiții.

4.6.3. Structura violenței

Din punct de vedere structural, violența are o structură complexă, cuprinzând două elemente distincte:

- **un element obiectiv, exterior**, care constă în amenințarea cu un rău;
- **un element subiectiv**, constând în insuflarea unei temeri persoanei amenințate; ceea ce alterează consimțământul, în cazul violenței, este tocmai această temere insuflată victimei violenței²²².

221 Pentru mai multe detalii, a se vedea G. Boroi, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 155.

222 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 158.

Conform art. 1216 alin. (2) și (3) din Codul Civil, „(2) *există violență când temerea insuflată este de așa natură încât partea amenințată putea să creadă, după împrejurări, că, în lipsa consimțământului său, viața, persoana, onoarea sau bunurile sale ar fi expuse unui pericol grav și iminent.* (3) *Violența poate atrage anularea contractului și atunci când este îndreptată împotriva unei persoane apropiate, precum soțul, soția, ascendenții ori descendenții părții al cărei consimțământ a fost viciat*”.

4.6.4. Cerințele violenței

Pentru a fi considerată viciu de consimțământ, violența trebuie să îndeplinească următoarele condiții cumulative:

- **temerea să fie justificată**, în sensul de a fi determinantă pentru încheierea actului juridic civil;
- **să fie indusă fără drept (injustă)**;
- **temerea să fie indusă la momentul încheierii actului juridic**, „*amenințarea să provină de la cealaltă parte contractantă sau, dacă provine de la un terț, cocontractantul cunoștea sau ar fi trebuit să cunoască violența săvârșită de către terț*”²²³.

În argumentarea celor menționate, art. 1216 alin. (1) din Codul Civil prevede că „*poate cere anularea contractului partea care a contractat sub imperiul unei temeri justificate induse, fără drept, de cealaltă parte sau de un terț*”.

Conform art. 1216 alin. (4) din Codul Civil, „*în toate cazurile, existența violenței se apreciază ținând seama de vârsta, starea socială, sănătatea și caracterul celui asupra căruia s-a exercitat violența, precum și de orice altă împrejurare ce a putut influența starea acestuia la momentul încheierii contractului*”²²⁴.

223 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 110.

224 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, pp. 110-112.

În ceea ce privește violența, aceasta îndeplinește condițiile pentru a fi viciu de consimțământ doar dacă amenințarea este nelegitimă, așa cum rezultă din art. 1219 din Codul Civil – *„Simpla temere izvorâtă din respect, fără să fi fost violență, nu atrage anularea contractului”*.

4.6.5. Sancțiune

Conform art. 1216 alin. (1) din Codul Civil, menționat anterior, în cazul constatării violenței, intervine sancțiunea de *„anulare a contractului”*, adică **nulitatea relativă a respectivului act juridic**.

Potrivit art. 1257 din Codul Civil, *„în caz de violență sau dol, cel al cărui consimțământ este viciat are dreptul de a pretinde, în afară de anulare, și daune-interese sau, dacă preferă menținerea contractului, de a solicita numai reducerea prestației sale cu valoarea daunelor interese la care ar fi îndreptățit”*.

Trebuie reținut faptul că, în conformitate cu prevederile art. 1265 alin. (3) din Codul Civil, *„confirmarea unui contract anulabil pentru vicierea consimțământului prin dol sau violență nu implică prin ea însăși renunțarea la dreptul de a cere daune-interese”*. Altfel spus, partea care renunță la dreptul de a invoca nulitatea relativă are, în continuare, dreptul de a cere daune-interese.

4.7. Leziunea

4.7.1. Noțiunea de „leziune”

Leziunea, ca viciu de consimțământ, constă în prejudiciul material al uneia dintre părțile unui contract, cauzat de disproporția vădită de valoare dintre cele două prestații reciproce, disproporție existentă în momentul încheierii respectivului contract.

Conform art. 1221 alin. (1) din Codul Civil, *„Există leziune atunci când una dintre părți, profitând de starea de nevoie, de lipsa*

de experiență ori de lipsa de cunoștințe a celeilalte părți, stipulează în favoarea sa ori a unei alte persoane o prestație de o valoare considerabil mai mare, la data încheierii contractului, decât valoarea propriei prestații”.

Observație! Codul Civil de la 1864 reglementa leziunea ca viciu de consimțământ aplicabil doar minorilor cu capacitate restrânsă de exercițiu. În prezent, prevederile legale reglementează distinct leziunea în cazul minorului și leziunea în cazul majorului.

În cazul minorului, „leziunea este tot un viciu de consimțământ, iar nu o problemă ce privește capacitatea civilă de exercițiu, anularea actului juridic și, ca o consecință, restituirea (sau, după caz, adaptarea contractului) [...]”²²⁵.

4.7.2. Structura leziunii

Există două perspective referitoare la structura acestui viciu de consimțământ:

- Din perspectivă subiectivă, în alcătuirea leziunii intră un element obiectiv (vădita disproporție valorică dintre prestații) și un element subiectiv (acțiunea de a profita de starea de nevoie, de lipsa de experiență sau de lipsa de cunoștințe a celeilalte părți).
- Din perspectivă obiectivă, în alcătuirea leziunii intră un singur element, și anume paguba materială (egală cu vădita disproporție valorică dintre prestații).

Observație! Potrivit Codului Civil, în cazul minorului, „cel ce invocă leziunea trebuie să dovedească numai paguba suferită de minor”²²⁶ (perspectiva obiectivă).

225 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 159.

226 A se vedea Gabriel Boroi, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 113.

În cazul persoanei majore, pe lângă dovada pagubei suferite, trebuie dovedită și acțiunea exercitată de către una dintre părți la momentul încheierii contractului, cu scopul de a profita de cealaltă parte, de starea de nevoie, de lipsa de experiență sau de lipsa de cunoștințe a acesteia (perspectiva subiectivă).

4.7.3. Domeniul de aplicare

Leziunea în cazul minorului

În cazul minorului, acest viciu de consimțământ poate fi invocat numai dacă actul juridic încheiat este:

- *un act juridic civil de administrare*; în cazul actelor prevăzute la art. 41 alin. (2) din Codul Civil²²⁷, dacă acestea sunt încheiate fără încuviințarea necesară potrivit legii, sunt lovite de nulitate relativă, fără a fi nevoie să se demonstreze leziunea; în cazul actelor prevăzute la art. 43 alin (3). din Codul Civil²²⁸, nu intră sub incidența leziunii actele de conservare și nici actele de dispoziție de mică valoare.
- *încheiat de minorul cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani, fără încuviințarea ocrotitorului legal* – de la această categorie sunt excluse actele încheiate de minorul care a dobândit capacitatea deplină de exercițiu, conform legii.

227 Conform art. 41 alin. (2) din Codul Civil, „Actele juridice ale minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă se încheie de către acesta, cu încuviințarea părinților sau, după caz, a tutorelui, iar în cazurile prevăzute de lege, și cu autorizarea instanței de tutelă. Încuviințarea sau autorizarea poate fi dată, cel mai târziu, în momentul încheierii actului”.

228 Potrivit art. 41 alin. (3) din Codul Civil, „Cu toate acestea, minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă poate face singur acte de conservare, acte de administrare care nu îl prejudiază, precum și acte de dispoziție de mică valoare, cu caracter curent și care se execută la data încheierii lor”.

- un act bilateral comutativ²²⁹, cu titlu oneros²³⁰.
- potrivit art 1221 alin. (3) din Codul Civil – „*leziunea poate exista și atunci când minorul își asumă o obligație excesivă prin raportare la starea sa patrimonială, la avantajele pe care le obține din contract ori la ansamblul circumstanțelor*”.

Leziunea în cazul majorului

Ca viciu de consimțământ, potrivit art. 1221 alin. (2) din Codul Civil „*existența leziunii se apreciază și în funcție de natura și scopul contractului*”.

Conform art. 1222 alin. (2) din Codul Civil, „*[...] acțiunea în anulare este admisibilă numai dacă leziunea depășește jumătate din valoarea pe care o avea, la momentul încheierii contractului, prestația promisă sau executată de partea lezată. Disproporția trebuie să subziste până la data cererii de anulare*”. De reținut este că, în cazul minorilor, nu este necesar ca leziunea să depășească jumătate din valoarea prestației promise.

Cerința actului juridic bilateral comutativ și cu titlu oneros se menține și pentru leziunea în cazul persoanei majore. În acest sens, potrivit art. 1224 din Codul Civil, „*nu pot fi atacate pentru leziune contractele aleatorii, tranzacția, precum și alte contracte anume prevăzute de lege*”.

4.7.4. Sancțiune

În conformitate cu art. 1222 alin. (1) din Codul Civil, „*partea al cărei consimțământ a fost viciat prin leziune poate cere, la*

229 În conformitate cu art. 1173 alin. (1) din Codul Civil, „*este comutativ contractul în care, la momentul încheierii sale, existența drepturilor și obligațiilor părților este certă, iar întinderea acestora este determinată sau determinabilă*”.

230 Potrivit art. 1172 alin. (1) din Codul Civil, „*Contractul prin care fiecare parte urmărește să își procure un avantaj în schimbul obligațiilor asumate este cu titlu oneros*”.

alegerea sa, anularea contractului sau reducerea obligațiilor sale cu valoarea daunelor-interese la care ar fi îndreptățită”.

Observație! „[...] Textul are o redactare deficitară [...], leziunea poate conduce la două sancțiuni alternative: nulitatea relativă; reducerea sau, după caz, mărirea uneia dintre prestații”²³¹.

În cazul leziunii, contractul poate fi menținut în conformitate cu dispozițiile art. 1222 alin. (3) din Codul Civil – „în toate cazurile, instanța poate să mențină contractul dacă cealaltă parte oferă, în mod echitabil, o reducere a propriei creanțe sau, după caz, o majorare a propriei obligații. Dispozițiile art. 1.213 privitoare la adaptarea contractului se aplică în mod corespunzător”.

Termenul pentru introducerea acțiunii în anulare sau în reducerea obligațiilor (pentru leziune) este de un an de la data încheierii contractului, fiind un termen special, distinct de regula termenului de 3 ani din dreptul comun²³².

4.8. Comparație eroare – dol – violență – leziune

Asemănări

- în toate cazurile, viciul de consimțământ trebuie să existe la momentul încheierii actului juridic;
- în principiu, sancțiunea care intervine în cazul viciilor de consimțământ este nulitatea relativă a actului juridic;
- persoana – victimă a viciului de consimțământ trebuie să facă dovada acestuia;
- atunci când se încheie acte juridice bilaterale sau plurilaterale, viciul de consimțământ nu trebuie să fie comun.

231 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 162.

232 Conform art. 1223 alin. (1) din Codul Civil, „Dreptul la acțiunea în anulare sau în reducerea obligațiilor pentru leziune se prescrie în termen de un an de la data încheierii contractului”.

Deosebiri

- leziunea poate fi întâlnită doar în cazul unei anumite categorii de acte juridice, în timp ce eroarea, dolul și violența pot fi întâlnite atât în cazul actelor unilaterale, cât și în cel al actelor bilaterale sau multilaterale;
- în cazul erorii esențiale, eroarea (falsa reprezentare) trebuie să fie hotărâtoare pentru încheierea actului juridic civil; la fel și temerea, în cazul violenței; în cazul dolului, în schimb, pentru a i se aplica dispozițiile prevăzute de lege, acesta nu trebuie să fi fost hotărâtor pentru încheierea actului juridic;
- în ceea ce privește structura viciilor de consimțământ, eroarea esențială include în structura sa numai un element subiectiv, pe când dolul și violența presupun atât existența unui element obiectiv, cât și a unui element subiectiv; situația este flexibilă în cazul leziunii: în cazul leziunii minorului, aceasta presupune doar un element obiectiv, iar în cazul leziunii majorului, este alcătuită din două elemente²³³.

5. Obiectul actului juridic civil

5.1. Noțiunea de „obiect al actului juridic civil”

Codul Civil reglementează atât **obiectul contractului**, cât și **obiectul obligației**, după cum urmează: *„obiectul contractului îl reprezintă operațiunea juridică, precum vânzarea, locațiunea, împrumutul și altele asemenea, convenită de părți, astfel cum aceasta reiese din ansamblul drepturilor și obligațiilor contractuale”* (art. 1225 alin. (1) din Codul Civil) în timp ce *„obiectul obligației este prestația la care se angajează debitorul”* (art. 1226 alin. (1) din Codul Civil).

233 Pentru mai multe detalii privind asemănările și deosebirile dintre viciile de consimțământ, a se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, pp. 162-164.

Observație! „[...] a spune despre un anumit act juridic (concret) că are ca obiect operațiunea juridică înseamnă, în realitate, a te referi la conduita părților, spre exemplu, obiectul contractului de vânzare „îl reprezintă vânzarea”, adică transmiterea unui drept patrimonial (sau îndatorirea de a transmite un asemenea drept) de către o parte contractantă în schimbul plății unui preț de către cealaltă parte contractantă. [...] Prestațiile la care se angajează părțile nu înseamnă nimic altceva decât acțiunile sau inacțiunile de care sunt ținute părțile (conduita părților) [...]”²³⁴.

Între condițiile actului juridic civil, obiectul reprezintă condiția „de fond, esențială, de validitate și generală a actului juridic civil”²³⁵.

5.2. Cerințele valabilității obiectului actului juridic civil

Conform art. 1225 alin. (2) din Codul Civil, „**obiectul contractului trebuie să fie determinat și licit**²³⁶, **sub sancțiunea nulității absolute**”. Potrivit art. 1226 alin. (2) care se referă la obiectul obligației, „*sub sancțiunea nulității absolute, el trebuie să fie determinat sau cel puțin determinabil și licit*”.

Așadar, cerințele valabilității obiectului actului juridic civil (atât cele cuprinse în Codul Civil, cât și cele cuprinse în doctrină) sunt următoarele: obiectul să fie determinat sau determinabil, obiectul să fie licit, obiectul să existe, obiectul să fie posibil, obiectul să fie în circuitul civil, obiectul să fie fapta personală a celui care obligă, îndeplinirea altor cerințe prevăzute de lege – autorizație administrativă sau judiciară etc.

234 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 116.

235 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 165.

236 Potrivit art. 1225 alin. (3) din Codul Civil, „obiectul este ilicit atunci când este prohibit de lege sau contravine ordinii publice ori bunelor moravuri”.

5.2.1. Obiectul să fie determinat sau determinabil

Art. 1179 din Codul Civil, care reglementează condițiile esențiale pentru validitatea contractului, prevede la alin. (1) pct. 3 condiția ca obiectul să fie determinat, alături de art. 1225 alin. (2) și art 1226 alin. (2), astfel cum am menționat anterior.

Din coroborarea art. 1225 cu art. 1226 rezultă că obiectul actului juridic trebuie să fie unul determinat și nu determinabil (aspect care este valabil în cazul obligațiilor). Un obiect nedeterminat la momentul încheierii actului juridic atrage nulitatea absolută a actului juridic respectiv. Pe de altă parte, dacă obiectul este determinabil în cazul prestației, aceasta îndeplinește condiția valabilității obiectului său.

Art. 1231 din Codul Civil reglementează determinarea calității obiectului: *„Atunci când nu poate fi stabilită potrivit contractului, calitatea prestației sau a obiectului acesteia trebuie să fie rezonabilă sau, după împrejurări, cel puțin de nivel mediu”*.

Codul Civil reglementează, de asemenea, prin art. 1232 din Codul Civil, și ipoteza determinării obiectului de către un terț. Astfel, *„(1) Atunci când prețul sau orice alt element al contractului urmează să fie determinat de un terț, acesta trebuie să acționeze în mod corect, diligent și echidistant. (2) Dacă terțul nu poate sau nu dorește să acționeze ori aprecierea sa este în mod manifest nerezonabilă, instanța, la cererea părții interesate, va stabili, după caz, prețul sau elementul nedeterminat de către părți”*.

În conformitate cu art. 1233 din Codul Civil privind determinarea prețului în contractele dintre profesioniști, *„dacă un contract încheiat între profesioniști nu stabilește prețul și nici nu indică o modalitate pentru a-l determina, se presupune că părțile au avut în vedere prețul practicat în mod obișnuit în domeniul respectiv pentru aceleași prestații realizate în condiții comparabile sau, în lipsa unui asemenea preț, un preț rezonabil”*.

5.2.2. Obiectul să fie licit

Atât art. 1225 și art. 1226 din Codul Civil, menționate anterior, cât și art. 1179 alin. (1) pct. 3 din Codul Civil prevăd condiția obiectului licit ca o condiție de valabilitate a însuși actului juridic. Un obiect va fi considerat ilicit atunci când contravine prevederilor legale, bunurilor moravuri sau ordinii sociale, politice, morale etc.

Observație! Atunci când avem de-a face cu un obiect ilicit al prestației sau al actului juridic, sancțiunea este nulitatea absolută²³⁷. Spre exemplu, contractul de vânzare a unor substanțe toxice va fi lovit de nulitate absolută, având în vedere faptul că obiectul este ilicit.

5.2.3. Obiectul să existe

Această condiție își găsește aplicarea în special atunci când conduita părților are ca obiect un bun. În această situație, există o serie de reguli:

- Când *bunul nu mai există la momentul încheierii actului* (deși acesta a existat anterior) devin incidente prevederile art. 1659 din Codul Civil privind vânzarea bunului pierit în întregime sau în parte: „*dacă în momentul vânzării unui bun individual determinat acesta pierise în întregime, contractul nu produce niciun efect. Dacă bunul pierise numai în parte, cumpărătorul care nu cunoștea acest fapt în momentul vânzării poate cere fie anularea vânzării, fie reducerea corespunzătoare a prețului*”. Prin urmare, în această situație, contractul nu produce niciun efect, actul juridic nefiind valabil.
- Dacă *bunul există la data încheierii actului*, condiția existenței obiectului este îndeplinită, indiferent dacă bunul piere sau nu ulterior.

237 Pentru mai multe detalii privind cerința obiectului licit, a se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 167.

- Codul Civil reglementează și *situația bunurilor viitoare*: potrivit art. 1228 din Codul Civil, „în lipsa unei prevederi legale contrare, contractele pot purta și asupra bunurilor viitoare” (de exemplu, o recoltă care încă nu există, urmând să se producă). Totuși, situația bunurilor viitoare trebuie analizată de la caz la caz, deoarece există și excepții de la regula prevăzută de art. 1228 din Codul Civil²³⁸.
- *Situația bunurilor care aparțin altuia* este prevăzută, de asemenea, de Codul Civil în art. 1230, potrivit căruia „Dacă prin lege nu se prevede altfel, bunurile unui terț pot face obiectul unei prestații, debitorul fiind obligat să le procure și să le transmită creditorului sau, după caz, să obțină acordul terțului. În cazul neexecutării obligației, debitorul răspunde pentru prejudiciile cauzate”. În materia vânzării, situația bunurilor care aparțin altuia este reglementată de art. 1683 din Codul Civil²³⁹.

238 De exemplu, art. 956 din Codul Civil prevede că „Dacă prin lege nu se prevede altfel, sunt lovite de nulitate absolută actele juridice având ca obiect drepturi eventuale asupra unei moșteniri nedeschise încă, precum actele prin care se acceptă moștenirea sau se renunță la aceasta, înainte de deschiderea ei, ori actele prin care se înstrăinează sau se promite înstrăinarea unor drepturi care s-ar putea dobândi la deschiderea moștenirii”.

239 Conform art. 1683 din Codul Civil, „(1) Dacă, la data încheierii contractului asupra unui bun individual determinat, acesta se află în proprietatea unui terț, contractul este valabil, iar vânzătorul este obligat să asigure transmiterea dreptului de proprietate de la titularul său către cumpărător. (2) Obligația vânzătorului se consideră ca fiind executată fie prin dobândirea de către acesta a bunului, fie prin ratificarea vânzării de către proprietar, fie prin orice alt mijloc, direct ori indirect, care procură cumpărătorului proprietatea asupra bunului. (3) Dacă din lege sau din voința părților nu rezultă contrariul, proprietatea se strămută de drept cumpărătorului din momentul dobândirii bunului de către vânzător sau al ratificării contractului de vânzare de către proprietar. (4) În cazul în care

5.2.4. Obiectul să fie posibil

În ceea ce privește această condiție a obiectului actului juridic, Codul Civil reglementează *situația imposibilității inițiale a obiectului obligației* la art. 1227, conform căruia „*contractul este valabil chiar dacă, la momentul încheierii sale, una dintre părți se află în imposibilitate de a-și executa obligația, afară de cazul în care prin lege se prevede altfel*”.

Observație! Dacă obiectul actului juridic ar fi imposibil de realizat pentru oricine, atunci actul juridic devine nevalabil. „[...] Imposibilitatea absolută a obiectului echivalează, practic, cu lipsa obiectului, ceea ce duce la nulitatea absolută a actului juridic, așa încât obiectul actului juridic trebuie să fie posibil [...]”²⁴⁰.

Obiectul actului juridic este posibil, actul fiind valabil, în condițiile în care *imposibilitatea prevăzută de art 1227 din Codul Civil este relativă* („obiectul este imposibil pentru debitor, nu însă și pentru o altă persoană”²⁴¹).

vanzătorul nu asigură transmiterea dreptului de proprietate către cumpărător, acesta din urmă poate cere rezoluțiunea contractului, restituirea prețului, precum și, dacă este cazul, daune-interese. (5) Atunci când un coproprietar a vândut bunul proprietate comună și ulterior nu asigură transmiterea proprietății întregului bun către cumpărător, acesta din urmă poate cere, pe lângă daune-interese, la alegerea sa, fie reducerea prețului proporțional cu cota-parte pe care nu a dobândit-o, fie rezoluțiunea contractului în cazul în care nu ar fi cumpărat dacă ar fi știut că nu va dobândi proprietatea întregului bun. (6) În cazurile prevăzute la alin. (4) și (5), întinderea daunelor-interese se stabilește, în mod corespunzător, potrivit art. 1.702 și 1.703. Cu toate acestea, cumpărătorul care la data încheierii contractului cunoștea că bunul nu aparținea în întregime vânzătorului nu poate să solicite rambursarea cheltuielilor referitoare la lucrările autonome sau voluptuare”.

240 A se vedea Gabriel Boroi, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 119.

241 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 169.

5.2.5. Obiectul să fie în circuitul civil

Codul Civil reglementează această cerință a obiectului actului juridic civil în art. 1229, care prevede că „Numai bunurile care sunt în circuitul civil pot face obiectul unei prestații contractuale”.

Noțiunea de „bunuri care sunt în circuitul civil” se referă la bunurile care pot forma obiectul unor acte de înstrăinare. În categoria bunurilor intră atât bunuri care pot circula fără restricții, cât și bunuri care pot circula numai cu anumite restricții.

Observație! „Încheierea actului juridic cu nesocotirea interdicției de înstrăinare sau a cerințelor restrictive de circulație a anumitor bunuri atrage sancțiunea nulității absolute a actului juridic respectiv”²⁴². Spre exemplu, un contract de vânzare a unui bun proprietate publică va fi lovit de nulitate absolută, având în vedere că bunurile proprietate publică sunt inalienabile, imprescriptibile și insesizabile.

5.2.6. Obiectul să fie fapta personală a celui care se obligă

Atunci când obiectul actului juridic este reprezentat de o faptă, această condiție prezintă interes, întrucât orice persoană se poate obliga într-un act juridic doar prin voința sa.

Observații!

- „[...] O parte nu poate promite într-un act juridic fapta altuia, ci numai propria sa faptă, cu excepția ipotezei în care promisiunea s-ar face în calitate de reprezentant al acelei persoane”²⁴³.
- Totuși, atunci când, într-un act juridic, una dintre părți se obligă „să depună toată diligența pentru a convinge un

242 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 119.

243 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 170.

terț să încheie ori să ratifice un act juridic”²⁴⁴, actul juridic respectiv este valabil, obligația (constând în fapta depunerii diligențelor) aparținând părții.

5.2.7. Îndeplinirea cerințelor suplimentare prevăzute de lege – autorizație administrativă sau judiciară sau altă cerință prevăzută de lege

Codul Civil reglementează la art. 207 modul de desfășurare a activităților autorizate: „(1) în cazul activităților care trebuie autorizate de organele competente, dreptul de a desfășura asemenea activități se naște numai din momentul obținerii autorizației respective, dacă prin lege nu se prevede altfel. (2) Actele și operațiunile săvârșite fără autorizațiile prevăzute de lege sunt lovite de nulitate absolută, iar persoanele care le-au făcut răspund nelimitat și solidar pentru toate prejudiciile cauzate, independent de aplicarea altor sancțiuni prevăzute de lege”.

Pe lângă unele activități și operațiuni care necesită existența unei autorizații, există și o serie de bunuri care nu pot forma obiect al unor operațiuni în lipsa obținerii unor autorizații, de exemplu, armele și munițiile²⁴⁵.

6. Cauza actului juridic

6.1. Noțiunea de cauză (scop) a actului juridic

Potrivit art. 1235 din Codul Civil, *cauza actului juridic civil „este motivul care determină fiecare parte să încheie contractul”*. Astfel, cauza reprezintă *scopul concret* în vederea căruia se încheie un act juridic. Cauza este un element de natură psi-

244 A se vedea Gabriel Boroș, *op.cit.*, ediția a III-a, 2008, p. 237.

245 În Legea nr. 295/2004 privind regimul armelor și a munițiilor, cu modificările și completările ulterioare, există obligația ca, înainte de încheierea unor acte juridice privind această categorie de bunuri, să fie obținută o autorizație cu caracter special.

hologică, determină consimțământul și explică de ce anume s-a încheiat actul juridic.

Totodată, cauza reprezintă un element variabil, care diferă de la caz la caz. Cauza și consimțământul alcătuiesc voiața juridică.

În raport cu actul juridic civil, „cauza este o condiție de fond, esențială, de validitate și generală a actului juridic civil”²⁴⁶.

6.2. Cerințele valabilității cauzei actului juridic civil

Codul Civil reglementează la art. 1236 condițiile care trebuie îndeplinite, în mod cumulativ, pentru valabilitatea cauzei actului juridic civil, respectiv: „*cauza trebuie să existe, să fie licită și morală*”.

6.2.1. Cauza să existe

Conform art. 1238 alin. (1) din Codul Civil, „*lipsa cauzei atrage anulabilitatea contractului, cu excepția cazului în care contractul a fost greșit calificat și poate produce alte efecte juridice*”. Astfel, potrivit dispozițiilor legale, în lipsa cauzei, obligația contractată nu poate produce nici un efect.

În literatura de specialitate²⁴⁷, cu referire la cauză, se consideră că aceasta „nu există atunci când partea nu are aptitudinea de a-și reprezenta (prefigura) corect faptele sale ori consecințele acestora. În alte cuvinte, lipsa cauzei se poate datora lipsei discernământului”.

6.2.2. Cauza să fie licită

Conform art. 1236 alin. (2) din Codul Civil, „*cauza este ilicită când este contrară legii și ordinii publice*”. Potrivit art. 1237,

246 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 121.

247 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 173, Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 122.

care reglementează fraudă la lege, „cauza este ilicită și atunci când contractul este doar mijlocul pentru a eluda aplicarea unei norme legale imperative”.

În ceea ce privește sancțiunea care se aplică în situația unei cauze ilicite, art. 1238 alin. (2) din Codul Civil prevede: „cauza ilicită [...] atrage nulitatea absolută a contractului dacă este comună ori, în caz contrar, dacă cealaltă parte a cunoscut-o sau, după împrejurări, trebuia s-o cunoască”.

În materia restituirii prestațiilor, Codul Civil reglementează la art. 1638 cazul restituirii pentru cauză ilicită: „prestația primită sau executată în temeiul unei cauze ilicite sau imorale rămâne întotdeauna supusă restituirii”.

6.2.3. Cauza să fie morală

Potrivit art. 1236 alin. (3), „cauza este imorală când este contrară bunelor moravuri”.

Codul Civil prevede sancțiunea aplicabilă pentru cauză imorală în art. 1238 alin. (2): „Cauza [...] imorală atrage nulitatea absolută a contractului dacă este comună ori, în caz contrar, dacă cealaltă parte a cunoscut-o sau, după împrejurări, trebuia s-o cunoască”.

Așa cum am menționat și anterior, în materia restituirii prestațiilor, art 1638 din Codul Civil prevede că: „prestația primită sau executată în temeiul unei cauze ilicite sau imorale rămâne întotdeauna supusă restituirii”.

Observație! „[...] dacă obiectul actului juridic civil contravine normelor imperative, ordinii publice sau bunelor moravuri, atunci și cauza actului juridic respectiv este ilicită sau imorală, în schimb, pot exista situații în care cauza actului juridic să fie ilicită sau imorală, iar obiectul aceluși act juridic să fie licit”²⁴⁸.

248 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 123.

6.3. Proba cauzei

Codul Civil reglementează proba cauzei în art. 1239, potrivit căruia „(1) *Contractul este valabil chiar atunci când cauza nu este expres prevăzută.* (2) *Existența unei cauze valabile se prezumă până la proba contrară*”. Orice mijloc de probă este admisibil, cauza reprezentând un fapt juridic *stricto sensu*.

7. Forma actului juridic civil

7.1. Noțiunea de „formă a actului juridic civil”

Forma actului juridic civil se referă la „modalitatea de exteriorizare a manifestării de voință cu intenția de a crea, modifica ori stinge un raport juridic civil concret”²⁴⁹.

Definiția de mai sus se referă la înțelesul restrâns (*stricto sensu*) al noțiunii de „formă” a actului juridic civil. Există, însă, și un sens larg al acestei noțiuni (*lato sensu*), care se referă la trei cerințe:

- Forma *ad validitatem* sau *ad solemnitatem* – care este cerută întocmai pentru validitatea actului juridic;
- Forma *ad probationem* – cerută pentru dovedirea, proba actului juridic;
- Forma solicitată în vederea *opozabilității* actului juridic civil față de terți²⁵⁰.

7.2. Principiul consensualismului

Forma actului juridic civil, în sens restrâns, se supune regulii de drept – **principiul consensualismului** –, „care înseamnă că simpla manifestare de voință este nu numai necesară, ci și suficientă pentru ca actul juridic civil să ia naștere

249 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 173.

250 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 176, Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 173, M. Mureșan, P. Ciacli, *op.cit.*, pp. 142-144.

în mod valabil din punctul de vedere al formei care îmbracă manifestarea de voință făcută în scopul de a produce efecte juridice”²⁵¹.

Acest principiu este reglementat în Codul Civil la art. 1178, potrivit căruia „*contractul se încheie prin simplul acord de voințe al părților, dacă legea nu impune o anumită formalitate pentru încheierea sa valabilă*”.

Observație! „Fiind vorba de un principiu, înseamnă că excepțiile trebuie să fie expres și limitativ prevăzute de lege”²⁵².

7.3. Clasificarea condițiilor de formă ale actului juridic civil

Din accepțiunea largă a noțiunii de „formă” a actului juridic civil, reiese că există trei condiții de formă ale acestuia:

- **Forma *ad validitatem (ad solemnitatem)*** – sancțiunea nerespectării acesteia este nulitatea absolută a actului;
- **Forma *ad probationem*** – sancțiunea nerespectării acestei condiții constă în imposibilitatea probării actului respectiv prin intermediul unui alt mijloc de probă (actul juridic este, în principiu, valabil, dar nu poate fi dovedit);
- **Forma cerută pentru *opozabilitatea actului juridic*** – nerespectarea acestei condiții face ca actul juridic respectiv să devină inopozabil terților.
- În funcție de izvorul „formeii” actului juridic civil, există două situații:
 - **Forma *legală*** – reglementată de o dispoziție normativă;
 - **Forma *convențională*** – stabilită de părți. În ceea ce privește sancțiunea care intervine în cazul nerespectării formei convenționale a actului juridic, Codul Civil prevede la art. 1242 alin. (2) faptul că: „*dacă părțile s-au învoit ca un*

251 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 173.

252 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 124.

contract să fie încheiat într-o anumită formă, pe care legea nu o cere, contractul se socotește valabil chiar dacă forma nu a fost respectată”.

7.3.1. Forma ad validitatem

Forma *ad validitatem* reprezintă „acea condiție de validitate, esențială și specială, care constă în necesitatea îndeplinirii formalităților prestabilite de lege, în lipsa cărora actul juridic civil nu s-ar putea naște în mod valabil”²⁵³.

Observație! Uneori, părțile pot conveni ca actul juridic pe care doresc să îl încheie să fie valabil doar după îndeplinirea formei *ad validitatem* stabilită de ele, deși legea nu prevede acest aspect. Cu toate acestea, în considerarea art. 1242 alin. (2) din Codul Civil, menționat și anterior²⁵⁴, care reflectă principiul libertății actelor juridice, părțile acestuia ar putea, ulterior, să renunțe la forma stabilită.

Printre motivele pentru care legiuitorul a reglementat forma *ad validitatem* se numără:

- avertizarea co-contractanților cu privire la importanța pe care o au unele acte juridice pentru patrimoniul celui sau celor care le încheie (de exemplu, intră în această categorie de acte contractul de ipotecă, contractul de donație sau contractul de vânzare a unui teren)²⁵⁵.
- „asigurarea libertății și certitudinii consimțământului (cum este cazul testamentului)”²⁵⁶.

253 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 125.

254 Conform art. 1242 alin (2) din Codul Civil, „Dacă părțile s-au învoit ca un contract să fie încheiat într-o anumită formă, pe care legea nu o cere, contractul se socotește valabil chiar dacă forma nu a fost respectată”.

255 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, pp. 174-175.

256 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 178.

- „exercitarea unui control al societății, prin organele statului, cu privire la actele juridice civile care prezintă o importanță ce depășește cadrul strict al intereselor părților (de exemplu, în cazul contractului de societate comercială [...])”²⁵⁷.

Totodată, trebuie reținute caracterele formei cerute pentru valabilitatea actului juridic civil și anume:

- această formă reprezintă un *element esențial* al actului juridic civil;
- nerespectarea acestei forme atrage, în mod automat, nulitatea absolută a actului juridic civil în cauză;
- această formă presupune, întotdeauna, manifestarea expresă de voință;
- „este exclusivă [...], ceea ce înseamnă că, pentru un anumit act juridic civil solemn trebuie îndeplinită o anumită formă, de regulă, cea autentică (excepție face testamentul)”²⁵⁸.

Nu în ultimul rând, există și o serie de *condiții* care trebuie respectate în vederea asigurării formei *ad validitatem*, respectiv:

- Actul juridic, *în ansamblul său, trebuie să îmbrace forma cerută pentru validitatea sa* (toate clauzele sale trebuie să îmbrace aceeași formă, *ad validitatem*);
- *Forma ad validitatem* (solemnă) trebuie îmbrăcată și de actul juridic care se află în interdependență cu actul solemn (de exemplu, în ceea ce privește contractul de mandat, Codul Civil reglementează la art. 2013 alin. (2) forma acestuia: „*mandatul dat pentru încheierea unui act juridic supus, potrivit legii, unei anumite forme trebuie să respecte aceea formă, sub sancțiunea aplicabilă actului însuși. Prevederea nu*

257 A se vedea Gabriel Boroi, *op.cit.*, ediția a III-a, 2008, p. 248.

258 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 175.

- se aplică atunci când forma este necesară doar pentru opozabilitatea actului față de terți, dacă prin lege nu se prevede altfel”;*
- Conform art. 1243 din Codul Civil care reglementează modificarea contractului, *„Dacă prin lege nu se prevede altfel, orice modificare a contractului este supusă condițiilor de formă cerute de lege pentru încheierea sa”*.²⁵⁹

Observație! Nu există identitate între forma ad validitatem și forma autentică (de exemplu, testamentul poate fi atât autentic cât și olograf²⁶⁰).

Aplicațiile practice ale formei *ad-validitatem* se regăsesc în: materia donației (art. 1011 alin. (1) din Codul Civil²⁶¹, dispozițiile Codului Civil referitoare la testament (așa cum am văzut anterior), actele juridice încheiate între vii, de înstrăinare a terenurilor (indiferent unde sunt situate acestea, fie că sunt în intravilan fie că sunt în extravilan)²⁶², în materia constituirii dreptului de ipotecă mobilară²⁶³ sau imobiliară²⁶⁴, enumerarea putând continua.

259 Pentru mai multe detalii privind cerințele care trebuie respectate în vederea asigurării formei ad validitatem, a se vedea Gabriel Boroi, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, pp. 126-127.

260 Conform art. 1040 din Codul Civil, *„testamentul ordinar poate fi olograf sau autentic”*.

261 Potrivit art. 1011 alin (1) din Codul Civil, *„donația se încheie prin înscris autentic, sub sancțiunea nulității absolute”*.

262 Codul Civil reglementează forma cerută pentru înscrierea în cartea funciară la art. 1244, conform căruia *„În afara altor cazuri prevăzute de lege, trebuie să fie încheiate prin înscris autentic, sub sancțiunea nulității absolute, convențiile care strămută sau constituie drepturi reale care urmează a fi înscrise în cartea funciară”*.

263 Potrivit art. 2388 din Codul Civil, *„contractul prin care se constituie o ipotecă mobilară se încheie în formă autentică sau sub semnătură privată, sub sancțiunea nulității absolute”*.

264 În conformitate cu alin (1) al art. 2378 din Codul Civil, care reglementează forma contractului de ipotecă imobiliară, *„contractul de*

7.3.2. Forma *ad probationem*

Forma cerută *ad probationem* constă în întocmirea actului juridic civil în formă scrisă (înscris), în vederea dovedirii acestuia. Întocmirea actului în această formă poate fi impusă de lege sau stabilită de părți.

Lipsa acestei forme nu se sancționează cu nevalabilitatea actului, ci, așa cum am menționat anterior, lipsa formei *ad probationem* conduce la imposibilitatea probării actului juridic civil prin intermediul altui mijloc de probă.

Observație!

- Această formă solicitată în vederea dovedirii actului juridic nu are caracter facultativ, ci obligatoriu.
- Instituirea formei *ad probationem* are o deosebită importanță practică, în sensul că aceasta „asigură redarea certă și fidelă a conținutului actului juridic civil”²⁶⁵, funcționând, uneori, ca o măsură de prevenire a unor litigii sau, alteori, ca un ajutor în sprijinul judecătorului care stabilește situația faptică într-un caz dat.

Între aplicațiile practice ale formei *ad probationem* regăsim: contractul de asigurare (art. 2200 din Codul Civil²⁶⁶),

ipotecă se încheie în formă autentică de către notarul public, sub sancțiunea nulității absolute”.

²⁶⁵ A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 182.

²⁶⁶ Conform art. 2200 alin (1) din Codul Civil „Pentru a putea fi dovedit, contractul de asigurare trebuie să fie încheiat în scris. Contractul nu poate fi probat cu martori, chiar atunci când există un început de dovadă scrisă. Dacă documentele de asigurare au dispărut prin forță majoră sau caz fortuit și nu există posibilitatea obținerii unui duplicat, existența și conținutul lor pot fi dovedite prin orice mijloc de probă”.

contractul de societate (art. 1884 din Codul Civil²⁶⁷), contractul de comision (art. 2044 din Codul Civil²⁶⁸) etc.

7.3.3. Forma cerută pentru opozabilitatea față de terți

Forma cerută pentru opozabilitatea față de terți se referă la „acele formalități care sunt necesare, potrivit legii, pentru a face actul juridic opozabil și persoanelor care nu au participat la încheierea lui, în scopul ocrotirii drepturilor sau intereselor lor”²⁶⁹. Altfel spus, îndeplinirea acestor formalități, care de cele mai multe ori presupun înscrierea actelor juridice în diverse registre de publicitate, poate constitui o formă de protecție a terților.

La fel ca în celelalte cazuri, această formă cerută pentru opozabilitatea față de terți nu are caracter facultativ, ci obligatoriu.

Așa cum am menționat anterior, lipsa acestui tip de formă nu atrage nevalabilitatea actului juridic, ci doar îl face inopozabil față de terți. Aceasta înseamnă că, în cazul în care una dintre părțile actului juridic încheiat cu nerespectarea acestei cerințe de formă invocă actul juridic împotriva unei terțe persoane, aceasta din urmă este îndreptățită să ignore actul juridic respectiv. Actul juridic astfel încheiat va continua să producă efecte numai între părți.

267 Potrivit art. 1884 alin. (1) din Codul Civil „Contractul de societate se încheie în formă scrisă. Dacă prin lege nu se prevede altfel, forma scrisă este necesară numai pentru dovada contractului”.

268 În conformitate cu dispozițiile art. 2044 din Codul Civil referitoare la proba contractului de comision, „(1) Contractul de comision se încheie în formă scrisă, autentică sau sub semnătură privată. (2) Dacă prin lege nu se prevede altfel, forma scrisă este necesară numai pentru dovada contractului”.

269 A se vedea Gabriel Boroi, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 129.

Între aplicațiile practice ale formei cerute pentru opozabilitate față de terți regăsim: notificarea cesiunii de creanță²⁷⁰ (art. 1578 din Codul Civil²⁷¹), publicitatea convențiilor matrimoniale (art. 334 din Codul Civil²⁷²) etc.

8. Modalitățile actului juridic civil

Modalitățile actului juridic civil sunt acele elemente sau împrejurări care se produc ulterior momentului încheierii unui act juridic civil și care constau fie în scurgerea timpului, caz în care vorbim de termen ca modalitate a actului juridic, fie într-un eveniment natural sau într-o acțiune omenească, caz în care avem condiția sau sarcina, și care influențează eficacitatea sau executarea actului juridic civil.

Reamintim că, în funcție de existența sau non-existența modalităților, fie termen, condiție sau sarcină, obligațiile pot fi pure și simple, respectiv obligații afectate de modalități.

270 Potrivit art. 1566 din Codul Civil „(1) Cesiunea de creanță este convenția prin care creditorul cedent transmite cesionarului o creanță împotriva unui terț. (2) Dispozițiile prezentului capitol nu se aplică: a) transferului creanțelor în cadrul unei transmisiuni universale sau cu titlu universal; b) transferului titlurilor de valoare și altor instrumente financiare, cu excepția dispozițiilor secțiunii a 2-a din prezentul capitol”.

271 Conform art. 1578 alin. (1) din Codul Civil „(1) Debitorul este ținut să plătească cesionarului din momentul în care: a) acceptă cesiunea printr-un înscris cu dată certă; b) primește o comunicare scrisă a cesiunii, pe suport hârtie sau în format electronic, în care se arată identitatea cesionarului, se identifică în mod rezonabil creanța cedată și se solicită debitorului să plătească cesionarului. În cazul unei cesiuni parțiale, trebuie indicată și întinderea cesiunii”.

272 În conformitate cu art. 334 alin. (1) din Codul Civil „Pentru a fi opozabile terților, convențiile matrimoniale se înscriu în Registrul național notarial al regimurilor matrimoniale, organizat potrivit legii”.

8.1. Termenul

8.1.1. Noțiune

Prin definiție, „termenul – dies – este un eveniment viitor și sigur ca realizare, până la care este amânată fie începerea, fie încetarea exercițiului drepturilor subiective și executării obligațiilor civile”²⁷³.

8.1.2. Clasificare

- În funcție de efectul pe care îl are, termenul poate fi:
 - **Termen suspensiv** – potrivit art. 1412 alin. (1) din Codul Civil, „*termenul este suspensiv atunci când, până la împlinirea lui, este amânată scadența obligației*”;
 - **Termen extinctiv** – conform art. 1412 alin. (2) din Codul Civil, „*termenul este extinctiv atunci când, la împlinirea lui, obligația se stinge*”.
- După izvorul său, termenul poate fi:
 - **Termen convențional** – stabilit de către părți, prin actul juridic civil;
 - **Termen legal** – stabilit printr-o normă juridică; în acest caz, termenul „face parte de drept din actul juridic”²⁷⁴;
 - **Termen jurisdicțional** – stabilit de către organul de jurisdicție; de exemplu, art. 1415 din Codul Civil reglementează stabilirea judiciară a termenului: „(1) *Atunci când părțile convin să amâne stabilirea termenului sau lasă uneia dintre ele sarcina de a-l stabili și când, după o durată rezonabilă de timp, termenul nu a fost încă stabilit, instanța poate, la cererea uneia dintre părți, să fixeze termenul ținând seama de natura obligației, de situația părților și de orice alte împrejurări.* (2) *Instanța poate, de asemenea, să fixeze termenul atunci când, prin natura sa, obligația presupune un ter-*

273 A se vedea Gheorghe Belei, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 183.

274 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghel, *op.cit.*, p. 187.

men și nu există nicio convenție prin care acesta să poată fi determinat. (3) Cererea pentru stabilirea termenului se soluționează potrivit regulilor aplicabile ordonanței președințiale, fiind supusă prescripției, care începe să curgă de la data încheierii contractului”.

- În funcție de beneficiarul termenului, acesta poate fi:
 - **Termen stabilit în favoarea debitorului** – în conformitate cu dispozițiile art. 1413 alin. (1) ale din Codul Civil potrivit cărora „Termenul profită debitorului, afară de cazul când din lege, din voința părților sau din împrejurări rezultă că a fost stipulat în favoarea creditorului sau a ambelor părți”. Prin urmare, termenul stabilit în favoarea debitorului este regula în materia termenelor.
 - **Termen stabilit în favoarea creditorului** – care rezultă din reglementarea anumitor contracte în Codul Civil, cum ar fi contractul de depozit²⁷⁵.
 - **Termen stabilit în favoarea ambelor părți** (atât în favoarea debitorului, cât și în favoarea creditorului) – de asemenea, acesta rezultă din reglementarea anumitor contracte în Codul Civil, cum ar fi contractul de asigurare²⁷⁶.

275 Conform art. 2115 alin. (1) din Codul Civil, „Deponentul poate să solicite oricând restituirea bunului depozitat, chiar înăuntrul termenului convenit. El este însă obligat să ramburseze depozitarului cheltuielile pe care acesta le-a făcut în considerarea acestui termen”.

276 Codul Civil prevede definiția contractului de asigurare la art. 2199 potrivit căruia „(1) Prin contractul de asigurare, contractantul asigurării sau asiguratul se obligă să plătească o primă asiguratorului, iar acesta din urmă se obligă ca, în cazul producerii riscului asigurat, să plătească o indemnizație, după caz, asiguratului, beneficiarului asigurării sau terțului păgubit. (2) Contractantul asigurării este persoana care încheie contractul pentru asigurarea unui risc privind o altă persoană ori pentru bunuri sau activități ale acesteia și se obligă față de asigurator să plătească prima de asigurare”.

Observație! În ceea ce privește **beneficiul termenului**, Codul Civil prevede la art. 1413 alin. (2) faptul că „*Cel ce are beneficiul exclusiv al termenului poate renunța oricând la acesta, fără consimțământul celeilalte părți*”. Per a contrario, când termenul este stipulat în favoarea ambelor părți, doar prin acordul acestora se poate renunța la beneficiul termenului.

8.1.3. Efecte

Modalitate a actului juridic civil, „*termenul afectează doar executarea actului, iar nu și existența sa*”²⁷⁷. După cum termenele pot fi suspensive și extensive, și efectele lor depind de această clasificare.

Efectele termenului suspensiv

Așa cum rezultă din art. 1412 alin. (1) din Codul Civil (menționat anterior), efectul termenului suspensiv constă în „*întârzierea exercitării dreptului subiectiv civil și a îndeplinirii obligației civile corelative*”²⁷⁸.

Efectele termenului extinctiv

Potrivit art. 1412 alin (2) din Codul Civil, efectul termenului extinctiv constă în „*stingerea exercițiului dreptului subiectiv civil și a executării obligației corelative, iar, odată cu acestea, chiar stingerea dreptului subiectiv civil și a obligației corelative*”²⁷⁹.

277 A se vedea Gheorghe Belei, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 185.

278 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghel, *op.cit.*, p. 188; pentru mai multe detalii privind efectul termenului suspensiv, precum și consecințele care decurg în reglementarea Codului Civil, a se vedea Gabriel Boroi, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, pp. 133-135.

279 A se vedea Gabriel Boroi, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 135.

8.2. Condiția

8.2.1. Noțiune

Codul Civil definește la art. 1399 obligația condițională ca reprezentând „[...] *obligația a cărei eficacitate sau desființare depinde de un eveniment viitor și nesigur*”. De aici decurge și **definiția condiției**, aceasta fiind un eveniment viitor, însă, „nesigur ca realizare, de care depinde existența (nașterea sau desființarea) dreptului subiectiv civil și a obligației civile corelative”²⁸⁰.

8.2.2. Clasificare

- În funcție de efectele sale, condiția poate fi:
 - **Suspensivă** – reglementată de Codul Civil în art. 1400 potrivit căruia „*condiția este suspensivă atunci când de îndeplinirea sa depinde eficacitatea obligației*”; de exemplu, ~îți împrumut mașina mea mâine dacă eu voi pleca cu trenul în vizită la părinți~.
 - **Rezolutorie** – Codul Civil prevede la art. 1401 alin (1) definiția condiției rezolutorii: „*condiția este rezolutorie atunci când îndeplinirea ei determină desființarea obligației*”; de exemplu, ~îți vând mașina, dar, dacă va trebui să mă mut cu serviciul în străinătate luna viitoare, vânzarea se va desființa~. Potrivit art. 1401 alin. (2) din Codul Civil, „*până la proba contrară, condiția se prezumă a fi rezolutorie ori de câte ori scadența obligațiilor principale precedă momentul la care condiția s-ar putea îndeplini*”.
- În funcție de realizarea evenimentului sau de nerealizarea acestuia, condiția poate fi:
 - **pozitivă** (formulată afirmativ) – evenimentul urmează a se realiza; de exemplu, ~îți împrumut mașina mea, dacă eu voi pleca cu trenul în vizită la părinți~.

280 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 191.

– **Negativă** (formulată negativ) – evenimentul urmează a nu se îndeplini; de exemplu, ~îți vând mașina mea dacă luna viitoare nu va trebui să mă mut cu serviciul în străinătate~.

Observație! Indiferent dacă este pozitivă sau negativă, realizarea sau nerealizarea condiției trebuie să fie posibilă. Potrivit art. 1402 din Codul Civil, *„condiția imposibilă, contrară legii sau bunelor moravuri este considerată nescrisă, iar dacă este însăși cauza contractului, atrage nulitatea absolută a acestuia”*.

Totodată, trebuie avute în vedere prevederile art. 1404 din Codul Civil privind modul în care se constată îndeplinirea condiției. Astfel, îndeplinirea condiției se apreciază după criteriile stabilite de părți sau pe care acestea se presupune că le-au avut în vedere după împrejurări.

De asemenea, când obligația este contractată sub condiția producerii unui eveniment într-un anumit termen, condiția este socotită neîndeplinită dacă termenul s-a împlinit fără ca evenimentul să se producă. În lipsa unui termen, condiția se consideră neîndeplinită numai atunci când este sigur că evenimentul nu se va produce.

Pe de cealaltă parte, atunci când obligația este contractată sub condiția că un eveniment nu se va produce într-un anumit termen, condiția se consideră îndeplinită dacă este sigur că evenimentul nu se va produce. În lipsa unui termen, condiția nu se consideră îndeplinită decât atunci când este sigur că evenimentul nu se va produce.

În fine, partea interesată poate cere oricând instanței să constate îndeplinirea sau neîndeplinirea condiției.

Mai mult, art. 1405 din Codul Civil prevede: *„(1) Condiția se consideră îndeplinită dacă debitorul obligat sub această condiție împiedică realizarea ei. (2) Condiția se consideră neîndeplinită dacă partea interesată de îndeplinirea condiției determină, cu rea-credință, realizarea evenimentului”*.

- În funcție de „cauza de care depinde realizarea sau nerealizarea evenimentului”²⁸¹, condiția poate fi:
 - **Cauzală** – realizarea respectivului eveniment este pur întâmplătoare, depinde de hazard și nu de voința părților; de exemplu, ~dacă la vară nu este suficient de cald, îți vând placa mea de surf~.
 - **Mixtă** – realizarea respectivului eveniment depinde, în aceeași măsură, de voința unui terț determinat și de voința uneia dintre părțile actului juridic civil; de exemplu, ~îți vând bicicleta împrumutată bunicului dacă acesta nu o mai vrea~.
 - **Potestativă** – realizarea respectivului eveniment depinde de voința uneia dintre părțile actului juridic civil. La rândul ei, condiția potestativă poate fi simplă sau pur potestativă. **Condiția potestativă simplă** – realizarea acesteia depinde, în aceeași măsură, de voința unui terț nedeterminat (sau de un fapt exterior) și de voința uneia dintre părțile actului juridic civil; de exemplu, „îți vând această casă, dacă te vei căsători”²⁸². **Condiția pur potestativă** – realizarea acesteia depinde numai de voința uneia dintre părțile actului juridic civil; de exemplu, ~îți vând bicicleta mea, dacă vreau~.

Observație! Conform art. 1403 din Codul Civil „*obligația contractată sub o condiție suspensivă ce depinde exclusiv de voința debitorului nu produce niciun efect*”.

8.2.3. Efecte

Din dispozițiile art. 1399 din Codul Civil rezultă că efectul condiției se produce asupra înșăși existenței drepturilor subiective civile și a obligațiilor corelative.

281 A se vedea Gabriel Boro, *op.cit.*, ediția a III-a, 2008, p. 260.

282 Exemplul este extras din Gabriel Boro, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 137.

Codul Civil reglementează efectele îndeplinirii condiției la art. 1407, după cum urmează: „(1) Condiția îndeplinită este prezumată a produce efecte retroactiv, din momentul încheierii contractului, dacă din voința părților, natura contractului ori dispozițiile legale nu rezultă contrariul. (2) În cazul contractelor cu executare continuă sau succesivă afectate de o condiție rezolutorie, îndeplinirea acesteia, în lipsa unei stipulații contrare, nu are niciun efect asupra prestațiilor deja executate. (3) Atunci când condiția suspensivă produce efecte retroactive, în caz de îndeplinire, debitorul este obligat la executare ca și cum obligația ar fi fost simplă. Actele încheiate de proprietarul sub condiție suspensivă sunt valabile și, în cazul îndeplinirii condiției, produc efecte de la data încheierii lor. (4) Atunci când condiția rezolutorie produce efecte retroactive, în caz de îndeplinire, fiecare dintre părți este obligată să restituie celelalte prestațiile pe care le-a primit în temeiul obligației ca și cum aceasta nu ar fi existat niciodată. Dispozițiile privitoare la restituirea prestațiilor se aplică în mod corespunzător”.

În ceea ce privește actele de conservare, Codul Civil prevede la art. 1409 faptul că „Creditorul poate, chiar înainte de îndeplinirea condiției, să facă orice acte de conservare a dreptului său”.

În ceea ce privește fructele culese înainte de îndeplinirea condiției, art. 1410 din Codul Civil prevede că: „În lipsă de stipulație sau prevedere legală contrară, fructele culese ori încasate înaintea îndeplinirii condiției se cuvin proprietarului sub condiție rezolutorie”²⁸³.

8.2.4. Comparație termen – condiție

Asemănări

- Termenul și condiția reprezintă modalități ale actului juridic civil;

283 Pentru mai multe detalii privind efectele condiției, a se vedea Gabriel Boroi, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, pp. 138-141.

- Ambele modalități intră în categoria evenimentelor viitoare.

Deosebiri

- Efectele termenului se produc pentru viitor, în schimb, efectele condiției se produc, de regulă, pentru trecut.
- Efectele termenului se referă la executarea actului juridic, și nu la existența acestuia, în schimb, efectele condiției se produc asupra însăși existenței drepturilor subiective civile (și a obligațiilor corelative).
- Așa cum am analizat și cum reiese și din lucrările de specialitate²⁸⁴, realizarea evenimentului, în cazul condiției, este nesigură; în cazul termenului, doar momentul realizării acestuia este nesigur (realizarea, însă, este sigură).

8.3. Sarcina

8.3.1. Noțiune

Sarcina reprezintă „o obligație, de a da, a face sau a nu face ceva, impusă de dispunător gratificatului în actele cu titlu gratuit – liberalități”²⁸⁵. Astfel, se poate afirma că sarcina este o modalitate a actului juridic, specifică *liberalităților*²⁸⁶.

8.3.2. Clasificare

Sarcina poate fi stipulată:

- **În favoarea celui care dispune (a dispunătorului)** – de exemplu, cel care lasă testamentul (testatorul) impune ca, în schimbul acceptării moștenirii, să îi fie plătită o datorie mai veche față de un terț;
- **În favoarea gratificatului** – de exemplu, cel care face o donație constând într-o sumă de bani (donatorul) îl obli-

284 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 200.

285 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 190.

286 A se vedea Gabriel Boroi, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 142.

gă pe donatar să se folosească de o parte din suma de bani în vederea achitării taxei aferente programului de doctorat pe care îl urmează;

- **În favoarea unei terțe persoane** – de exemplu, cel care face o donație constând într-o sumă de bani (donatorul) îl obligă pe donatar să plătească o parte din bani în vederea achitării taxei studiilor nepotului donatorului. În această situație, terțul care beneficiază (în exemplul nostru, nepotul donatorului) poate solicita executarea obligației, dar nu are posibilitatea de a cere revocarea actului (în caz de neîndeplinire a sarcinii), întrucât terțul nu reprezintă parte în contractul dintre donator și donatar²⁸⁷.

Observație! Natura actului juridic poate fi influențată de către sarcină: dacă sarcina „constă într-o obligație care ega-lează sau întrece valoarea emolumentului „donației”, actul juridic nu mai este cu titlu gratuit, ci devine un act juridic cu titlu oneros, cu toate consecințele ce decurg dintr-o astfel de calificare juridică”²⁸⁸.

287 Potrivit art. 1284 din Codul Civil, care reglementează efectele stipulației pentru altul, „(1) oricine poate stipula în numele său, însă în beneficiul unui terț. (2) Prin efectul stipulației, beneficiarul dobândește dreptul de a cere direct promitentului executarea prestației”. Totodată, conform art. 1027 din Codul Civil, care reglementează acțiunile în caz de neexecutare a sarcinii, „(1) Dacă donatarul nu îndeplinește sarcina la care s-a obligat, donatorul sau succesorii săi în drepturi pot cere fie executarea sarcinii, fie revocarea donației. (2) În cazul în care sarcina a fost stipulată în favoarea unui terț, acesta poate cere numai executarea sarcinii. (3) Dreptul la acțiunea prin care se solicită executarea sarcinii sau revocarea donației se prescrie în termen de 3 ani de la data la care sarcina trebuia executată”.

288 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 201.

8.3.3. Efecte

În situația neexecutării sarcinii, valabilitatea actului juridic nu este afectată, ci doar eficacitatea lui. *Sanctiunea* care intervine în cazul neexecutării sarcinii este *revocarea actului juridic care a instituit inițial sarcina*. Așa cum am menționat și anterior, potrivit art. 1027 alin (1) din Codul Civil, „*dacă donatarul nu îndeplinește sarcina la care s-a obligat, donatorul sau succesorii săi în drepturi pot cere fie executarea sarcinii, fie revocarea donației*”.

8.3.4. Comparație condiție – sarcină

Asemănări

- Ca în cazul condiției, în caz de revocare pentru neexecutarea sarcinii, efectele se produc, în principiu, retroactiv.

Deosebiri

- Sarcina – modalitate a actului juridic – poate afecta doar liberalitățile, în schimb, condiția poate fi întâlnită atât în cazul actelor juridice cu titlu oneros, cât și în cazul actelor juridice cu titlu gratuit;
- Așa cum am menționat anterior, neexecutarea sarcinii produce efecte asupra eficacității actului juridic, pe când efectele condiției se produc asupra însăși existenței efectelor actului juridic.

Efectele actului juridic civil

1. Noțiunea de „efecte” ale actului juridic civil

Noțiunea de „efecte” ale actului juridic civil se referă la „drepturile subiective civile și obligațiile civile cărora actul juridic le dă naștere, le modifică sau le stinge”²⁸⁹.

Efectele actului juridic civil constituie, practic, conținutul raportului juridic civil așa cum acesta a fost analizat într-o secțiune anterioară.

2. Determinarea efectelor actului juridic civil

Determinarea efectelor actului juridic civil reprezintă acea operațiune juridică prin care se stabilesc drepturile subiective civile și obligațiile corelative (născute, modificate sau stinse prin actul juridic civil)²⁹⁰.

În vederea determinării efectelor actului juridic civil sunt parcurse mai multe etape compuse dintr-o serie de reguli:

- Faza inițială constă în *probarea, dovedirea actului juridic civil*; această etapă obligatorie „presupune aplicarea regulilor privind mijloacele de probă reglementate de lege”²⁹¹. Din momentul stabilirii existenței actului juridic prin probarea acestuia, se pot stabili efectele actului juridic. În cazul în care acestea nu reies clar din actul juridic, se procedează la cea de-a doua etapă a determinării efectelor actului.

289 A se vedea Gabriel Boroș, *op.cit.*, ediția a III-a, 2008, p. 271, Gheorghie Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 192.

290 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, p. 204.

291 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 145.

- Cea de-a doua etapă constă în *interpretarea actului juridic civil*, care presupune, mai întâi, *calificarea juridică* a acestuia – „încadrarea actului juridic concret într-un anumit tip de acte juridice”²⁹², iar apoi, *stabilirea înțelesului exact al clauzelor actului juridic*²⁹³.

Observație! Codul Civil instituie reguli de interpretare a contractului (art. 1266 și urm.), aplicabile, de asemenea, și în situația actelor juridice unilaterale²⁹⁴. Astfel:

- Potrivit art. 1266 din Codul Civil, „(1) *contractele se interpretează după voința concordantă a părților, iar nu după sensul literal al termenilor.* (2) *La stabilirea voinței concordante se va ține seama, între altele, de scopul contractului, de negocierile purtate de părți, de practicile statornicite între acestea și de comportamentul lor ulterior încheierii contractului*”.
- În conformitate cu art. 1267 din Codul Civil care reglementează interpretarea sistematică, „*clauzele se interpretează unele prin altele, dând fiecăreia înțelesul ce rezultă din ansamblul contractului*”.
- În ceea ce privește clauzele îndoielnice, art. 1268 din Codul Civil prevede la alin (1) și (2) că „(1) *clauzele susceptibile de mai multe înțelesuri se interpretează în sensul ce se potrivește cel mai bine naturii și obiectului contractului.* (2) *Clauzele îndoielnice se interpretează ținând seama, între altele, de natura contractului, de împrejurările în care a fost încheiat, de interpretarea dată anterior de părți, de sensul atribuit în general clauzelor și expresiilor în domeniu și de uzanțe*”.

292 A se vedea Gabriel Boroï, *op.cit.*, ediția a III-a, 2008, p. 273.

293 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroï, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, pp. 204-207.

294 Conform art. 1325 din Codul Civil, „dacă prin lege nu se prevede altfel, dispozițiile legale privitoare la contracte se aplică în mod corespunzător actelor unilaterale”.

- Tot în ceea ce privește interpretarea clauzelor contractuale, alin (3), (4) și (5) ale art. 1268 din Codul Civil prevăd următoarele: „(3) clauzele se interpretează în sensul în care pot produce efecte, iar nu în acela în care nu ar putea produce niciunul. (4) Contractul nu cuprinde decât lucrul asupra căruia părțile și-au propus a contracta, oricât de generali ar fi termenii folosiți. (5) Clauzele destinate să exemplifice sau să înlăture orice îndoială asupra aplicării contractului la un caz particular nu îi restrâng aplicarea în alte cazuri care nu au fost expres prevăzute”.
- În cazul în care clauzele contractului rămân neclare după aplicarea regulilor de interpretare, art. 1269 din Codul Civil prevede că acestea se vor interpreta în favoarea celui care se obligă.
- În conformitate cu art. 1272 din Codul Civil, referitor la conținutul contractului, „(1) contractul valabil încheiat obligă nu numai la ceea ce este expres stipulat, dar și la toate urmările pe care practicile statornicite între părți, uzanțele, legea sau echitatea le dau contractului, după natura lui. (2) Clauzele obișnuite într-un contract se subînțeleg, deși nu sunt stipulate în mod expres”.

3. Principiile efectelor actului juridic civil

– noțiune și enumerare

Principiile efectelor actului juridic civil reprezintă „acele reguli de drept civil care arată modul în care se produc aceste efecte, respectiv cum, în ce condiții și față de cine se produc aceste efecte”²⁹⁵.

Principiile care guvernează efectele actului juridic civil sunt, în principiu, următoarele:

- **Principiul forței obligatorii** (*pacta sunt servanda*) – con-

295 A se vedea Gabriel Boroi, *op.cit.*, ediția a III-a, 2008, p. 275.

form art. 1270 alin. (1) din Codul Civil, „*contractul valabil încheiat are putere de lege între părțile contractante*”.

- **Principiul irevocabilității** – potrivit art. 1270 alin. (2) din Codul Civil, „*contractul se modifică sau încetează numai prin acordul părților ori din cauze autorizate de lege*”; *per a contrario*, un contract nu poate fi revocat doar prin manifestarea de voință a uneia dintre părțile actului juridic civil.
- **Principiul relativității efectelor actului juridic** (*res inter alios acta, aliis neque nocere, neque potesse potest*) – Codul Civil reglementează la art. 1280 relativitatea efectelor contractului: „*contractul produce efecte numai între părți, dacă prin lege nu se prevede altfel*”.

Observație! Din enumerarea de mai sus, rezultă că actul juridic este, în principiu, obligatoriu, irevocabil și relativ.

3.1. Principiul forței obligatorii

3.1.1 Noțiune. Justificare

Principiul forței obligatorii reprezintă „acea regulă de drept potrivit căreia actul juridic civil legal încheiat se impune părților (în cazul contractelor) sau părții (în cazul actelor juridice unilaterale) întocmai ca legea”²⁹⁶. Aceasta înseamnă că executarea unui act juridic civil nu este facultativă pentru părțile sale, ci obligatorie²⁹⁷.

Acest principiu are la bază două cerințe: „necesitatea asigurării stabilității și siguranței raporturilor juridice generate de actele juridice civile și imperativul moral al respectării cuvântului dat”²⁹⁸.

296 A se vedea Gabriel Boro, *op.cit.*, ediția a III-a, 2008, p. 276.

297 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 196.

298 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 197.

3.1.2. Excepții de la principiul forței obligatorii

Excepțiile se referă la acele cazuri în care efectele actului nu se produc în modul în care au dorit părțile la momentul încheierii actului (cazuri care sunt independente de voința acestora), efectele fiind fie mai restrânse, fie mai întinse decât cele stabilite inițial.

Cazuri de restrângere a forței obligatorii – prevăzute de lege în situația în care actele juridice încetează înainte de termen, din cauza dispariției unui element:

- Art. 2030 lit. c) din Codul Civil reglementează modurile de încetare a contractului de mandat: *„Pe lângă cauzele generale de încetare a contractelor, mandatul încetează prin oricare dintre următoarele moduri: [...] c) moartea, incapacitatea sau falimentul mandantului ori a mandatarului. Cu toate acestea, atunci când are ca obiect încheierea unor acte succesive în cadrul unei activități cu caracter de continuitate, mandatul nu încetează dacă această activitate este în curs de desfășurare, cu respectarea dreptului de revocare sau renunțare al părților ori al moștenitorilor acestora”*.
- Potrivit art. 1818 alin. (1) din Codul Civil, contractul de locațiune sau închiriere încetează ca urmare a distrugerii obiectului său: *„dacă bunul este distrus în întregime sau nu mai poate fi folosit potrivit destinației stabilite, locațiunea încetează de drept”*.
- Conform art. 1834 alin. (1) din Codul Civil, contractul de închiriere a locuinței încetează în cazul decesului chiriașului: *„contractul de închiriere a locuinței încetează în termen de 30 de zile de la data înregistrării decesului chiriașului”*.
- În conformitate cu prevederile art. 1850 din Codul Civil, care reglementează cazurile speciale de încetare a contractului de arendare, *„contractul de arendare încetează prin decesul, incapacitatea sau falimentul arendașului”*.
- Potrivit art. 2263 alin. (1) din Codul Civil, referitor la încetarea contractului de întreținere, *„contractul de întreține-*

re încheiat pe durată determinată încetează la expirarea acestei durate, cu excepția cazului în care creditorul întreținerii decedează mai devreme”.

Cazuri de extindere a forței obligatorii:

- „Prelungirea efectelor actului juridic cu executare succesivă datorită suspendării temporare a executării acestuia, pe tot timpul cât durează cauza de suspendare”²⁹⁹.
- Acordarea, în conformitate cu prevederile legale, a unui termen în favoarea unei anumite categorii de debitori, termen care permite amânarea executării generale a obligațiilor contractuale (*moratoriul legal*); termenul poate fi acordat numai ca urmare a unor împrejurări de excepție, cum ar fi, de exemplu conflictele militare.

O altă excepție de la principiul forței obligatorii a actului juridic, reglementată în mod expres de Codul Civil este *impreviziunea*, văzută ca modalitate de modificare judiciară, în principiu, a contractelor sinalagmatice, oneroase, comutative și cu executare succesivă, în lipsa acordului dintre părți.

Potrivit art. 1271 din Codul Civil, „(1) *Părțile sunt ținute să își execute obligațiile, chiar dacă executarea lor a devenit mai oneroasă, fie datorită creșterii costurilor executării propriei obligații, fie datorită scăderii valorii contraprestației.* (2) *Cu toate acestea, dacă executarea contractului a devenit excesiv de oneroasă datorită unei schimbări excepționale a împrejurărilor care ar face vădit injustă obligarea debitorului la executarea obligației, instanța poate să dispună: a) adaptarea contractului, pentru a distribui în mod echitabil între părți pierderile și beneficiile ce rezultă din schimbarea împrejurărilor; b) încetarea contractului, la momentul și în condițiile pe care le stabilește.* (3) *Dispozițiile alin. (2) sunt aplicabile numai dacă: a) schimbarea împrejurărilor*

299 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 211.

a intervenit după încheierea contractului; b) schimbarea împrejurărilor, precum și întinderea acesteia nu au fost și nici nu puteau fi avute în vedere de către debitor, în mod rezonabil, în momentul încheierii contractului; c) debitorul nu și-a asumat riscul schimbării împrejurărilor și nici nu putea fi în mod rezonabil considerat că și-ar fi asumat acest risc; d) debitorul a încercat, într-un termen rezonabil și cu bună-credință, negocierea adaptării rezonabile și echitabile a contractului”.

Observație! Codul Civil reglementează și **situația revizuirii condițiilor și a sarcinilor în cazul liberalităților (legate sau donații)**. Astfel, potrivit art. 1006 din Codul Civil, *„dacă, din cauza unor situații imprevizibile și neimputabile beneficiarului, survenite ulterior acceptării liberalității, îndeplinirea condițiilor sau executarea sarcinilor care afectează liberalitatea a devenit extrem de dificilă ori excesiv de oneroasă pentru beneficiar, acesta poate cere revizuirea sarcinilor sau a condițiilor”*. În ceea ce privește soluționarea cererii de revizuire, art. 1007 din Codul Civil prevede că *„(1) cu respectarea, pe cât posibil, a voinței dispunătorului, instanța de judecată sesizată cu cererea de revizuire poate să dispună modificări cantitative sau calitative ale condițiilor sau ale sarcinilor care afectează liberalitatea ori să le grupeze cu acelea similare provenind din alte liberalități. (2) Instanța de judecată poate autoriza înstrăinarea parțială sau totală a obiectului liberalității, stabilind ca prețul să fie folosit în scopuri conforme cu voința dispunătorului, precum și orice alte măsuri care să mențină pe cât posibil destinația urmărită de acesta”*. Totodată, potrivit art. 1008 din Codul Civil, *„dacă motivele care au determinat revizuirea condițiilor sau a sarcinilor nu mai subsistă, persoana interesată poate cere înlăturarea pentru viitor a efectelor revizuirii”*³⁰⁰.

300 Pentru mai multe detalii privind excepțiile de la principiul forței obligatorii, a se vedea Gabriel Boroi, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, pp. 148-153.

3.2. Principiul irevocabilității unilaterale a actului juridic civil

3.2.1. Noțiune. Justificare

Așa cum am menționat și anterior, **principiul irevocabilității** este reglementat de art. 1270 alin. (2) din Codul Civil, potrivit căruia „*contractul se modifică sau încetează numai prin acordul părților ori din cauze autorizate de lege*”.

În literatura de specialitate au fost formulate mai multe definiții pentru principiul irevocabilității. Considerăm că acest principiu poate fi definit ca fiind „regula de drept potrivit căreia actului bilateral nu i se poate pune capăt prin voința numai a uneia din părți, iar actului unilateral nu i se poate pune capăt prin manifestarea de voință, în sens contrar, din partea autorului actului”³⁰¹.

În doctrină se arată că irevocabilitatea reprezintă atât o consecință, cât și o garanție a principiului forței obligatorii. Mai mult, „rațiunile care servesc ca justificare existenței principiului forței obligatorii sunt, în același timp, și rațiuni pe care se întemeiază irevocabilitatea actului juridic”³⁰².

3.2.2. Excepții de la principiul irevocabilității actului juridic civil

Excepțiile de la principiul irevocabilității actului juridic civil diferă în funcție de consecințele juridice, excepții existând atât în categoria actelor bilaterale și plurilaterale (când, după caz, prin voința uneia dintre părți, actul juridic bilateral încetează și, respectiv, când prin voința unora dintre părți – nu toate – actul juridic plurilateral încetează), cât și în categoria actelor unilaterale (acesta încetează prin voința autorului său).

301 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 199.

302 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 216.

Sunt exemple de **excepții în categoria actelor juridice bilaterale și plurilaterale:**

- În ceea ce privește denunțarea contractului de locațiune care a fost încheiat pentru o perioadă nedeterminată, art. 1816 alin. (1) din Codul Civil prevede că *„Dacă locațiunea a fost făcută fără determinarea duratei, oricare dintre părți poate denunța contractul prin notificare”*;
- În materia închirierii locuințelor, Codul Civil prevede la art. 1824 alin. (1) faptul că *„Atunci când contractul de închiriere s-a încheiat fără determinarea duratei și nu s-a convenit altfel, chiriașul poate denunța contractul prin notificare, cu respectarea unui termen de preaviz care nu poate fi mai mic decât sfertul intervalului de timp pentru care s-a stabilit plata chiriei”*³⁰³.
- În materia donațiilor, Codul Civil reglementează revocabilitatea donației între soți la art. 1031, conform căruia *„orice donație încheiată între soți este revocabilă numai în timpul căsătoriei”*.

303 Tot în materia închirierii locuințelor, a se vedea și art. 1824 alin (2) din Codul Civil, care prevede că *„în cazul prevăzut la alin. (1), locatorul poate denunța contractul prin notificare, cu respectarea unui termen de preaviz care nu poate fi mai mic de: a) 60 de zile, dacă intervalul de timp pentru care s-a stabilit plata chiriei este de o lună sau mai mare; b) 15 zile, dacă intervalul de timp pentru care s-a stabilit plata chiriei este mai mic de o lună”,* dar și art. 1825 din Codul Civil, potrivit căruia *„(1) dacă închirierea este pe durată determinată, locatarul poate denunța unilateral contractul prin notificare, cu respectarea unui termen de preaviz de cel puțin 60 de zile. Orice clauză contrară este considerată nescisă. (2) În cazul în care închirierea este pe durată determinată, iar în contract s-a prevăzut că locatorul poate denunța unilateral contractul în vederea satisfacerii nevoilor locative proprii sau ale familiei sale, acestei denunțări i se aplică termenul de preaviz prevăzut la art. 1.824 alin. (2)”*.

- Cu titlu general, Codul Civil reglementează și denunțarea unilaterală a contractului încheiat pe durată nedeterminată la art. 1277: *„Contractul încheiat pe durată nedeterminată poate fi denunțat unilateral de oricare dintre părți cu respectarea unui termen rezonabil de preaviz. Orice clauză contrară sau stipularea unei prestații în schimbul denunțării contractului se consideră nescrisă”*.
- art. 1276 din Codul Civil prevede că: *„(1) Dacă dreptul de a denunța contractul este recunoscut uneia dintre părți, acesta poate fi exercitat atât timp cât executarea contractului nu a început. (2) În contractele cu executare succesivă sau continuă, acest drept poate fi exercitat cu respectarea unui termen rezonabil de preaviz, chiar și după începerea executării contractului, însă denunțarea nu produce efecte în privința prestațiilor executate sau care se află în curs de executare. (3) Dacă s-a stipulat o prestație în schimbul denunțării, aceasta produce efecte numai atunci când prestația este executată. (4) Dispozițiile prezentului articol se aplică în lipsă de convenție contrară.”*
- În materia contractului de mandat, Codul Civil reglementează la art. 2030 modurile de încetare a contractului de mandat; excepții de la principiul irevocabilității sunt prevăzute la alin (1) lit. a) și b) ale acestui art.: *„pe lângă cauzele generale de încetare a contractelor, mandatul încetează prin oricare dintre următoarele moduri: a) revocarea sa de către mandant; b) renunțarea mandatarului”*.

Observație! Codul Civil reglementează la art. 1276 unele aspecte generale privind denunțarea unilaterală a contractului, respectiv: *„(1) Dacă dreptul de a denunța contractul este recunoscut uneia dintre părți, acesta poate fi exercitat atât timp cât executarea contractului nu a început. (2) În contractele cu executare succesivă sau continuă, acest drept poate fi exercitat cu respectarea unui termen rezonabil de preaviz, chiar și după începerea executării contractului, însă denunțarea nu produce efecte în privința prestațiilor executate sau care se află în curs de exe-*

cutare. (3) Dacă s-a stipulat o prestație în schimbul denunțării, aceasta produce efecte numai atunci când prestația este executată. (4) Dispozițiile prezentului articol se aplică în lipsă de convenție contrară”.

Sunt exemple de **excepții în categoria actelor juridice unilaterale**, următoarele situații:

- În definiția noțiunii de „testament”, Codul Civil prevede la art. 1034 faptul că *„testamentul este actul unilateral, personal și revocabil prin care o persoană, numită testator, dispune, în una dintre formele cerute de lege, pentru timpul când nu va mai fi în viață”*³⁰⁴.
- În ceea ce privește legatul, acesta poate fi revocat voluntar, potrivit art. 1068 din Codul Civil: *„(1) Legatele sunt supuse dispozițiilor privind revocarea voluntară a testamentului. (2) Orice înstrăinare a bunului ce constituie obiectul unui legat cu titlu particular, consimțită de către testator, chiar dacă este afectată de modalități, revocă implicit legatul pentru tot ceea ce s-a înstrăinat. (3) Ineficacitatea înstrăinării nu afectează revocarea decât dacă: a) este determinată de incapacitatea sau vicierea voinței testatorului; ori b) înstrăinarea reprezintă o donație în favoarea beneficiarului legatului și nu s-a făcut sub condiții sau cu sarcini substanțial diferite de acelea care afectează legatul. (4) Distrugerea voluntară de către testator*

304 Totodată, art. 1053 reglementează și retractarea revocării: *„(1) Dispoziția revocatorie poate fi retractată în mod expres prin act autentic notarial sau prin testament. (2) Retractarea unei dispoziții revocatorii înlătură efectele revocării, cu excepția cazului în care testatorul și-a manifestat voința în sens contrar sau dacă această intenție a testatorului rezultă din împrejurările concrete. Dispozițiile art. 1.051 alin. (3) rămân aplicabile. (3) Retractarea unei dispoziții revocatorii făcută printr-un act autentic notarial sau printr-un testament autentic se va înscrie de îndată de către notar în registrul național notarial prevăzut la art. 1.046”.*

a bunului ce constituie obiectul legatului cu titlu particular revocă implicit legatul”.

- În ceea ce privește retragerea ofertei sau a acceptării, Codul Civil prevede la art. 1199 faptul că *„Oferta sau acceptarea poate fi retrasă dacă retragerea ajunge la destinatar anterior ori concomitent cu oferta sau, după caz, cu acceptarea”*³⁰⁵.
- În materia moștenirii, Codul Civil reglementează la art. 1103 termenul de opțiune succesorală, care, conform alin (1), *„[...] se exercită în termen de un an de la data deschiderii moștenirii”*. În ceea ce privește revocarea renunțării la moștenire, art. 1123 din Codul Civil prevede faptul că *„(1) în tot cursul termenului de opțiune, renunțătorul poate revoca renunțarea, dacă moștenirea nu a fost deja acceptată de alți succesibili care au vocație la partea care i-ar reveni, dispozițiile art. 1.120 aplicându-se în mod corespunzător. (2) Revocarea renunțării valorează acceptare, bunurile moștenirii fiind preluate în starea în care se găsesc și sub rezerva drepturilor dobândite de terți asupra acelor bunuri”*.

3.3. Principiul relativității efectelor actului juridic civil

3.3.1. Noțiune. Justificare

Așa cum am precizat și anterior, conform art. 1280 din Codul Civil, *„Contractul produce efecte numai între părți, dacă prin lege nu se prevede altfel”*.

³⁰⁵ A se vedea dispozițiile referitoare la irevocabilitatea ofertei – art. 1191 din Codul Civil, conform căruia *„(1) oferta este irevocabilă de îndată ce autorul ei se obligă să o mențină un anumit termen. Oferta este, de asemenea, irevocabilă atunci când poate fi considerată astfel în temeiul acordului părților, al practicilor statornicite între acestea, al negocierilor, al conținutului ofertei ori al uzanțelor. (2) Declarația de revocare a unei oferte irevocabile nu produce niciun efect”*.

Prin urmare, principiul relativității efectelor actului juridic poate fi definit ca „regula potrivit căreia acest act produce efecte numai față de autorii sau autorul actului, el nepuținând să profite ori să dăuneze altor persoane”³⁰⁶.

Acest principiu are la bază, ca justificare, însăși natura volițională a actului juridic civil, pentru că, așa cum este firesc ca cineva să devină debitor sau creditor prin manifestarea lui de voință, tot așa de firesc este ca nimeni să nu devină, fără voința sa, debitor și, în principiu, creditor, în caz contrar, aducându-se atingere libertății persoanei³⁰⁷.

3.3.2. Opozabilitatea față de terți a actului juridic

După cum am menționat anterior, regula prevăzută de Codul Civil este că efectele actului juridic civil se produc doar între părțile acestuia. Relativitatea efectelor actului juridic civil trebuie să se diferențieze de opozabilitatea actului juridic civil. De aceea, actul juridic nu poate fi ignorat de către terțele persoane, acesta fiind opozabil terților.

Altfel spus, „un act juridic nu poate genera, în principiu, drepturi subiective și obligații pentru un terț, în schimb, drepturile și obligațiile părților actului juridic trebuie respectate și de terți”³⁰⁸.

Potrivit art. 1281 din Codul Civil, care reglementează opozabilitatea efectelor contractului, „*contractul este opozabil terților, care nu pot aduce atingere drepturilor și obligațiilor născute din contract. Terții se pot prevala de efectele contractului, însă fără a avea dreptul de a cere executarea lui, cu excepția cazurilor prevăzute de lege*”. De exemplu, una dintre părțile unui

306 A se vedea Gheorghe Beileu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 202.

307 Tot în acest sens, a se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 221.

308 A se vedea Gabriel Boroi, *op.cit.*, ediția a III-a, 2008, p. 284.

act juridic îl poate invoca față de o terță persoană, de exemplu, pentru justificarea măririi patrimoniului său sau pentru a arăta că deține un drept de creanță.

Pentru a facilita înțelegerea conținutului principiului relativității și a excepțiilor pe care acesta le presupune, se impune explicarea înțelesului noțiunilor/termenilor „parte” (părțile actului juridic), „având-cauză” și „terț”.

3.3.3. Noțiunile de „parte”, „terț”, „având-cauză”

Noțiunea de „parte” se referă la „persoana care încheie actul juridic civil, personal sau prin reprezentare, și în patrimoniul ori față de care se produc efectele actului respectiv”³⁰⁹. Când ne referim la o „parte” a actului juridic civil, avem în vedere fie una dintre părțile actului juridic bilateral sau multilateral, fie autorul unui act juridic unilateral. După natura actelor, părțile pot fi: vânzător, cumpărător, locator, mandant, testator, gratificat etc.

Atunci când actul juridic civil este încheiat prin intermediul unui reprezentant, „parte” a actului juridic civil este persoana care a încheiat actul prin intermediul aceluși reprezentant.

De asemenea, atunci când mai mulți proprietari vând un teren, cu toții reprezintă o „parte” a actului juridic, aceea de „vânzători”. Așadar, „partea” actului juridic civil se poate referi la „mai multe persoane fizice sau juridice care promovează ori au un interes sau o poziție comună”³¹⁰.

În ceea ce privește efectele actului juridic civil (în considerarea principiului relativității), „partea” se referă la persoana sau persoanele față de care se produc efectele actului respectiv.

309 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 158.

310 A se vedea Gabriel Boroș, *op.cit.*, ediția a III-a, 2008, p. 285.

Noțiunea de „terț” se referă la persoanele care nu au participat la încheierea actului juridic (nici direct, nici prin reprezentant), care nu sunt afectate de încheierea acestuia – „în sensul că acesta nu le profită, dar nici nu le dăunează”³¹¹.

Noțiunea de „având-cauză” se referă la persoana care nu a participat la încheierea actului juridic, dar, cu toate acestea, poate profita de efectele actului astfel încheiat sau, în funcție de context, trebuie să suporte efectele respective – din cauza legăturii dintre această persoană și una dintre părțile actului respectiv³¹².

Există trei categorii de avânzi-cauză:

- **succesori universali și succesori cu titlu universal;**
 - **succesorul universal** este acea persoană fizică sau juridică care dobândește un patrimoniu, adică o universalitate. De exemplu, persoana fizică – succesor universal poate fi: moștenitorul legal unic, legatarul universal unic. În ceea ce privește persoana juridică – succesor universal poate fi dobânditoarea unui patrimoniu prin fuziune sau absorbție³¹³.
 - **succesorul cu titlu universal** este acea persoană fizică sau juridică care dobândește o fracțiune dintr-un patrimoniu, atât ca activ, cât și ca pasiv. De exemplu, persoanele fizice – moștenitori legali sau legatari cu titlu universal sau persoana juridică – cea care a dobândit o parte din patrimoniul unei alte persoane juridice divizate.

Observație! „[...] între succesorii universali și succesorii cu titlu universal ai părților actului juridic nu există vreo de-

311 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 224.

312 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroș, *op.cit.*, ediția a III-a, 2008, p. 286.

313 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 203.

osebire de ordin calitativ, ci numai de ordin cantitativ, așa încât ei formează o singură categorie de avânzi-cauză”³¹⁴.

În literatura de specialitate, se consideră că „succesorii universali și cu titlu universal sunt continuatori ai personalității autorului lor [...], acești succesori preiau toate sau o parte din drepturile subiective și obligațiile autorului lor [...]”³¹⁵.

- **succesori cu titlu particular;**

- **succesorul cu titlu particular** se referă la persoana fizică sau juridică „care dobândește un anumit drept subiectiv, privit individual (ut singuli)”³¹⁶. De exemplu, cel care cumpără un bun, cel căruia i se donează un bun (donatarul), legatarul particular.

Observație! Calitatea de având-cauză a succesorului cu titlu particular nu are în vedere actul prin care acesta a dobândit un anumit drept (în care are poziția de parte), însă are în vedere acele acte juridice ale autorului, anterioare, care privesc același drept sau același bun, și care au fost încheiate cu alte părți (succesorul cu titlu particular va fi, față de aceste acte juridice, fie având-cauză, fie terț).

Conform art. 1282 alin. (2) din Codul Civil, „*Drepturile, precum și, în cazurile prevăzute de lege, obligațiile contractuale în strânsă legătură cu un bun se transmit, odată cu acesta, succesorilor cu titlu particular ai părților*”. Un exemplu în acest sens – cel care primește o donație este având-cauză în ceea ce privește contractul de vânzare prin care donatorul său a cumpărat bunul, ulterior donat.

314 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 224.

315 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 203.

316 A se vedea Gabriel Boroi, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 160.

- **creditori chirografari.**

- **creditorul chirografar** face parte din categoria acelor creditori care nu beneficiază de o garanție reală de natură a le asigura realizarea creanței împotriva debitorului (gaj, ipotecă); creditorul chirografar are numai un „drept de gaj general asupra bunurilor prezente și viitoare ale debitorului”³¹⁷.

Potrivit art. 2324 alin. (1) din Codul Civil, *„Cel care este obligat personal răspunde cu toate bunurile sale mobile și imobile, prezente și viitoare. Ele servesc drept garanție comună a creditorilor săi”*.

Creditorii chirografari au calitatea de avânzi-cauză față de debitorul lor, aceștia fiind influențați de actele juridice încheiate de debitor cu terți (care le sunt opozabile), acte care pot mări sau micșora activul patrimonial (bunurile reprezentând garanția comună). Creditorul chirografar trebuie, în principiu, să respecte aceste acte juridice patrimoniale.

Cu toate acestea, Codul Civil reglementează dispoziții specifice prin care actele juridice încheiate de debitor în frauda intereselor creditorilor chirografari pot deveni inopozabile față de aceștia din urmă: art. 1562 reglementează acțiunea revocatorie, pauliană – *„Dacă dovedește un prejudiciu, creditorul poate cere să fie declarate inopozabile față de el actele juridice încheiate de debitor în fraudă drepturilor sale, cum sunt cele prin care debitorul își creează sau își mărește o stare de insolvabilitate. (2) Un contract cu titlu oneros sau o plată făcută în executarea unui asemenea contract poate fi declarată inopozabilă numai atunci când terțul contractant ori cel care a primit plata cunoștea faptul că debitorul își creează sau își mărește starea de insolvabilitate”*.

317 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 227.

Observație! „[...] poziția creditorilor chirografari în raport de actele juridice încheiate de debitorul lor nu vizează atât principiul relativității efectelor actului juridic (din perspectiva acestui principiu, creditorii chirografari urmează a fi incluși în categoria terților), cât opozabilitatea față de terți a drepturilor subiective civile și, implicit, a obligațiilor părților actului juridic”³¹⁸.

3.3.4. Excepții de la principiul relativității efectelor actului juridic civil

Excepțiile de la principiul relativității efectelor actului juridic civil se referă la acele situații în care un act juridic civil produce efecte și față de alte persoane în afară de părțile care l-au încheiat, prin însăși voința părților. În această categorie intră: actele juridice care dau naștere la drepturi subiective civile în favoarea altei/altor persoane (în afară de părțile actului juridic civil încheiat), în mod direct; actele juridice care dau naștere unor obligații civile în sarcina altei/altor persoane (în afară de părțile actului juridic civil încheiat), în mod direct³¹⁹.

Sunt excepțiile de la principiul relativității următoarele situații:

- **Stipulația pentru altul**

Stipulația pentru altul reprezintă contractul încheiat între promitent și stipulant, prin care stipulantul se obligă „să execute o prestație în favoarea unei a treia persoane (terțul beneficiar)”³²⁰.

318 A se vedea Gabriel Boroï, *op.cit.*, ediția a III-a, 2008, p. 289.

319 Pentru mai multe detalii, a se vedea Gabriel Boroï, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 162.

320 A se vedea Gabriel Boroï, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 229.

Observație! Terțul beneficiar nu participă nici direct, nici prin reprezentare (de către stipulant) la încheierea contractului dintre promitent și stipulant.

Codul Civil reglementează stipulația pentru altul la art. 1284 și următoarele. Potrivit art. 1284, „(1) Oricine poate stipula în numele său, însă în beneficiul unui terț. (2) Prin efectul stipulației, beneficiarul dobândește dreptul de a cere direct promitentului executarea prestației”.

Codul Civil prevede că, pentru a fi valabilă, stipulația pentru altul trebuie acceptată de către terțul beneficiar. Potrivit art. 1286, „(1) dacă terțul beneficiar nu acceptă stipulația, dreptul său se consideră a nu fi existat niciodată. (2) Stipulația poate fi revocată cât timp acceptarea beneficiarului nu a ajuns la stipulant sau la promitent. Stipulația poate fi acceptată și după decesul stipulantului sau al promitentului”.

Un exemplu de stipulație pentru altul este, donația cu sarcină pe care o face o persoană fizică în favoarea unui terț (de exemplu, Primăriei Municipiului Cluj-Napoca). Astfel, A donează către B două clădiri, cu sarcina ca una dintre acestea (determinată) să îi fie donată Primăriei. În cazul neîndeplinirii sarcinii, reprezentanții primăriei pot solicita executarea sarcinii, potrivit art. 1027 alin. (2) din Codul Civil („În cazul în care sarcina a fost stipulată în favoarea unui terț, acesta poate cere numai executarea sarcinii”).

- **Cazul avânzilor-cauză**

Situația avânzilor-cauză reprezintă doar o **excepție aparentă de la principiul relativității**. Așa cum am menționat anterior, succesorii universali și cu titlu universal sunt considerați a fi „continuatori ai personalității autorului lor”³²¹, iar

321 Aceștia „iau locul părților inițiale în privința efectelor actului juridic” – Gabriel Boroi, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 165.

succesorilor cu titlu particular le revine „locul părții actului juridic”³²².

Creditorii chirografari, în patrimoniul cărora nu iau naștere drepturi subiective civile sau obligații civile din actele juridice încheiate de debitor, au dreptul, prin lege, și nu prin voința lor, de a ataca actului juridic încheiat de debitor în fraudă intereselor lor.

- **Promisiunea faptei altuia**

Nici promisiunea faptei altuia nu reprezintă o excepție reală de la principiul relativității. Aceasta este, de fapt, un contract încheiat între promitent și creditorul promisiunii, prin care promitentul se angajează să determine un terț să încheie un act juridic civil (sau să îl ratifice).

Potrivit art. 1283 din Codul Civil, „1) *Cel care se angajează la a determina un terț să încheie sau să ratifice un act este ținut să repare prejudiciul cauzat dacă terțul refuză să se oblige sau, atunci când s-a obligat și ca fideiutor, dacă terțul nu execută prestația promisă.* (2) *Cu toate acestea, promitentul nu răspunde dacă asigură executarea obligației terțului, fără a se produce vreun prejudiciu creditorului.* (3) *Intenția promitentului de a se angaja personal nu se prezumă, ci trebuie să reiasă neîndoielnic din contract sau din împrejurările în care acesta a fost încheiat”.*

Așa cum reiese din dispozițiile normative menționate, promitentul se angajează la propria sa faptă; mai mult, prin contractul dintre promitent și creditorul promisiunii, terțului nu-i revine vreo obligație, dar acesta se poate obliga fie personal, fie prin reprezentant, devenind parte a actului juridic (doar prin voința sa).

322 *Ibidem, loc.cit.*

• **Alte exemple de excepții aparente de la principiul relativității efectelor actului juridic civil sunt:**

- **Reprezentarea** – potrivit art. 1296 din Codul Civil, „*contractul încheiat de reprezentant, în limitele împuternicirii, în numele reprezentatului produce efecte direct între reprezentat și cealaltă parte*”.
- **Cesiunea contractului** – art. 1315 și urm. din Codul Civil³²³;
- **Cesiunea de creanță**;
- **Gestiunea de afaceri** – art. 1330 și urm. din Codul Civil³²⁴;
- **Preluarea datoriei** – art. 1599 și urm. din Codul Civil.

3.3.5. Excepții de la opozabilitatea actului juridic civil

• **Situația creditorilor chirografari**

Unii autori consideră că una dintre realele excepții de la principiul opozabilității actului juridic civil este reprezentată de categoria creditorilor chirografari. În opinia acestora,

323 Conform prevederilor art. 1315 din Codul Civil, „O parte poate să își substituie un terț în raporturile născute dintr-un contract numai dacă prestațiile nu au fost încă integral executate, iar cealaltă parte consimte la aceasta. (2) Sunt exceptate cazurile anume prevăzute de lege”.

324 Potrivit art. 1330 din Codul Civil, „(1) există gestiune de afaceri atunci când, fără să fie obligată, o persoană, numită gerant, gestionează în mod voluntar și oportun afacerile altei persoane, numită gerat, care nu cunoaște existența gestiunii sau, cunoscând gestiunea, nu este în măsură să desemneze un mandatar ori să se îngrijească în alt fel de afacerile sale. (2) Cel care, fără să știe, lucrează în interesul altuia nu este ținut de obligațiile ce îi revin, potrivit legii, gerantului. El este îndreptățit la restituire potrivit regulilor aplicabile îmbogățirii fără justă cauză. (3) Nu există gestiune de afaceri atunci când cel care administrează afacerile unei alte persoane acțiunează cu intenția de a o gratifica”.

categoria creditorilor chirografari ar trebui „să fie considerată excepție de la opozabilitatea actului juridic, iar nu excepție aparentă de la principiul relativității efectelor actului juridic, întrucât nu este vorba de drepturi subiective civile și obligații civile care să aparțină sau, după caz, să revină unor persoane ce nu au participat, nici direct și nici prin reprezentare, la încheierea actului juridic și care nu au nici calitatea de succesori ai părților”³²⁵

• Simulația

O altă excepție de la principiul opozabilității este **simulația** definită ca fiind „operațiunea juridică prin care printr-un act juridic public, aparent, denumit și simulat, se creează o altă situație juridică decât cea stabilită printr-un act juridic ascuns, secret, dar adevărat (actul ascuns trebuie să se încheie concomitent sau înainte de încheierea actului public)”³²⁶.

Art. 1289 din Codul Civil reglementează efectele față de părți ale simulației: „(1) *Contractul secret produce efecte numai între părți și, dacă din natura contractului ori din stipulația părților nu rezultă contrariul, între succesorii lor universali sau cu titlu universal.* (2) *Cu toate acestea, contractul secret nu produce efecte nici între părți dacă nu îndeplinește condițiile de fond cerute de lege pentru încheierea sa valabilă*”.

În ceea ce privește efectele față de terți ale simulației, art. 1290 din Codul Civil prevede: „(1) *Contractul secret nu poate fi invocat de părți, de către succesorii lor universali, cu titlu universal sau cu titlu particular și nici de către creditorii înstrăinătorului aparent împotriva terților care, întemeindu-se cu bună-credință pe contractul public, au dobândit drepturi de la achizitorul aparent.* (2) *Terții pot invoca împotriva părților existența contractului secret, atunci când acesta le vatămă drepturile*”.

325 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 171.

326 A se vedea Gabriel Boroș, *op.cit.*, ediția a III-a, p. 295.

În legătură cu proba simulației, potrivit art. 1292 din Codul Civil: *„Dovada simulației poate fi făcută de terți sau de creditori cu orice mijloc de probă. Părțile pot dovedi și ele simulația cu orice mijloc de probă, atunci când pretind că aceasta are caracter ilicit”*.

Observație! Conform art. 1294 din Codul Civil, *„Dispozițiile referitoare la simulație nu se aplică actelor juridice nepatrimoniale”*. În ceea ce privește actele juridice unilaterale, art. 1293 din Codul Civil prevede că *„Dispozițiile referitoare la simulație se aplică în mod corespunzător și actelor juridice unilaterale destinate unei persoane determinate, care au fost simulate prin acordul dintre autorul actului și destinatarul său”*.

Simulația se poate realiza prin:

- **Fictivitate (actul public fictiv)** – actul juridic public este încheiat numai formal, fiind contrazis de actul secret („contraînscriș”) – de regulă, în actul secret se stipulează că actul public nu produce niciun efect;
- **Deghizare** – între părți se încheie un act juridic, pe care acestea îl țin ascuns total (părțile afirmă că au încheiat un contract de locațiune, în schimb, în secret, contractul este, de fapt, de vânzare) sau parțial (de exemplu, părțile încheie un contract de vânzare – în care prețul imobilului vândut apare ca fiind mai mic decât prețul aceluiași imobil din actul secret, pentru a se diminua cheltuielile notariale);
- **Interpunere de persoane** – părțile unui act juridic declară că ele încheie un anumit contract, dar, în realitate, contractul se încheie între una dintre părțile actului public și o altă persoană; în acest context, efectele contractului se produc între persoana din actul public și adevăratul beneficiar.

Nulitatea actului juridic civil

Secțiunea 1

Considerații generale

1. Definiție

Nulitatea actului juridic civil este reglementată de Codul Civil prin dispozițiile cuprinse la art. 1246 și urm. Astfel, potrivit art. 1246 alin. (1) din Codul Civil, „*Orice contract încheiat cu încălcarea condițiilor cerute de lege pentru încheierea sa valabilă este supus nulității, dacă prin lege nu se prevede o altă sancțiune*”.

În doctrină, **nulitatea** este definită ca reprezentând sancțiunea de drept civil care lipsește actul juridic civil de efectele contrarii normelor juridice edictate pentru încheierea sa valabilă³²⁷. Așadar, nulitatea reprezintă o sancțiune de drept civil aplicabilă actului juridic civil, dacă, în momentul încheierii acestuia, nu se respectă normele legale privind validitatea sa.

2. Funcțiile nulității

Nulitatea – sancțiune de drept civil – îndeplinește următoarele funcții:

- **Funcția de prevenție** – în sensul că subiectele de drept civil, cunoscând legea și posibilitatea aplicării sancțiunii nulității, se vor asigura, în momentul încheierii actului juridic civil, de respectarea tuturor condițiilor de valabi-

327 A se vedea Gabriel Boroi, *op.cit.*, ediția a III-a, 2008, pp. 297-298.

- litate prevăzute de lege pentru a preveni lipsa de efecte ale actului juridic încheiat;
- **Funcția de sancționare** – în sensul că, în momentul încheierii unui act juridic civil cu nerespectarea condițiilor cerute de lege pentru valabilitatea sa, se aplică sancțiunea nulității, care determină „înlăturarea efectelor contrarii normelor juridice edictate pentru încheierea valabilă a actului juridic civil”³²⁸.

3. Delimitarea nulității de alte cauze de ineficacitate a actului juridic civil

Aplicarea sancțiunii nulității poate fi mai ușor înțeleasă dacă se face distincția între această sancțiune și alte sancțiuni de drept civil, respectiv alte cauze de ineficacitate a actului juridic civil.

3.1. Nulitatea și rezoluțiunea

Prin **rezoluțiune** se înțelege sancțiunea care intervine în cazul contractului sinalagmatic cu executare dintr-o dată, constând în desființarea acestuia cu efect retroactiv, în condițiile în care obligațiile prevăzute nu sunt executate de una dintre părți (în mod culpabil).

Revenind la definiția nulității, astfel cum s-a menționat și anterior, nulitatea este sancțiunea aplicabilă actului juridic civil, dacă, în momentul încheierii acestuia, nu se respectă normele legale privind validitatea sa și care lipsește actul juridic civil de efectele contrarii normelor juridice edictate pentru încheierea sa valabilă.

Pe baza acestor două definiții, precum și a reglementărilor legale, se pot distinge următoarele asemănări și deosebiri între cele două sancțiuni:

328 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 199.

Asemănări nulitate – rezoluțiune

- Sunt sancțiuni de drept civil care determină ineficacitatea actului juridic căruia i se aplică;
- Efectele acestor sancțiuni se produc retroactiv.

Deosebiri nulitate – rezoluțiune

- Cauzele care determină nulitatea actului juridic există în momentul încheierii sale. Rezoluțiunea presupune cauze ulterioare încheierii actului juridic.
- Nulitatea intervine în cazul tuturor categoriilor de acte juridice, în timp ce rezoluțiunea este aplicabilă numai contractelor sinalagmatice cu executare dintr-o dată.

3.2. Nulitatea și rezilierea

Prin *reziliere* se înțelege sancțiunea care determină încetarea efectelor contractului sinalagmatic, cu executare succesivă, în condițiile neexecutării obligațiilor (la fel ca în cazul rezoluțiunii, neexecutarea trebuie să fie culpabilă); rezilierea produce efecte doar pentru viitor, nu și pentru trecut. De exemplu, contractul de închiriere a locuinței, valabil încheiat, poate fi reziliat în cazul neplății chiriei.

Asemănări nulitate – reziliere

- Sunt sancțiuni de drept civil care determină ineficacitatea actului juridic căruia i se aplică.

Deosebiri nulitate – reziliere

- Cauzele care determină nulitatea actului juridic există în momentul încheierii sale. Rezilierea, precum rezoluțiunea, presupune cauze ulterioare încheierii actului juridic.
- Nulitatea intervine în cazul tuturor categoriilor de acte juridice, în timp ce rezilierea este aplicabilă numai contractelor cu executare succesivă.

3.3. Nulitatea și revocarea

Specifică liberalităților, *revocarea* este sancțiunea de drept civil care „constă în înlăturarea efectelor liberalităților din cauza ingratitudinii gratificatului sau neexecutării culpabile a sarcinii”³²⁹.

Asemănări nulitate – revocare

- Ambele sunt sancțiuni de drept civil care determină ineficacitatea actului juridic.

Deosebiri nulitate – revocare

- Nulitatea, ca sancțiune juridică, intervine atunci când nu sunt respectate condițiile de valabilitate în momentul încheierii actului juridic civil, pe când revocarea se aplică în cazul actelor juridice care au fost încheiate în mod valabil. Altfel spus, cauza nulității este contemporană cu momentul în care are loc încheierea actului juridic civil, în timp ce revocarea este legată de cauze ulterioare încheierii actului juridic.
- Revocarea este aplicabilă, de regulă, liberalităților, iar nulitatea se aplică oricărui act juridic.

3.4. Nulitatea și caducitatea

Caducitatea reprezintă sancțiunea de drept civil care lipsește actul juridic de orice fel de efecte, în cazul apariției unei situații independente de voința autorului (împrejuraarea se ivește ulterior încheierii actului juridic).

La fel ca în cazurile analizate anterior, asemănarea dintre nulitate și caducitate este că acestea, o dată aplicate, duc la ineficacitatea actului juridic civil.

329 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 240.

Deosebiri nulitate – caducitate

- Caducitatea este sancțiunea aplicabilă actelor juridice valabil încheiate.
- Împrejurarea care determină aplicarea caducității este ulterioară încheierii actului juridic și independentă de voința autorului.
- Efectele caducității se produc numai pentru viitor.

3.5. Nulitatea și inopozabilitatea

Ca sancțiune de drept civil, *inopozabilitatea* se aplică în cazul nerespectării cerințelor prevăzute de lege pentru publicitatea unor acte juridice.

Deosebiri nulitate – inopozabilitate

- Nulitatea, ca sancțiune juridică, intervine atunci când nu sunt respectate condițiile de valabilitate în momentul încheierii actului juridic civil, pe când inopozabilitatea se aplică în cazul actelor juridice care au fost încheiate în mod valabil.
- Actul juridic declarat inopozabil continuă să producă efecte față de părți, dar nu poate fi opus terților (aceștia îl pot ignora).
- Cauzele de inopozabilitate sunt diferite de cauzele de nulitate, referindu-se la condițiile de publicitate a actului și nu la cele de valabilitate, fiind, totodată, de regulă, ulterioare încheierii actului juridic civil.

3.6. Clasificarea nulităților actului juridic civil

3.6.1. Nulitatea absolută și nulitatea relativă

Art. 1246 alin. (2) din Codul Civil prevede că **nulitatea poate fi absolută sau relativă**. Criteriul acestei clasificări este reprezentat de interesul (individual sau general) care este protejat de norma juridică care a fost încălcată în momentul încheierii actului juridic.

Astfel, **nulitatea absolută**, potrivit art. 1247 alin. (1) din Codul Civil, se referă la situația în care contractul este nul dacă este încheiat cu încălcarea unei dispoziții legale instituite pentru ocrotirea unui interes general.

Nulitatea relativă, conform art. 1248 alin. (1) din Codul Civil, se referă la cazul în care un contract este încheiat cu încălcarea unei dispoziții legale instituite pentru ocrotirea unui interes particular, caz în care acesta este anulabil.

De reținut este faptul că, în situația în care nu este posibilă stabilirea naturii interesului ocrotit, art. 1252 Cod Civil instituie o prezumție relativă, și anume atunci când natura nulității nu este determinată sau nu reiese în chip neîndoielnic din lege, contractul este anulabil.

3.6.2. Nulitatea parțială și nulitatea totală

Nulitatea poate fi parțială sau totală, în funcție de *întinderea efectelor acestei sancțiuni*.

Nulitatea parțială există atunci când doar unele clauze ale actului juridic sunt declarate nule, celelalte menținându-se; în această situație, doar unele dintre efectele actului juridic civil sunt înlăturate.

Nulitatea totală apare atunci când actul juridic este declarat nul în ansamblul său; în acest caz, efectele actului juridic sunt integral înlăturate.

Codul Civil reglementează la art. 1255 nulitatea parțială – conform alin. (1) al acestui articol, *„clauzele contrare legii, ordinii publice sau bunelor moravuri și care nu sunt considerate nescrise atrag nulitatea contractului în întregul său numai dacă sunt, prin natura lor, esențiale sau dacă, în lipsa acestora, contractul nu s-ar fi încheiat”*. Potrivit alin. (2) și (3) ale aceluiași articol, *„(2) în cazul în care contractul este menținut în parte, clauzele nule sunt înlocuite de drept cu dispozițiile legale aplicabile. (3) Dispozițiile alin. (2) se aplică în mod corespunzător și*

clauzelor care contravin unor dispoziții legale imperative și sunt considerate de lege nescrise”.

O aplicație a nulității parțiale reiese și din art. 1256 din Codul Civil – „în cazul contractelor cu mai multe părți în care prestația fiecărei părți este făcută în considerarea unui scop comun, nulitatea contractului în privința uneia dintre părți nu atrage desființarea în întregime a contractului, afară de cazul în care participarea acesteia este esențială pentru existența contractului”.

3.6.3. Nulitatea expresă și nulitatea virtuală

Această clasificare are la bază *criteriul consacării normative a nulității*, astfel:

Nulitatea expresă se referă la acea categorie de nulități prevăzute de normele juridice, pe când **nulitatea virtuală sau tacită** se referă la acea categorie de nulități care nu sunt expres prevăzute de normele juridice; acest ultim tip de nulitate reiese, de regulă, din modul de redactare a unei norme care prevede condițiile de validitate ale actului juridic.

Totodată, conform art. 1253 din Codul Civil, „în afara cazurilor în care legea prevede sancțiunea nulității, contractul se desființează și atunci când sancțiunea nulității absolute sau, după caz, relative trebuie aplicată pentru ca scopul dispoziției legale încălcate să fie atins”.

3.6.4. Nulități de fond și nulități de formă

Nulitățile de fond sunt cele aplicabile în condițiile lipsei ori nevalabilității unei condiții de fond a actului juridic civil (consimțământ, capacitate, obiect, cauză)³³⁰.

Nulitățile de formă devin aplicabile în situația în care nu este respectată forma *ad validitatem*.

330 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 247.

Secțiunea 2

Cauzele de nulitate

1. Aspecte introductive

Atunci când vorbim despre „nulitate” ca sancțiune juridică, avem în vedere cauzele care nu sunt respectate în momentul încheierii unui act juridic civil. Astfel de cauze sunt:

- încălcarea regulilor privind capacitatea civilă a persoanelor, ca urmare a nerespectării unei incapacități speciale, impuse pentru ocrotirea unui interes de ordine publică, pe de-o parte, iar, pe de altă parte, lipsa capacității de folosință a persoanei juridice și nerespectarea principiului specialității capacității de folosință;
- lipsa sau nevalabilitatea unui element structural: consimțământ, cauză, obiect;
- nerespectarea formei *ad validitatem*;
- nerespectarea condițiilor speciale prevăzute de lege pentru încheierea unor acte juridice civile în mod valabil.

Observație! Art. 1246 alin. (4) din Codul Civil prevede că *„prin acordul părților nu pot fi instituite și nici suprimate cauze de nulitate. Orice convenție sau clauză contrară este considerată nescrisă”*.

2. Cauzele de nulitate absolută

Codul Civil reglementează nulitatea absolută în cuprinsul dispozițiilor art. 1250, potrivit cărora *„contractul este lovit de nulitate absolută în cazurile anume prevăzute de lege, precum și atunci când rezultă neîndoielnic din lege că interesul ocrotit este unul general”*. Așadar, felul nulității se stabilește fie prin indicația legiuitorului, fie prin natura interesului ocrotit.

Astfel de exemple de cauze de nulitate absolută reglementate în cuprinsul Codului civil sunt:

- potrivit art. 206 alin. (1) și (3) din Codul Civil, „(1) *persoana juridică poate avea orice drepturi și obligații civile, afară de acelea care, prin natura lor sau potrivit legii, nu pot aparține decât persoanei fizice. [...] (3) Actul juridic încheiat cu încălcarea dispozițiilor alin. (1) și (2) este lovit de nulitate absolută*”. Exemplu: dreptul de a lăsa un testament.
- conform art. 956 din Codul Civil privind actele juridice asupra moștenirii nedeschise, „*dacă prin lege nu se prevede altfel, sunt lovite de nulitate absolută actele juridice având ca obiect drepturi eventuale asupra unei moșteniri nedeschise încă, precum actele prin care se acceptă moștenirea sau se renunță la aceasta, înainte de deschiderea ei, ori actele prin care se înstrăinează sau se promite înstrăinarea unor drepturi care s-ar putea dobândi la deschiderea moștenirii*”. Exemplu: un act prin care fiul renunță la moștenirea tatălui înainte ca acesta să decedeze.
- art. 1036 din Codul Civil reglementează testamentul reciproc – „*sub sancțiunea nulității absolute a testamentului, două sau mai multe persoane nu pot dispune, prin același testament, una în favoarea celeilalte sau în favoarea unui terț*”.
- potrivit art. 1242 alin. (1) din Codul Civil, „*este lovit de nulitate absolută contractul încheiat în lipsa formei pe care, în chip neîndoielnic, legea o cere pentru încheierea sa valabilă*”. Exemplu: contractul de vânzare-cumpărare a unui bun imobil încheiat sub semnătură privată.
- conform art. 1225 alin. (2) din Codul Civil referitor la obiectul contractului, acesta „*trebuie să fie determinat și licit, sub sancțiunea nulității absolute*”. Exemplu: contractul prin care părțile convin vânzarea unor substanțe a căror comercializare este interzisă prin lege.

3. Cauzele de nulitate relativă

Conform art. 1251 din Codul Civil „*contractul este anulabil când au fost nesocotite dispozițiile legale privitoare la capacitatea*

de exercițiu, când consimțământul uneia dintre părți a fost viciat, precum și în alte cazuri anume prevăzute de lege”.

Sunt exemple de cauze de nulitate relativă următoarele situații:

- potrivit art. 1205 alin. (1) din Codul Civil, care reglementează lipsa discernământului, „este anulabil contractul încheiat de o persoană care, la momentul încheierii acestuia, se afla, fie și numai vremelnic, într-o stare care o pune în neputință de a-și da seama de urmările faptei sale”. Exemplu: o persoană care, din cauza unei afecțiuni psihice chiar și temporare, nu are discernământ, însă încheie un contract în perioada respectivă.
- art. 1238 alin. (2) din Codul Civil prevede că „lipsa cauzei atrage anulabilitatea contractului, cu excepția cazului în care contractul a fost greșit calificat și poate produce alte efecte juridice”.

Observație! Nevalabilitatea cauzei, atunci când aceasta este ilicită sau imorală, atrage nulitatea absolută a actului juridic civil, cu excepția situațiilor când legea stabilește că sancțiunea aplicabilă este nulitatea relativă.

- nulitatea relativă intervine și în cazul existenței viciilor de consimțământ, dacă nu se prevede expres sancțiunea nulității absolute. Exemplu: eroarea asupra substanței obiectului – cumpărătorul s-a înșelat în privința originii lucrului cumpărat.

Secțiunea 3

Regimul juridic al nulității

1. Aspecte introductive

Regimul juridic al nulității este setul de reguli care guvernează nulitatea absolută sau, după caz, nulitatea relativă.

Aceste reguli se referă, în general, la următoarele trei aspecte:

- persoanele care pot invoca nulitatea;
- perioada de timp în care poate fi invocată nulitatea;
- posibilitatea ca nulitatea să fie acoperită sau nu prin confirmare.

2. Regimul juridic al nulității absolute

Nulitatea absolută poate fi invocată de oricine are interes

Nulitatea absolută este cea sancțiune care protejează, în primul rând, un interes general, motiv pentru care legiuitorul permite ca invocarea acesteia să fie făcută de un cerc mai larg de persoane sau organe, și nu doar de părțile actului juridic civil.

În ceea ce privește instanțele de judecată, acestea au chiar obligația legală de a invoca nulitatea absolută a actului juridic civil ce face obiectul unui litigiu din oficiu, chiar și atunci când părțile nu o fac, fapt prevăzut de art. 1247 alin. (3) din Codul Civil.

Prin urmare, se desprinde următoarea regulă: nulitatea absolută poate fi invocată de oricine are interes, respectiv de părțile actului juridic, de avânzii-cauză ai părților, de terțe persoane, precum și de instanță, de procuror sau de alte organe prevăzute de lege.

Observație! „[...] deși nulitatea absolută ocrotește un interes general, un asemenea interes nu exclude existența și a unui interes individual (personal), iar persoana care invocă nulitatea absolută a unui act juridic trebuie să urmărească obținerea unui folos propriu din anularea actului respectiv; în caz contrar, acțiunea va fi respinsă ca lipsită de interes.”³³¹

331 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 220.

Nulitatea absolută este imprescriptibilă

În ceea ce privește perioada de timp în care nulitatea absolută poate fi invocată, art. 1249 din Codul Civil prevede la alin. (1) faptul că „dacă prin lege nu se prevede altfel, nulitatea absolută poate fi invocată oricând, fie pe cale de acțiune, fie pe cale de excepție”. Aceasta înseamnă că „nulitatea absolută este imprescriptibilă extinctiv”³³².

Nulitatea absolută nu poate fi, în principiu, acoperită prin confirmare

Potrivit art. 1247 alin. (4) din Codul Civil, „contractul lovit de nulitate absolută nu este susceptibil de confirmare”³³³ decât în cazurile prevăzute de lege”.

Excepții prevăzute de lege care permit confirmarea actului juridic nul absolut:

- art. 303 din Codul Civil reglementează acoperirea nulității căsătoriei: „(1) în cazurile prevăzute la art. 272 alin. (2), (4) și (5), anulabilitatea căsătoriei se acoperă dacă, până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești, s-au obținut încuviințările și autorizarea cerute de lege. (2) Căsătoria nu poate fi anulată dacă soții au conviețuit timp de 6 luni de la data încetării violenței sau de la data descoperirii dolului, a erorii ori a lipsei vremelnice a facultăților mintale. (3) În toate cazurile, nulitatea căsătoriei se acoperă dacă, între timp, ambii soți au împlinit vârsta de 18 ani sau dacă soția a născut ori a rămas însărcinată”.
- în materia liberalităților, Codul Civil reglementează confirmarea acestora la art. 1010: „confirmarea unei liberalități de către moștenitorii universali ori cu titlu universal ai dispunătorului atrage renunțarea la dreptul de a opune viciile de

332 *Ibidem*, p. 221.

333 Conform art. 1262 din Codul Civil, „(1) confirmarea unui contract anulabil rezultă din voința, expresă sau tacită, de a renunța la dreptul de a invoca nulitatea. (2) Voința de a renunța trebuie să fie certă”.

formă sau orice alte motive de nulitate, fără ca prin această renunțare să se prejudicieze drepturile terților”.

Observație! Chiar dacă legea, ca regulă, nu permite confirmarea actelor juridice nule absolut, părțile unui asemenea act pot reface actul juridic civil – care presupune, între altele, respectarea condițiilor de validitate prevăzute de lege pentru încheierea actului respectiv. În acest fel, actul refăcut va începe să își producă efectele de la data la care a fost reîncheiat, actul inițial fiind nul absolut.

3. Regimul juridic al nulității relative

Nulitatea relativă poate fi invocată, în principiu, numai de persoana interesată

Această regulă este prevăzută de art. 1248 alin. (2) din Codul Civil: *„nulitatea relativă poate fi invocată numai de cel al cărui interes este ocrotit prin dispoziția legală încălcată”*, în considerarea protejării unui interes individual.

În doctrină, sunt evidențiate persoanele care pot invoca nulitatea relativă a unui act juridic, pe lângă partea actului juridic căreia i-a fost lezat interesul: *„reprezentantul legal al celui lipsit de capacitate de exercițiu [...], octoritorul legal al minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă [...], succesorii părții [...], creditorii chirografari ai părții ocrotite, pe calea acțiunii oblice³³⁴ [...], procurorul [...]”³³⁵.*

334 Art. 1560 din Codul Civil reglementează acțiunea oblică: *„(1) creditorul a cărui creanță este certă și exigibilă poate să exercite drepturile și acțiunile debitorului atunci când acesta, în prejudiciul creditorului, refuză sau neglijează să le exercite. (2) Creditorul nu va putea exercita drepturile și acțiunile care sunt strâns legate de persoana debitorului. (3) Cel împotriva căruia se exercită acțiunea oblică poate opune creditorului toate mijloacele de apărare pe care le-ar fi putut opune debitorului”.*

335 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, pp. 260-261.

Observație! Art. 1248 alin (3) din Codul Civil prevede că *„nulitatea relativă nu poate fi invocată din oficiu de instanța judecătorească.”*

Nulitatea relativă este prescriptibilă pe cale de acțiune și imprescriptibilă pe cale de excepție

În ceea ce privește prescripția dreptului de a solicita anularea actului juridic lovit de nulitate relativă, Codul Civil prevede la art. 1249 alin. (2) că: *„nulitatea relativă poate fi invocată pe cale de acțiune numai în termenul de prescripție stabilit de lege. Cu toate acestea, partea căreia i se cere executarea contractului poate opune oricând nulitatea relativă a contractului, chiar și după împlinirea termenului de prescripție a dreptului la acțiunea în anulare”.*

Invocarea nulității pe cale de excepție se realizează în cadrul unui litigiu civil, atunci când o parte se prevalează de drepturile conferite de un act juridic, iar partea adversă se apără invocând nulitatea.

Nulitatea relativă poate fi acoperită prin confirmare (expresă sau tacită)

Conform art. 1248 alin. (4) din Codul Civil, *„contractul anulabil este susceptibil de confirmare”.*

Totodată, art. 1263 din Codul Civil reglementează condițiile confirmării: *„(1) un contract anulabil poate fi confirmat dacă în momentul confirmării condițiile sale de validitate sunt întrunite. (2) Persoana care poate invoca nulitatea poate confirma contractul numai cunoscând cauza de nulitate și, în caz de violență, numai după încetarea acesteia. (3) Persoana chemată de lege să încuviințeze actele minorului poate, în numele și în interesul acestuia, cere anularea contractului făcut fără încuviințarea sa ori să confirme contractul atunci când această încuviințare era suficientă pentru încheierea valabilă a acestuia. (4) Dispozițiile alin. (3) se aplică în mod corespunzător și în cazul actelor încheiate fără autorizarea instanței de tutelă. (5) În lipsa confirmării exprese, este suficient ca obligația să fie executată în mod voluntar la data*

la care ea putea fi valabil confirmată de către partea interesată. (6) Cel care trebuie să confirme poate să fie pus în întârziere printr-o notificare prin care partea interesată să îi solicite fie să confirme contractul anulabil, fie să exercite acțiunea în anulare, în termen de 6 luni de la notificare, sub sancțiunea decăderii din dreptul de a cere anularea contractului”.

În cele din urmă, art. 1265 din Codul Civil reglementează efectele confirmării actului anulabil: „(1) confirmarea își produce efectele din momentul încheierii contractului și atrage renunțarea la mijloacele și excepțiile ce puteau fi opuse, sub rezerva însă a drepturilor dobândite și conservate de terții de bună-credință. (2) Când fiecare dintre părți poate invoca nulitatea contractului sau mai multe părți o pot invoca împotriva alteia, confirmarea făcută de una dintre acestea nu împiedică invocarea nulității de către celelalte părți. (3) Confirmarea unui contract anulabil pentru vicierea consimțământului prin dol sau violență nu implică prin ea însăși renunțarea la dreptul de a cere daune-interese”.

Prin urmare, confirmarea este acel act juridic unilateral prin care o persoană renunță la dreptul său de a invoca nulitatea relativă și care are ca efect acoperirea nulității relative. Astfel, confirmarea are ca efect validarea actului juridic civil lovit de nulitate relativă, efect care se produce retroactiv, respectiv de la momentul la care actul juridic a fost încheiat.

De reținut este faptul că un act anulabil poate fi confirmat fie expres, fie tacit.

Un act de confirmare expresă a nulității trebuie să îndeplinească o serie de condiții, astfel:

- acest act trebuie să provină de la persoana care are dreptul să invoce nulitatea relativă, aceasta cunoscând cauza de nulitate, iar în caz de violență, doar după ce orice acțiune violentă încetează;
- cauza de nulitate relativă să nu mai existe la momentul confirmării, iar celelalte condiții de validitate să fie îndeplinite;

– în conformitate cu art. 1264 din Codul Civil, actul confirmativ trebuie să cuprindă obiectul, cauza și natura obligației și să facă mențiune despre motivul acțiunii în anulare, precum și despre intenția de a repara viciul pe care se întemeiază acea acțiune.

În fine, confirmarea tacită rezultă din fapte clare cu privire la intenția persoanei îndreptățite de a acoperi cauza de nulitate relativă a unui act juridic civil. Cel mai des exemplu întâlnit în practică are în vedere executarea voluntară a unui act juridic anulabil de persoana care are dreptul să invoce această sancțiune.

Secțiunea 4

Efectele nulității

1. Aspecte generale

1.1. Noțiunea de „efecte ale nulității”

Efectele nulității actului juridic civil reprezintă acele *urmări juridice care intervin după ce actului juridic i se aplică sancțiunea nulității*. Altfel spus, efectele nulității se referă la „urmările datorate desființării în întregime sau în parte a unui act juridic civil care a fost încheiat cu încălcarea dispozițiilor legale referitoare la condițiile sale de validitate”³³⁶ (*quod nullum est, nullum producit effectum*).

Definiția efectelor nulității se regăsește în chiar definiția sancțiunii, menționată la începutul acestui capitol: „sancțiunea de drept civil care lipsește actul juridic civil de efectele contrarii normelor juridice edictate pentru încheierea sa valabilă”³³⁷.

336 A se vedea Gabriel Boroș, *op.cit.*, ediția a III-a, 2008, p. 323.

337 *Ibidem*, pp. 297-298.

Ca urmare a aplicării nulității:

- se desființează ceea ce s-a născut din actul juridic lovit de nulitate – respectivul raport juridic civil;
- este posibilă angajarea răspunderii părții careia îi este imputabilă cauza nulității.

Observație! Ca urmare a efectelor nulității se pot distinge următoarele ipoteze:

- **dacă actul nu a fost executat încă și, prin urmare, nu a produs efecte juridice**, sancțiunea nulității va face ca actul să nu mai poată produce efectele în vederea cărora a fost încheiat.
- **dacă actul a fost executat în totul sau parțial** până a intervenit sancțiunea nulității, atunci părțile vor fi obligate să-și restituie reciproc prestațiile săvârșite și primite în temeiul actului lovit de nulitate;
- **dacă actul a fost deja executat, iar dobânditorul de drepturi le-a transmis la rândul său unor terți subdobânditori** – efectele nulității presupun, în principiu, desființarea actului, restituirea prestațiilor efectuate în temeiul actului anulat și desființarea actului subsecvent.

1.2. Principiile efectelor nulității – enumerare

Având ca punct de pornire ipotezele anterior prezentate, putem identifica cele trei principii care guvernează efectele nulității, respectiv *principiul retroactivității efectelor nulității* – în sensul în care efectele nulității se produc din momentul încheierii actului juridic; *principiul repunerii părților în situația anterioară* (*restitutio in integrum*) – presupune restituirea efectuată în temeiul actului juridic civil lovit de nulitate; și *principiul anulării actului subsecvent ca urmare a anulării actului inițial* (*resolutio iure dantis, resolvitur ius accipientis*).

2. Principiul retroactivității efectelor nulității

2.1. Noțiune

Principiul retroactivității efectelor nulității se referă la faptul că nulitatea, odată constatată sau declarată, produce efecte pentru trecut, nu doar pentru viitor – „efectele nulității se produc din chiar momentul încheierii actului juridic civil”³³⁸.

Conform art. 1254 alin. (1) din Codul Civil, „Contractul lovit de nulitate absolută sau anulat este considerat a nu fi fost niciodată încheiat”. Aceasta înseamnă că efectele actului juridic nul sau anulat care s-au produs de la încheierea și până la anularea sa sunt înlăturate.

2.2. Excepții

Sunt *excepții de la principiul retroactivității efectelor nulității* acele situații în care aplicarea sancțiunii nulității determină producerea efectelor acesteia doar pentru viitor.

Exemple:

- potrivit art. 305 alin. (1) din Codul Civil, „nulitatea căsătoriei nu are niciun efect în privința copiilor, care păstrează situația de copii din căsătorie”.
- conform art. 39 din Codul Civil, „(1) minorul dobândește, prin căsătorie, capacitatea deplină de exercițiu. (2) În cazul în care căsătoria este anulată, minorul care a fost de bună-credință la încheierea căsătoriei păstrează capacitatea deplină de exercițiu”.
- în cazul persoanelor juridice, art. 198 din Codul Civil reglementează efectele nulității; potrivit alin. (1) al acestui articol, „de la data la care hotărârea judecătorească de constatare sau declarare a nulității a devenit definitivă, persoana juridică încetează fără efect retroactiv și intră în lichidare”.

338 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 272.

3. Principiul repunerii părților în situația anterioară (*restitutio in integrum*)

3.1. Noțiune

Principiul repunerii părților în situația anterioară se referă la faptul că „tot ce s-a executat în baza unui act juridic anulat trebuie restituit, astfel încât părțile raportului juridic să ajungă în situația în care s-ar fi aflat dacă acel act juridic nu s-ar fi încheiat”³³⁹.

Potrivit art. 1254 alin. (3) din Codul Civil, „În cazul în care contractul este desființat, fiecare parte trebuie să restituie celeilalte, în natură sau prin echivalent, prestațiile primite, potrivit prevederilor art. 1.639-1.647, chiar dacă acestea au fost executate succesiv sau au avut un caracter continuu”.

3.2. Aspecte de drept procesual civil

Introducerea acțiunii în nulitate are ca efect doar anularea sau constatarea nulității actului juridic civil, însă, pentru a ne afla în prezența restituirii prestațiilor, trebuie introdusă acțiunea în restituirea prestațiilor, cele două tipuri de acțiuni menționate fiind diferite.

Altfel spus, partea care justifică un interes poate:

- fie să declanșeze un singur proces civil, în cadrul căruia să solicite (prin intermediul unui act procedural cu două capete de cerere) atât anularea sau declararea nulității actului juridic în cauză, cât și repunerea părților în situația anterioară;
- fie să declanșeze, mai întâi, un proces civil prin care solicită anularea sau declararea nulității actului juridic în cauză, iar apoi, dacă actul se va dovedi a fi desființat, să introducă o nouă cerere de chemare în judecată (un al

339 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 225.

doilea proces), prin care să solicite restituirea prestațiilor (evident, executate în temeiul actului juridic care a fost anulat).

Observație! „[...] dacă reclamantul nu a cerut decât anularea actului juridic, iar nici pârâtul (cealaltă parte contractantă) nu a solicitat, pe calea cererii reconvenționale, restituirea prestațiilor efectuate, instanța nu poate să dispună din oficiu restabilirea situației anterioare [...]”³⁴⁰.

3.3. Excepții

Sunt **excepții de la principiul repunerii părților în situația anterioară** acele cazuri în care sunt menținute, total sau parțial, prestațiile care au fost executate în baza actului juridic declarat nul. Exemple:

- potrivit art. 47 din Codul Civil, „*persoana lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă nu este obligată la restituire decât în limita folosului realizat. Dispozițiile art. 1.635-1.649 se aplică în mod corespunzător*”. Această excepție își are rațiunea în principiul protejării intereselor minorilor și a persoanelor puse sub interdicție judecătorească, cu privire la care sancțiunea nulității va produce efecte limitate tocmai datorită situației speciale în care aceștia s-au aflat la momentul încheierii actului juridic și care nu permite plasarea lor pe poziție de egalitate cu persoanele care se bucură de capacitate deplină de exercițiu.
- conform art. 948 din Codul Civil, „(1) *posesorul de bună-credință dobândește dreptul de proprietate asupra fructelor bunului posedat. (2) Posesorul trebuie să fie de bună-credință la data perceperii fructelor. Fructele civile percepute anticipat revin posesorului în măsura în care buna sa credință se menține la data scadenței acestora. (3) În cazul fructelor produse de*

340 *Ibidem*, p. 226.

imobile înscrise în cartea funciară, buna-credință se apreciază în raport cu condițiile cerute terților dobânditori pentru a respinge acțiunea în rectificare. (4) În celelalte cazuri, posesorul este de bună-credință atunci când are convingerea că este proprietarul bunului în temeiul unui act translativ de proprietate ale cărui cauze de ineficacitate nu le cunoaște și nici nu ar trebui, după împrejurări, să le cunoască. Buna-credință încetează din momentul în care cauzele de ineficacitate îi sunt cunoscute. (5) Posesorul de rea-credință trebuie să restituie fructele percepute, precum și contravaloarea acelor pe care a omis să le perceapă”. Astfel, în situația în care o persoană cumpără un bun frugifer având convingerea că raportul juridic încheiat cu vânzătorul este unul valabil, legiuitorul îi recunoaște dreptul de a păstra fructele (naturale sau civile) bunului cumpărat tocmai în virtutea bune sale credințe, acesta urmând să restituie vânzătorului numai bunul în sine. Buna-credință se consideră că încetează cel mai târziu la data introducerii cererii de chemare în judecată prin care se invocă nulitatea actului juridic civil.

Observație! În ceea ce privește *actele juridice cu executare succesivă*, art. 1254 alin. (3) din Codul Civil, ulterior menționat, prevede că „în cazul în care contractul este desființat, fiecare parte trebuie să restituie celelalte, în natură sau prin echivalent³⁴¹, prestațiile primite [...], chiar dacă acestea au fost executate succesiv sau au avut un caracter continuu”³⁴².

341 Codul Civil reglementează restituirea prin echivalent la art. 1640: „(1) Dacă restituirea nu poate avea loc în natură din cauza imposibilității sau a unui impediment serios ori dacă restituirea privește prestarea unor servicii deja efectuate, restituirea se face prin echivalent. (2) În cazurile prevăzute la alin. (1), valoarea prestațiilor se apreciază la momentul în care debitorul a primit ceea ce trebuie să restituie”.

342 Aspecte generale privind restituirea prestațiilor se regăsesc în Codul Civil, la articolele 1635-1649.

4. Principiul anulării actului subsecvent ca urmare a anulării actului inițial (*resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis*)

4.1. Noțiune

Principiul anulării actului subsecvent ca urmare a anulării actului inițial se referă la situația în care, în baza unui act juridic civil (declarat ulterior nul), s-au încheiat și alte acte juridice, cu terțe persoane.

În această situație, „anularea (*desființarea*) actului juridic inițial (*primar*) atrage și anularea actului juridic subsecvent (*următor*), datorită legăturii lor juridice”³⁴³. Această regulă este redată în art. 1254 alin. (2) din Codul Civil, potrivit căruia „*desființarea contractului atrage, în condițiile legii, și desființarea actelor subsecvente încheiate în baza lui*”.

În concret, dacă un act juridic civil prin care se transmite un drept este declarat nul, se desființează și dreptul dobânditorului din actul juridic subsecvent, deoarece transmitătorul inițial a transmis un drept care, de fapt, nu îi aparținea, astfel încât dobânditorul nu putea nici el să devină titularul aceluși drept.

4.2. Excepții

Sunt excepții de la acest principiu acele situații în care actul juridic subsecvent nu este anulat ca urmare a anulării actului juridic inițial. Altfel spus, este vorba de acele cazuri în care „*rămâne în ființă actul juridic încheiat ulterior de una dintre părțile actului juridic primar cu un terț și în legătură cu dreptul dobândit prin actul inițial, odată cu actul juridic subsecvent menținându-se și dreptul dobândit de terț în temeiul acestuia*”³⁴⁴.

343 A se vedea Gabriel Boroș, *op.cit.*, ediția a III-a, 2008, p. 330.

344 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 231.

Aceste excepții au la bază fie principiul ocrotirii bu-
nei-credințe, fie principiul protejării securității circuitului
civil.

Exemple:

- potrivit art. 1648 din Codul Civil, *„(1) dacă bunul supus restituirii a fost înstrăinat, acțiunea în restituire poate fi exercitată și împotriva terțului dobânditor, sub rezerva regulilor de carte funciară sau a efectului dobândirii cu bună-credință a bunurilor mobile ori, după caz, a aplicării regulilor privitoare la uzucapiune. (2) Dacă asupra bunului supus restituirii au fost constituite drepturi reale, dispozițiile alin. (1) se aplică în mod corespunzător”*.
- conform art. 1649 din Codul Civil, *„În afara actelor de dispoziție prevăzute la art. 1648, toate celelalte acte juridice făcute în favoarea unui terț de bună-credință sunt opozabile adevăratului proprietar sau celui care are dreptul la restituire. Contractele cu executare succesivă, sub condiția respectării formalităților de publicitate prevăzute de lege, vor continua să producă efecte pe durata stipulată de părți, dar nu mai mult de un an de la data desființării titlului constituitorului”*.
- o aplicație a art. 1649 din Codul Civil se regăsește în art. 1819 din Codul Civil privind desființarea titlului locatorului: *„(1) desființarea dreptului care permitea locatorului să asigure folosința bunului închiriat determină încetarea de drept a contractului de locațiune. (2) Cu toate acestea, locațiunea va continua să producă efecte și după desființarea titlului locatorului pe durata stipulată de părți, fără a se depăși un an de la data desființării titlului locatorului, însă numai dacă locatarul a fost de bună-credință la încheierea locațiunii”*. Această prevedere a legii este menită să protejeze chiri-așul de bună-credință de efectele declarării nulității contractului de închiriere.
- art. 54 alin. (2) din Codul Civil reglementează cazul anu-lării hotărârii de declarare a morții: *„(1) dacă cel declarat*

mort este în viață, se poate cere, oricând, anularea hotărârii prin care s-a declarat moartea. (2) Cel care a fost declarat mort poate cere, după anularea hotărârii declarative de moarte, înapoierea bunurilor sale în natură, iar dacă aceasta nu este cu putință, restituirea lor prin echivalent. Cu toate acestea, dobânditorul cu titlu oneros nu este obligat să le înapoieze decât dacă, sub rezerva dispozițiilor în materie de carte funciară, se va face dovada că la data dobândirii știa ori trebuia să știe că persoana declarată moartă este în viață”. Și în această ipoteză, legiuitorul ocrotește terțul de bună-credință, care nu va fi obligat să înapoieze bunurile ce au aparținut unei persoane cu privire la care s-a pronunțat o hotărâre de declarare a morții.

4.3. Cazurile care înlătură principiul

„*quod nullum est, nullum producit effectum*”

Există anumite cazuri în care nulitatea însăși este înlăturată, nu doar anumite efecte ale acesteia, cum este cazul situațiilor expuse anterior. Exemple de situații în care principiul „*quod nullum est, nullum producit effectum*” este înlăturat:

- **conversiunea actului juridic** – se referă la „*considerarea manifestării de voință în sensul în care reprezintă un act juridic valabil, iar nu numai în sensul în care reprezintă un act juridic lovit de nulitate. [...] în cazul conversiunii, manifestarea de voință este calificată ca echivalentă unui anumit act juridic, chiar dacă nu este valabilă ca alt act juridic*”³⁴⁵. Potrivit art. 1260 din Codul Civil, care reglementează conversiunea contractului nul, „(1) un contract lovit de nulitate absolută va produce totuși efectele actului juridic pentru care sunt îndeplinite condițiile de fond și de formă prevăzute de lege. (2) Cu toate acestea, dispozițiile alin. (1) nu se aplică dacă intenția

345 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, pp. 234-235.

de a exclude aplicarea conversiunii este stipulată în contractul lovit de nulitate sau reiese, în chip neîndoielnic, din scopurile urmărite de părți la data încheierii contractului”³⁴⁶. Exemplu: un contract de vânzare al unui imobil este lovit de nulitate, deoarece este încheiat sub semnătură privată și nu în formă autentică, însă este valabil ca antecontract de vânzare-cumpărare.

- **error communis facit ius** – potrivit art. 17 din Codul Civil, care reglementează eroarea comună și invincibilă, „(1) nimeni nu poate transmite sau constitui mai multe drepturi decât are el însuși. (2) Cu toate acestea, când cineva, împărtășind o credință comună și invincibilă, a considerat că o persoană are un anumit drept sau o anumită calitate juridică, instanța judecătorească, ținând seama de împrejurări, va putea hotărî că actul încheiat în această stare va produce, față de cel aflat în eroare, aceleași efecte ca și când ar fi valabil, afară de cazul în care desființarea lui nu i-ar cauza niciun prejudiciu. (3) Eroarea comună și invincibilă nu se prezumă”. Alin. (4) al aceluiași articol menționează faptul că „dispozițiile prezentului articol nu sunt aplicabile în materie de carte funciară și nici în alte materii în care legea reglementează un sistem de publicitate”. Un exemplu de error communis facit ius se regăsește în art. 102 din Codul Civil, care reglementează situația actelor întocmite de un ofițer de stare civilă incompetent: „actele de stare civilă întocmite de o persoană care a exercitat în mod public atribuțiile de ofițer de stare civilă, cu respectarea tuturor prevederilor legale, sunt valabile, chiar dacă acea persoană nu avea această calitate, afară de cazul în care beneficiarii acestor acte au cunoscut, în momentul întocmirii lor, lipsa acestei calități”.

346 Pentru mai multe detalii privind condițiile conversiunii și aplicații ale acesteia, a se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, pp. 285-287.

– *principiul răspunderii civile delictuale* – înlăturarea sancțiunii nulității poate surveni în cazurile³⁴⁷ în care „[...] partea vinovată de cauza de nulitate solicită anularea actului juridic civil, deși cealaltă parte contractantă ar urma să sufere un prejudiciu tocmai din cauza anulării actului respectiv, prejudiciu care va trebui să fie reparat de cel culpabil”³⁴⁸. În această situație, menținerea contractului lovit de nulitate este necesară, deoarece numai în acest mod este posibilă evitarea prejudiciului pe care l-ar suferi partea care nu se află în culpă în raportul juridic civil.

347 Un exemplu în care principiul răspunderii delictuale înlătură efectele nulității este prevăzut de art. 45 din Codul Civil, care reglementează frauda comisă de incapabil: „Simpla declarație că este capabil să contracteze, făcută de cel lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, nu înlătură anulabilitatea actului. Dacă însă a folosit manopere dolosive, instanța, la cererea părții induse în eroare, poate menține contractul atunci când apreciază că aceasta ar constitui o sancțiune civilă adecvată”.

348 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Angheliescu, *op.cit.*, pp. 287-288.

Prescripția extinctivă

Secțiunea 1

Aspecte generale referitoare la prescripția extinctivă

1. Definiția prescripției extinctive. Reglementare

În literatura de specialitate, se consideră că „noțiunea de prescripție poate fi folosită în două accepțiuni, anume, desemnează, pe de o parte, instituția de drept civil care are această denumire, iar, pe de altă parte, stingerea dreptului material la acțiune”³⁴⁹.

În conformitate cu dispozițiile art. 2500 din Codul Civil, care reglementează obiectul prescripției extinctive, „(1) dreptul material la acțiune, denumit în continuare drept la acțiune, se stinge prin prescripție, dacă nu a fost exercitat în termenul stabilit de lege. (2) În sensul prezentului titlu, prin drept la acțiune se înțelege dreptul de a constrânge o persoană, cu ajutorul forței publice, să execute o anumită prestație, să respecte o anumită situație juridică sau să suporte orice altă sancțiune civilă, după caz”.

Așadar, **prescripția extinctivă** poate fi definită ca reprezentând **acea sancțiune de drept civil care determină stingerea dreptului material la acțiune, în condițiile neexercitării sale în termenul prevăzut de lege.**

Observație! Codul Civil în vigoare reglementează prescripția ca instituție juridică de ordine privată, spre deosebire de reglementarea redată în Codul Civil din 1864, care

349 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 289.

stipula că prescripția este de ordine publică, putând fi invocată și de instanță de judecată. În acest sens, alineatele (2) și (3) ale art. 2512 din Codul Civil în vigoare prevăd că „*organul de jurisdicție competent nu poate aplica prescripția din oficiu. (3) Dispozițiile prezentului articol sunt aplicabile chiar dacă invocarea prescripției ar fi în interesul statului sau al unităților sale administrativ-teritoriale*”. Practic, prescripția va putea fi invocată doar de cel în folosul căruia curge sau, după caz, de reprezentantul său legal.

Mai mult, potrivit alin. (3), (4) și (5) ale art. 2515 din Codul Civil, „[...] în limitele și condițiile prevăzute de lege, părțile care au capacitatea deplină de exercițiu pot, prin acord expres, să modifice durata termenelor de prescripție sau să modifice cursul prescripției prin fixarea începutului acesteia ori prin modificarea cauzelor legale de suspendare ori de întrerupere a acesteia, după caz. (4) Termenele de prescripție pot fi reduse sau mărite³⁵⁰, prin acordul expres al părților, fără însă ca noua durată a acestora să fie mai mică de un an și nici mai mare de 10 ani, cu excepția termenelor de prescripție de 10 ani ori mai lungi, care pot fi prelungite până la 20 de ani. (5) Dispozițiile alin. (3) și (4) nu se aplică în cazul drepturilor la acțiune de care părțile nu pot să dispună și nici acțiunilor derivate din contractele de adeziune, de asigurare și cele supuse legislației privind protecția consumatorului”.

350 Potrivit alineatului (2) al aceluiași articol, „Este interzisă orice clauză prin care fie direct, fie indirect o acțiune ar fi declarată imprescriptibilă, deși, potrivit legii, aceasta este prescriptibilă, sau invers, o acțiune declarată de lege imprescriptibilă ar fi considerată prescriptibilă”. Mai mult, alineatul (6) prevede că „Orice convenție sau clauză contrară dispozițiilor prezentului articol este lovită de nulitate absolută”.

2. Natura juridică a prescripției extinctive

Instituția prescripției extinctive se regăsește în toate ramurile dreptului, nu doar în dreptul civil. Însă, „[...] pentru dreptul civil, prescripția extintivă este o sancțiune îndreptată împotriva pasivității titularului dreptului subiectiv civil sau al altei situații juridice ocrotite de lege, care, în condițiile legii, nu va mai avea posibilitatea de a obține protecția judiciară a acesteia prin exercitarea dreptului material la acțiune”³⁵¹.

3. Efectul prescripției extinctive

3.1. Consecințe ale efectului prescripției extinctive

Efectul prescripției extinctive este indicat de art. 2500 din Codul Civil, menționat anterior, și anume stingerea dreptului material la acțiune.

Mai mult, art. 2506 alin. (2) din Codul Civil arată că „după împlinirea termenului de prescripție, cel obligat poate să refuze executarea prestației”.

Cu toate acestea, alin. (1) al art. 2506 din Codul Civil prevede că „prescripția nu operează deplin drept”. De asemenea, la art. 2512 alin. (2) se menționează expres că „organul de jurisdicție competent nu poate aplica prescripția din oficiu”.

Având în vedere dispozițiile normative de mai sus, rezultă că *efectul prescripției extinctive este numai stingerea dreptului material la acțiune*, consecința fiind „supraviețuirea, după împlinirea termenului de prescripție, a dreptului subiectiv civil și a obligației civile corelative”³⁵².

Cu privire la *persoanele care pot invoca prescripția*, Codul Civil arată, în alin. (1) al art. 2512, faptul că „prescripția poate fi opusă numai de cel în folosul căruia curge, personal sau

351 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 278.

352 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 292.

prin reprezentant, și fără a fi ținut să producă vreun titlu contrar ori să fi fost de bună-credință". Există, însă, și alte persoane care pot invoca prescripția: conform art. 2514 din Codul Civil, „Codebitorii unei obligații solidare sau indivizibile și fideiussorii pot invoca prescripția, chiar dacă unul dintre debitori a neglijat să o facă ori a renunțat la ea. Tot astfel o pot face creditorii celui interesat, precum și orice altă persoană interesată”.

Din punctul de vedere al dreptului procesual civil, pentru a putea opera, prescripția trebuie invocată la un anumit moment în cadrul procesului. Astfel, potrivit art. 2513 din Codul Civil, „Prescripția poate fi opusă numai în primă instanță, prin întâmpinare, sau, în lipsa invocării, cel mai târziu la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate”. După acest moment, partea în folosul căreia a curs prescripția nu o mai poate invoca.

Cu toate acestea, în cazul în care obligația a fost executată după împlinirea termenului de prescripție, Codul Civil prevede la art. 2506 alin (3) faptul că: „Cel care a executat de bunăvoie obligația după ce termenul de prescripție s-a împlinit nu are dreptul să ceară restituirea prestației, chiar dacă la data executării nu știa că termenul prescripției era împlinit. Mai mult, alin (4) al aceluiași articol arată că „recunoașterea dreptului, făcută printr-un act scris, precum și constituirea de garanții în folosul titularului dreptului a cărui acțiune este prescriptibilă sunt valabile, chiar dacă cel care le-a făcut nu știa că termenul de prescripție era împlinit. În aceste cazuri sunt aplicabile regulile de la renunțarea la prescripție”³⁵³.

353 În ceea ce privește renunțarea la prescripție, Codul Civil arată în art. 2507 faptul că „nu se poate renunța la prescripție cât timp nu a început să curgă, dar se poate renunța la prescripția împlinită, precum și la beneficiul termenului scurs pentru prescripția începută și neîmplinită”. Despre felurile renunțării la prescripție, art. 2508 din Codul Civil prevede că „(1) Renunțarea la prescripție este

3.2. Principiile efectului prescripției extinctive

Există două principii care guvernează efectul prescripției extinctive, și anume:

- „Principiul prescrierii acțiunii privind un drept subiectiv accesoriu odată cu prescrierea acțiunii privind un drept subiectiv principal, [...] o aplicație a regulii *accessorium sequitur principale*”³⁵⁴ – potrivit art. 2503 alin. (1) din Codul Civil, „*odată cu stingerea dreptului la acțiune privind un drept principal, se stinge și dreptul la acțiune privind drepturile accesorii, afară de cazul în care prin lege s-ar dispune altfel*”. Exemplu: dacă se prescrie acțiunea privind anularea contractului de cesiune de creanță, se prescrie și acțiunea îndreptată împotriva garanțiilor constituite odată cu încheierea cesiunii.
- Principiul „stingerii printr-o prescripție distinctă a dreptului la acțiune privind fiecare prestație în cazul obligațiilor cu executare succesivă”³⁵⁵ – conform art. 2503 alin. (2) din Codul Civil, „*în cazul în care un debitor este obligat la prestații succesive, dreptul la acțiune cu privire la fiecare*

expresă sau tacită. (2) Renunțarea tacită trebuie să fie neîndoielnică. Ea poate rezulta numai din manifestări neechivoce”. Cu toate acestea, art. 2509 prevede că „cel lipsit de capacitatea de a înstrăina sau, după caz, de a se obliga nu poate renunța la prescripție”. În ceea ce privește **efectele renunțării la prescripție**, art. 2510 din Codul Civil prevede că „(1) După renunțare, începe să curgă o nouă prescripție de același fel. (2) Dacă partea îndreptățită renunță la beneficiul termenului scurs până la acea dată, sunt aplicabile dispozițiile privind întreruperea prescripției prin recunoașterea dreptului”. Mai mult, art. 2511 din Codul Civil arată că „renunțarea își produce efecte numai în privința celui care a făcut-o. Ea nu poate fi invocată împotriva codebitorilor solidari ori ai unei obligații indivizibile sau împotriva fideiusorilor”.

354 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 294.

355 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 295.

dintre aceste prestații se stinge printr-o prescripție deosebită, chiar dacă debitorul continuă să execute una sau alta dintre prestațiile datorate". Cu toate acestea, alineatul (3) al aceluiași articol prevede faptul că „dispozițiile alin. (2) nu sunt aplicabile în cazul în care prestațiile succesive alcătuiesc, prin finalitatea lor, rezultată din lege sau convenție, un tot unitar.” Exemplu: situația unui contract de închiriere – pentru fiecare sumă datorată cu titlu de chirie în temeiul aceluiași contract curge un termen distinct de prescripție, calculat începând cu momentul la care ar fi trebuit plătită suma respectivă.

Observație! „[...] atunci când se pune problema stingerii prin prescripție a unui drept accesoriu având ca obiect prestații succesive, trebuie cercetat, în prealabil, dacă nu s-a stins prin prescripție dreptul de creanță principal, deoarece prescrierea dreptului principal atrage prescrierea tuturor prestațiilor succesive ce alcătuiesc obiectul dreptului de creanță accesoriu, devenind inutil să se mai verifice dacă pentru fiecare prestație a intervenit sau nu prescripția extinctivă”³⁵⁶.

De exemplu, A îl împrumută pe B cu suma de 5.000 de lei la data de 1 mai 2012, iar B este obligat să restituie această sumă de bani până la 1 decembrie 2012, cu obligația pentru B de a plăti, până la restituirea sumei, o dobândă de 1% pe lună. Să presupunem că B nu și-a achitat obligațiile față de A. A decide să îl acționeze în instanță pe B la 1 februarie 2016, solicitând plata sumei împrumutate, dar și a dobânzii aferente. Se observă că judecătorul nu va admite acțiunea, aplicând primul principiu enunțat (art. 2503 alin. (1) din Codul Civil). Altfel spus, având în vedere că dreptul lui A de

356 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op. cit.*, pp. 281-282.

a-și recupera suma de bani împrumutată către B s-a prescris la data de 1 decembrie 2015, se va considera prescris și dreptul lui A de a solicita dobânda pentru suma împrumutată, acest drept fiind un drept accesoriu dreptului principal.

Secțiunea 2

Domeniul prescripției extinctive

1. Noțiune

Domeniul prescripției extinctive se referă la „sfera drepturilor subiective civile ale căror acțiuni cad sub incidența acestei instituții”³⁵⁷. Altfel spus, „[...] a determina «domeniul prescripției extinctive» înseamnă a stabili drepturile subiective civile prescriptibile extintiv și, deci, de a le deosebi față de cele imprescriptibile extintiv”³⁵⁸.

2. Prescripția extintivă în cadrul drepturilor patrimoniale

2.1. Prescripția extintivă și drepturile de creanță

Potrivit art. 2501 alin. (1) din Codul Civil, „drepturile la acțiune având un obiect patrimonial sunt supuse prescripției extinctive, afară de cazul în care prin lege s-ar dispune altfel”. Această regulă ar putea fi exprimată și altfel: „în principiu, drepturile de creanță, indiferent de izvorul lor [...], sunt supuse prescripției extinctive”³⁵⁹. De la această regulă există, desigur, și excepții prevăzute de lege. În general, termenul de prescripție în acest domeniu este de 3 ani.

357 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 248.

358 *Ibidem*, *loc.cit.*

359 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 282.

2.2. Prescripția extinctivă și drepturile reale accesorii

Așa cum reiese din art. 2501 alin. (1) din Codul Civil anterior menționat, în coroborare cu art. 2503 alin. (1) din Codul Civil³⁶⁰, regula este că drepturile reale accesorii sunt prescriptibile extinctiv, „în aceleași condiții ca și dreptul de creanță principal pe lângă care există”³⁶¹.

2.3. Prescripția extinctivă și drepturile reale principale

Codul Civil prevede că unele drepturi reale nu sunt supuse prescripției extinctive, fiind, așadar, imprescriptibile extinctiv. În aceste condiții, acțiunile prin care se valorifică astfel de drepturi – acțiunile reale – sunt, majoritatea, imprescriptibile extinctiv. De exemplu:

- potrivit dispozițiilor art. 563 din Codul Civil referitoare la acțiunea în revendicare, „(1) Proprietarul unui bun are dreptul de a-l revendica de la posesor sau de la o altă persoană care îl deține fără drept. El are, de asemenea, dreptul la despăgubiri, dacă este cazul. (2) Dreptul la acțiunea în revendicare este imprescriptibil, cu excepția cazurilor în care prin lege se dispune altfel”. Acțiunea în revendicare este imprescriptibilă extinctiv și în cazul dreptului de proprietate publică, conform alin. (3) al art. 865 din Codul Civil („dispozițiile art. 563 se aplică în mod corespunzător”).
- art. 669 din Codul Civil reglementează imprescriptibilitatea acțiunii de partaj: „Încetarea coproprietății prin partaj poate fi cerută oricând, afară de cazul în care partajul a fost suspendat prin lege, act juridic ori hotărâre judecătorească”.

360 Așa cum am menționat anterior, în conformitate cu dispozițiile alin. (1) al art. 2503 din Codul Civil, „Odată cu stingerea dreptului la acțiune privind un drept principal, se stinge și dreptul la acțiune privind drepturile accesorii, afară de cazul în care prin lege s-ar dispune altfel”.

361 A se vedea Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 299.

Cu toate acestea, există unele excepții de la regula imprescriptibilității acțiunilor reale, cum ar fi:

- potrivit art. 576 alin. (1) din Codul Civil, *„animalele domestice rătăcite pe terenul altuia îi revin acestuia din urmă dacă proprietarul nu le revendică în termen de 30 de zile de la data declarației făcute la primărie de către proprietarul terenului”*.
- conform art. 572 din Codul Civil, *„proprietarul terenului de la care o apă curgătoare a smuls brusc o porțiune de mal din teren, alipind-o la terenul altui proprietar riveran, nu pierde dreptul de proprietate asupra părții desprinse dacă o revendică în termen de un an de la data faptului”*.

3. Prescripția extinctivă în cadrul drepturilor nepatrimoniale

3.1. Principiul imprescriptibilității drepturilor nepatrimoniale

Art. 2502 instituie la alin. (2) pct. 1 regula imprescriptibilității drepturilor nepatrimoniale: *„În afara cazurilor prevăzute la alin. (1), sunt imprescriptibile drepturile privitoare la: acțiunea privind apărarea unui drept nepatrimonial, cu excepția cazului în care prin lege se dispune altfel”*. În acest caz, imprescriptibilitatea are ca fundament natura drepturilor nepatrimoniale care sunt strâns legate de persoana fizică sau, după caz, de persoana juridică, având un caracter perpetuu.

În aceste condiții, cu titlu de exemplu:

- Codul Civil reglementează apărarea dreptului la nume³⁶² și prevede la art. 254 alin. (2) că: *„[...] cel care este lezat prin uzurparea, în tot sau în parte, a numelui său poate să ceară **oricând** instanței judecătorești să dispună încetarea acestei atingeri nelegitime”*³⁶³.

362 Potrivit art. 254 alin. (1) din Codul Civil, *„cel al cărui nume este contestat poate să ceară instanței judecătorești recunoașterea dreptului său la acel nume”*.

363 Conform alin. (3) al art. 254 din Codul Civil, *„dispozițiile prezen-*

- art. 420 din Codul Civil reglementează contestarea recunoașterii de filiație – conform alineatului (1) al acestui articol, *„recunoașterea care nu corespunde adevărului poate fi contestată **oricând** și de orice persoană interesată”*.
- Art. 421 din Codul Civil reglementează acțiunea în contestația filiației – potrivit alineatului (1) al acestui articol, *„Orice persoană interesată poate contesta **oricând**, prin acțiune în justiție, filiația stabilită printr-un act de naștere ce nu este conform cu posesia de stat”*.
- art. 433 din Codul Civil reglementează acțiunea în tăgăduirea paternității de către copii și de către moștenitori: *„(1) acțiunea în tăgăda paternității se pornește de copil, în timpul minorității sale, prin reprezentantul său legal. (2) **Dreptul la acțiune nu se prescrie în timpul vieții copilului**”*.

3.2. Excepții de la principiul imprescriptibilității drepturilor nepatrimoniale

Așa cum am menționat anterior, există unele excepții prevăzute de lege de la principiul imprescriptibilității drepturilor nepatrimoniale. Altfel spus, vor fi prescriptibile următoarele acțiuni privind apărarea unui drept nepatrimonial, fără ca această enumerare să fie exhaustivă:

- conform art. 301 alin. (1) din Codul Civil referitor la termenele de prescripție privind anularea căsătoriei, *„**anularea căsătoriei poate fi cerută în termen de 6 luni**”*.
- potrivit art. 419 din Codul Civil privind nulitatea relativă a recunoașterii copilului, *„(1) recunoașterea poate fi anulată pentru eroare, dol sau violență. (2) **Prescripția dreptului la acțiune începe să curgă de la data încetării violenței ori, după caz, a descoperirii erorii sau dolului.**”*

tului articol se aplică, în mod corespunzător, și apărării dreptului la pseudonim, ales în condițiile legii”.

- art. 427 din Codul Civil coroborat cu art. 423 alin. (5) privind regimul juridic al acțiunii în stabilirea maternității, potrivit căruia „dacă însă copilul a decedat înainte de a introduce acțiunea, moștenitorii săi pot să o introducă în termen de un an de la data decesului”.

Secțiunea 3

Termenele de prescripție extinctivă

1. Noțiune

Termenul de prescripție extinctivă se referă la „intervalul de timp, stabilit de lege sau chiar de părți, înăuntrul căruia trebuie exercitat dreptul la acțiune, sub sancțiunea stingerii dreptului material la acțiune”³⁶⁴.

2. Clasificare

În funcție de sursa sau izvorul lor, termenele pot fi:

- **termene legale de prescripție extinctivă** – respectiv acele termene care sunt reglementate de prevederi legale, **sau**
- **termene convenționale de prescripție extinctivă** – acele termene care au fost stabilite de către părți, având în vedere art. 2515 Cod Civil, care oferă părților posibilitatea de a reduce sau de a mări termenele de prescripție extinctivă legale.

În funcție de sfera de aplicare a termenelor de prescripție extinctivă, acestea se împart în:

- **termene legale generale** – respectiv acele termene care se aplică în situațiile în care nu există un termen legal spe-

364 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 295.

cial reglementat sau un termen de prescripție extinctivă convenit de părți, **sau**

- *termene legale speciale* – acele termene care sunt anume prevăzute de lege și care derogă de la termenul general de prescripție.

În fine, în funcție de actul normativ care le consacără, vom avea:

- *termene fixate prin Codul Civil*
- *termene fixate prin alte acte normative.*

3. Termenul general de prescripție extinctivă

Acest termen legal general își găsește aplicarea atunci când, după caz, nu poate fi aplicat un termen special sau când nu a fost stabilit un alt termen special, în condițiile legii, de către părți.

Codul Civil reglementează termenul general de prescripție extinctivă în art. 2517, potrivit căruia „*termenul prescripției este de 3 ani, dacă legea nu prevede un alt termen*”. Acest termen se aplică:

- *de regulă, acțiunilor privind valorificarea unor drepturi de creanță*, exceptând situațiile în care sunt prevăzute termene speciale sau în care părțile au prevăzut un alt termen, în condițiile legii;
- *acțiunilor nepatrimoniale supuse prescripției extinctive și pentru care nu este prevăzut de lege un termen special* – de exemplu, art. 419 alin. (2) din Codul Civil, menționat anterior, care reglementează nulitatea relativă a recunoașterii copilului³⁶⁵.

365 Potrivit dispozițiilor art. 419 din Codul Civil, „recunoașterea poate fi anulată pentru eroare, dol sau violență. (2) Prescripția dreptului la acțiune începe să curgă de la data încetării violenței ori, după caz, a descoperirii erorii sau dolului”.

Observație! Este necesar să se facă distincția între termenul legal general de 3 ani și termenul special prevăzut de lege pentru anumite situații, care are o durată tot de 3 ani.

4. Termenul special de prescripție extinctivă

Astfel cum s-a menționat și anterior, termenul special de prescripție este acel termen care este reglementat prin prevederi legale cuprinse în Codul Civil sau în alte acte normative și care derogă de la termenul general de prescripție de 3 ani.

Sunt exemple de termene speciale prevăzute de Codul Civil:

- Art. 2518, care reglementează cazurile în care termenul de prescripție aplicabil este de 10 ani: *„se prescrie în termen de 10 ani dreptul la acțiune privitor la: 1. drepturile reale care nu sunt declarate prin lege imprescriptibile ori nu sunt supuse altui termen de prescripție; 2. repararea prejudiciului moral sau material cauzat unei persoane prin tortură ori acte de barbarie sau, după caz, a celui cauzat prin violență ori agresiuni sexuale comise contra unui minor sau asupra unei persoane aflate în imposibilitate de a se apăra ori de a-și exprima voința; 3. repararea prejudiciului adus mediului înconjurător”*.
- Art. 2519, care reglementează cazurile în care se aplică termenul special de 2 ani: *„(1) dreptul la acțiune întemeiat pe un raport de asigurare sau reasigurare se prescrie în termen de 2 ani. (2) De asemenea, se prescrie în termen de 2 ani dreptul la acțiune privitor la plata remunerației convenite intermediarilor pentru serviciile prestate în baza contractului de intermediere”*.
- Articolele 2520 și 2521, care reglementează cazurile în care se aplică termenul special de 1 an. Potrivit art. 2520, *„Se prescrie în termen de un an dreptul la acțiune în cazul: 1. profesioniștilor din alimentația publică sau hotelierilor, pentru serviciile pe care le prestează; 2. profesorilor, institutorilor, măestrilor și artiștilor, pentru lecțiile date cu ora, cu ziua sau*

cu luna; 3. medicilor, moaşelor, asistentelor și farmaciștilor, pentru vizite, operații sau medicamente; 4. vânzătorilor cu amănuntul, pentru plata mărfurilor vândute și a furniturilor livrate; 5. meșteșugarilor și artizanilor, pentru plata muncii lor; 6. avocaților, împotriva clienților, pentru plata onorariilor și cheltuielilor. Termenul de prescripție se va calcula din ziua rămânerii definitive a hotărârii sau din aceea a împăcării părților ori a revocării mandatului. În cazul afacerilor neterminate, termenul de prescripție este de 3 ani de la data ultimei prestații efectuate; 7. notarilor publici și executorilor judecătorești, în ceea ce privește plata sumelor ce le sunt datorate pentru actele funcției lor. Termenul prescripției se va socoti din ziua în care aceste sume au devenit exigibile; 8. inginerilor, arhitecților, geodezilor, contabililor și altor liber-profesioniști, pentru plata sumelor ce li se cuvin. Termenul prescripției se va socoti din ziua când s-a terminat lucrarea. (2) În toate cazurile, continuarea lecțiilor, serviciilor, furniturilor, actelor sau lucrărilor nu întrerupe prescripția pentru sumele scadente". Conform art. 2521, „Se prescrie prin împlinirea unui termen de un an și dreptul la acțiune privitor la restituirea sumelor încasate din vânzarea biletelor pentru un spectacol care nu a mai avut loc. (2) De asemenea, dacă prin lege nu se dispune altfel, se prescrie prin împlinirea unui termen de un an și dreptul la acțiunea izvorâtă dintr-un contract de transport de bunuri terestru, aerian sau pe apă, îndreptată împotriva transportatorului. (3) În cazul prevăzut la alin. (2), termenul de prescripție este de 3 ani, atunci când contractul de transport a fost încheiat spre a fi executat succesiv sau, după caz, combinat, cu același mijloc de transport sau cu mijloace de transport diferite".

Reamintim că, pe lângă aceste termene legale speciale, reglementate în Cartea a VI-a a Codului Civil privind materia prescripției extinctive, Codul Civil, dar și alte acte normative, prevăd și alte termene speciale, aplicabile în funcție de diverse situații.

Cursul prescripției extinctive

1. Începutul prescripției extinctive

1.1. Regula generală privind începutul prescripției extinctive

Regula generală privind începutul prescripției extinctive este prevăzută la art. 2523 din Codul Civil, potrivit căruia „prescripția începe să curgă de la data când titularul dreptului la acțiune a cunoscut sau, după împrejurări, trebuia să cunoască nașterea lui”.

Atunci când legea prevede o altă regulă specială privind momentul de început al prescripției extinctive într-un anumit caz, se aplică regula respectivă. În caz contrar, își găsește aplicarea art. 2523 din Codul Civil.

1.2. Reguli speciale privind începutul prescripției extinctive

Codul Civil prevede anumite *reguli speciale* referitoare la începutul prescripției extinctive:

- **Dreptul la acțiunea în executarea obligațiilor de a da sau de a face:** conform art. 2524 din Codul Civil, „(1) Dacă prin lege nu se prevede altfel, în cazul obligațiilor contractuale de a da sau de a face prescripția începe să curgă de la data când obligația devine exigibilă și debitorul trebuia astfel s-o execute. (2) În cazul în care dreptul este afectat de un termen suspensiv, prescripția începe să curgă de la împlinirea termenului sau, după caz, de la data renunțării la beneficiul termenului stabilit exclusiv în favoarea creditorului. (3) Dacă dreptul este afectat de o condiție suspensivă, prescripția începe să curgă de la data când s-a îndeplinit condiția”.
- **Dreptul la acțiunea în restituirea prestațiilor:** potrivit art. 2525 din Codul Civil, „Prescripția dreptului la acțiune în restituirea prestațiilor făcute în temeiul unui act anulabil

ori desființat pentru rezoluțiune sau altă cauză de ineficacitate începe să curgă de la data rămânerii definitive a hotărârii prin care s-a desființat actul ori, după caz, de la data la care declarația de rezoluțiune sau reziliere a devenit irevocabilă”.

- **Dreptul la acțiunea în executarea prestațiilor succesive:** în conformitate cu dispozițiile art. 2526 din Codul Civil, „Când este vorba de prestații succesive, prescripția dreptului la acțiune începe să curgă de la data la care fiecare prestație devine exigibilă, iar dacă prestațiile alcătuiesc un tot unitar, de la data la care ultima prestație devine exigibilă”.
- **Dreptul la acțiunea în materia asigurărilor:** conform art. 2527 din Codul Civil, „În cazul asigurării contractuale, prescripția începe să curgă de la expirarea termenelor prevăzute de lege ori stabilite de părți pentru plata primei de asigurare, respectiv pentru plata indemnizației sau, după caz, a despăgubirilor datorate de asigurător”.
- **Dreptul la acțiunea în repararea pagubei cauzate printr-o faptă ilicită:** potrivit art. 2528 din Codul Civil, „(1) Prescripția dreptului la acțiune în repararea unei pagube care a fost cauzată printr-o faptă ilicită începe să curgă **de la data când păgubitul a cunoscut sau trebuia să cunoască atât paguba, cât și pe cel care răspunde de ea.** (2) Dispozițiile alin. (1) se aplică, în mod corespunzător, și în cazul acțiunii în restituire întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză, plata nedatorată sau gestiunea de afaceri”.
- **Dreptul la acțiunea în anularea actului juridic:** în conformitate cu dispozițiile art. 2529 din Codul Civil, „(1) Prescripția dreptului la acțiunea în anularea unui act juridic începe să curgă: a) în caz de violență, din ziua când aceasta a încetat; b) în cazul dolului, din ziua când a fost descoperit; c) în caz de eroare ori în celelalte cazuri de anulare, din ziua când cel îndreptățit, reprezentantul său legal ori cel chemat de lege să îi încuviințeze sau să îi autorizeze actele a cunoscut cauza anulării, însă nu mai târziu de împlinirea a 18 luni din ziua încheierii actului juridic.

(2) În cazurile în care nulitatea relativă poate fi invocată de o terță persoană, prescripția începe să curgă, dacă prin lege nu se dispune altfel, de la data când terțul a cunoscut existența cauzei de nulitate”.

Codul Civil, dar și alte acte normative, prevăd și alte reguli speciale privind începutul cursului prescripției extinctive³⁶⁶.

2. Suspendarea prescripției extinctive

2.1. Noțiuni

Suspendarea prescripției extinctive se referă la „acea modificare a cursului acestei prescripții care constă în oprirea, de drept, a curgerii termenului de prescripție, pe timpul cât durează situațiile [...] care îl pun în imposibilitate de a acționa pe titularul dreptului la acțiune”³⁶⁷.

Observație! Această modificare a cursului prescripției poate opera doar în condițiile în care împrejurările care au determinat suspendarea se ivesc în timpul cursului prescripției extinctive, bineînțeles, înainte ca termenul de prescripție extintivă să se împlinească. În cazul în care aceste împrejurări anterior menționate se ivesc înainte de începerea cursului prescripției, „prescripția nu începe să curgă”, potrivit art. 2532 din Codul Civil.

2.2. Cauzele generale de suspendare

Cauzele generale de suspendare a prescripției extinctive sunt reglementate de art. 2532 din Codul Civil, care prevede

366 De exemplu, Codul Civil prevede la art. 270 faptul că termenul de prescripție al acțiunii privind restituirea darurilor și angajarea răspunderii pentru ruperea logodnei „se prescrie într-un an de la ruperea logodnei”.

367 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 281.

că prescripția nu începe să curgă, iar dacă a început să curgă, ea se suspendă:

- „între soți, cât timp durează căsătoria și nu sunt separați în fapt;
- între părinți, tutore sau curator și cei lipsiți de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă ori între curatori și cei pe care îi reprezintă, cât timp durează ocrotirea și socotelile nu au fost date și aprobate;
- între orice persoană care, în temeiul legii, al unei hotărâri judecătorești sau al unui act juridic, administrează bunurile altora și cei ale căror bunuri sunt astfel administrate, cât timp administrarea nu a încetat și socotelile nu au fost date și aprobate;
- în cazul celui lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, cât timp nu are reprezentant sau ocrotitor legal, în afară de cazurile în care există o dispoziție legală contrară;
- cât timp debitorul, în mod deliberat, ascunde creditorului existența datoriei sau exigibilitatea acesteia;
- pe întreaga durată a negocierilor purtate în scopul rezolvării pe cale amiabilă a neînțelegerilor dintre părți, însă numai dacă acestea au fost ținute în ultimele 6 luni înainte de expirarea termenului de prescripție;
- în cazul în care cel îndreptățit la acțiune trebuie sau poate, potrivit legii ori contractului, să folosească o anumită procedură prealabilă, cum sunt reclamația administrativă, încercarea de împăcare sau altele asemenea, cât timp nu a cunoscut și nici nu trebuia să cunoască rezultatul acelei proceduri, însă nu mai mult de 3 luni de la declanșarea procedurii, dacă prin lege sau contract nu s-a stabilit un alt termen;
- în cazul în care titularul dreptului sau cel care l-a încălcat face parte din forțele armate ale României, cât timp acestea se află în stare de mobilizare sau de război. Sunt avute în vedere și persoanele civile care se găsesc în forțele armate pentru rațiuni de serviciu impuse de necesitățile războiului;

- în cazul în care cel împotriva căruia curge sau ar urma să curgă prescripția este împiedicat de un caz de forță majoră să facă acte de întrerupere, cât timp nu a încetat această împiedicare; forța majoră, când este temporară, nu constituie o cauză de suspendare a prescripției decât dacă survine în ultimele 6 luni înainte de expirarea termenului de prescripție;
- în alte cazuri prevăzute de lege”.

2.3. Cauzele speciale de suspendare

Așa cum reiese din art. 2532 pct. 10 din Codul Civil, anterior menționat, există și „alte cazuri prevăzute de lege”, care reprezintă *împrejurări speciale de suspendare a prescripției extinctive*.

Articolul 2533 din Codul Civil reglementează *suspendarea prescripției în materie succesorală*: „(1) Prescripția nu curge contra creditorilor defunctului în privința creanțelor pe care aceștia le au asupra moștenirii cât timp aceasta nu a fost acceptată de către succesibili ori, în lipsa acceptării, cât timp nu a fost numit un curator care să îi reprezinte. (2) Ea nu curge nici contra moștenitorilor defunctului cât timp aceștia nu au acceptat moștenirea ori nu a fost numit un curator care să îi reprezinte. (3) Prescripția nu curge, de asemenea, contra moștenitorilor, în privința creanțelor pe care aceștia le au asupra moștenirii, de la data acceptării moștenirii și până la data lichidării ei”.

Există, însă, și alte exemple cuprinzând cauze speciale de suspendare: art. 1395 din Codul Civil prevede că „prescripția dreptului la acțiune cu privire la repararea prejudiciului cauzat prin vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori prin decesul unei persoane este suspendată până la stabilirea pensiei sau a ajutoarelor ce s-ar cuveni, în cadrul asigurărilor sociale, celui îndreptățit la reparație”.

2.4. Efectele suspendării

2.4.1. Efectul general

Codul Civil reglementează efectele suspendării cursului prescripției extinctive în art. 2534, *efectul general al suspendării cursului prescripției* fiind prevăzut de alineatul (1) al acestui articol: „*de la data când cauza de suspendare a încetat, prescripția își reia cursul, socotindu-se pentru împlinirea termenului și timpul scurs înainte de suspendare*”.

Din momentul în care termenul prescripției extinctive începe să curgă și până la apariția împrejurării care determină suspendarea, aceasta din urmă nu produce niciun efect din punct de vedere juridic. Mai mult, această perioadă va fi luată în considerare atunci când se calculează termenul prescripției.

Odată cu apariția cauzei care determină suspendarea, cursul prescripției extinctive se oprește, așadar „intervalul de timp situate între momentul apariției cauzei de suspendare și momentul încetării cauzei de suspendare nu va intra în calculul termenului de prescripție extintivă”³⁶⁸.

După încetarea împrejurării care a determinat suspendarea, prescripția extintivă își va relua cursul din momentul în care acesta s-a oprit; în acest fel, la calculul termenului de prescripție extintivă se va lua în considerare și intervalul de timp care urmează după momentul încetării suspendării.

Observație! „[...] *dacă a operat o cauză de suspendare a cursului prescripției extinctive, determinarea momentului până la care poate fi declanșată acțiunea se face prin adăugarea la durata termenului de prescripție aplicabil în speță, socotit de la data la care prescripția extintivă a început să curgă, a intervalului de timp cât a durat cauza de suspendare*”³⁶⁹.

368 A se vedea Gabriel Boroï, Liviu Stănciulescu, *op.cit.*, p. 313.

369 A se vedea Gabriel Boroï, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 344.

De exemplu, presupunem că termenul de prescripție de 3 ani a început să curgă la 1 noiembrie 2012. La 1 septembrie 2013 intervine o împrejurare care determină suspendarea cursului prescripției până la 1 noiembrie 2013. Aceasta înseamnă că suspendarea a durat două luni. Prin urmare, termenul de prescripție se va considera împlinit la 1 ianuarie 2016.

2.4.2. Efectul special

Efectul special al suspendării cursului prescripției extinctive este reglementat tot de art. 2534 din Codul Civil, însă, de alin. (2), care prevede: „prescripția nu se va împlini mai înainte de expirarea unui termen de 6 luni de la data când suspendarea a încetat, cu excepția prescripțiilor de 6 luni sau mai scurte, care nu se vor împlini decât după expirarea unui termen de o lună de la încetarea suspendării”.

Observație! „[...] efectul special al suspendării nu se produce în toate cazurile, ci numai atunci când până la împlinirea termenului de prescripție extintivă au rămas: mai puțin de 6 luni, dacă termenul de prescripție extintivă aplicabil în speță este mai mare de 6 luni; mai puțin de o lună, dacă termenul de prescripție extintivă aplicabil în speță respectivă este de 6 luni ori mai scurt de 6 luni”³⁷⁰.

2.4.3. Beneficiul și extinderea efectului suspendării

Art. 2535 din Codul Civil reglementează *beneficiul suspendării prescripției*: „suspendarea prescripției poate fi invocată numai de către partea care a fost împiedicată să facă acte de intrerupere, afară de cazul în care prin lege se dispune altfel”. Așa cum am menționat anterior, suspendarea produce efecte de drept³⁷¹.

370 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 314.

371 „[...] suspendarea [...] nu trebuie pronunțată de organul de juris-

Extinderea efectului suspensiv este reglementată de art. 2536 din Codul Civil, potrivit căruia „suspendarea prescripției față de debitorul principal ori față de fideiutor produce efecte în privința amândurora”.

3. Întreruperea prescripției extinctive

3.1. Noțiuni

Prin *întreruperea prescripției extinctive* se înțelege „modificarea cursului acesteia care constă în înlăturarea prescripției scurse înainte de apariția unei cauze interruptive și începerea unei alte prescripții extinctive”³⁷².

Asemenea suspendării, împrejurarea care determină întreruperea cursului prescripției trebuie să intervină după ce a început să curgă prescripția, dar înainte de momentul împlinirii termenului ei.

3.2. Cauzele de întrerupere

Codul Civil reglementează *cauzele de întrerupere a cursului prescripției extinctive* în art. 2537 potrivit căruia prescripția se întrerupe:

- „printr-un act voluntar de executare sau prin recunoașterea, în orice alt mod, a dreptului a cărui acțiune se prescrie, făcută de către cel în folosul căruia curge prescripția;
- prin introducerea unei cereri de chemare în judecată sau de arbitrar, prin înscrierea creanței la masa credală în cadrul

dicție, ci efectele acesteia se produc de drept (*opte legis*), în măsura în care este invocată de partea care a fost împiedicată să facă acte de întrerupere, deci, dacă în cursul procesului partea adversă îi opune prescripția extintivă, instanța doar va constata, la cererea titularului dreptului prescriptibil, că a operat suspendarea cursului prescripției extinctive și va trece la soluționarea cauzei în fond”
– Gabriel Boroi, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 314.

372 A se vedea Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 288.

- procedurii insolvenței, prin depunerea cererii de intervenție în cadrul urmăririi silite pornite de alți creditori ori prin invocarea, pe cale de excepție, a dreptului a cărui acțiune se prescrie;*
- prin constituirea ca parte civilă pe parcursul urmăririi penale sau în fața instanței de judecată până la începerea cercetării judecătorești; în cazul în care despăgubirile se acordă, potrivit legii, din oficiu, începerea urmăririi penale întrerupe cursul prescripției, chiar dacă nu a avut loc constituirea ca parte civilă;*
 - prin orice act prin care cel în folosul căruia curge prescripția este pus în întârziere;*
 - în alte cazuri prevăzute de lege”.*

În ceea ce privește **recunoașterea dreptului**, art. 2538 din Codul Civil prevede următoarele: „(1) *recunoașterea se poate face unilateral sau convențional și poate fi expresă sau tacită. (2) Când recunoașterea este tacită, ea trebuie să rezulte fără echivoc din manifestări care să ateste existența dreptului celui împotriva căruia curge prescripția. Constituie acte de recunoaștere tacită plata parțială a datoriei, achitarea, în tot sau în parte, a dobânzilor sau penalităților, solicitarea unui termen de plată și altele asemenea. (3) Poate invoca recunoașterea tacită și cel îndreptățit la restituirea unei prestații făcute în executarea unui act juridic ce a fost desființat pentru nulitate, rezoluțiune sau orice altă cauză de ineficacitate, atât timp cât bunul individual determinat, primit de la cealaltă parte cu ocazia executării actului desființat, nu este pretins de aceasta din urmă pe cale de acțiune reală ori personală”.*

În legătură cu **cererea de chemare în judecată sau de arbitrare**, art. 2539 din Codul Civil prevede că „(1) *În cazurile prevăzute la art. 2.537 pct. 2 și 3, prescripția este întreruptă chiar dacă sesizarea a fost făcută la un organ de jurisdicție ori de urmărire penală incompetent sau chiar dacă este nulă pentru lipsă de formă. (2) Prescripția nu este întreruptă dacă cel care a făcut cererea de chemare în judecată sau de arbitrare ori de intervenție în procedura insolvenței sau a urmăririi silite a renunțat la ea, nici dacă cererea a fost respinsă, anulată ori sa perimat printr-o*

hotărâre rămasă definitivă. Cu toate acestea, dacă reclamantul, în termen de 6 luni de la data când hotărârea de respingere sau de anulare a rămas definitivă, introduce o nouă cerere, prescripția este considerată întreruptă prin cererea de chemare în judecată sau de arbitrar precedentă, cu condiția însă ca noua cerere să fie admisă.(3) Prescripția nu este întreruptă nici dacă hotărârea judecătorească sau arbitrală și-a pierdut puterea executorie prin împlinirea termenului de prescripție a dreptului de a obține executarea silită. În acest caz însă, dacă dreptul de a obține obligarea pârâtului este imprescriptibil sau nu s-a prescis încă, se va putea face o nouă cerere de chemare în judecată ori de arbitrar, fără a se putea opune excepția autorității de lucru judecat.(4) Dispozițiile prezentului articol se aplică, în mod corespunzător, și atunci când prescripția a fost întreruptă prin invocarea, pe cale de excepție, a dreptului a cărui acțiune se prescrie”.

Codul Civil reglementează **situația întreruperii prescripției prin punerea în întârziere** în art. 2540: „Prescripția este întreruptă prin punerea în întârziere a celui în folosul căruia curge prescripția numai dacă aceasta este urmată de chemarea lui în judecată în termen de 6 luni de la data punerii în întârziere”.

3.3. Efectele întreruperii

Efectele întreruperii cursului prescripției extinctive sunt reglementate de Codul Civil, la art. 2541, potrivit căruia „(1) întreruperea șterge prescripția începută înainte de a se fi ivit cauza de întrerupere.(2) După întrerupere începe să curgă o nouă prescripție.(3) Dacă întreruperea prescripției a avut loc prin recunoașterea dreptului de către cel în folosul căruia curgea, va începe să curgă o nouă prescripție de același fel.(4) În cazul în care prescripția a fost întreruptă printr-o cerere de chemare în judecată ori de arbitrar, noua prescripție a dreptului de a obține executarea silită nu va începe să curgă cât timp hotărârea de admitere a acțiunii nu a rămas definitivă.(5) Dacă întreruperea rezultă din

intervenția făcută în procedura insolvenței sau a urmăririi silite, prescripția va reîncepe să curgă de la data la care există din nou posibilitatea legală de valorificare a creanței rămase neacoperite. (6) În cazul în care prescripția a fost întreruptă potrivit art. 2.537 pct. 3, întreruperea operează până la comunicarea ordonanței de clasare, a ordonanței de suspendare a urmăririi penale ori a hotărârii de suspendare a judecării sau până la pronunțarea hotărârii definitive a instanței penale. Dacă repararea pagubei se acordă, potrivit legii, din oficiu, întreruperea operează până la data când cel împotriva căruia a început să curgă prescripția a cunoscut sau trebuia să cunoască hotărârea definitivă a instanței penale prin care ar fi trebuit să se stabilească despăgubirea”.

Observație! Renunțarea la prescripție, potrivit art. 2510 din Codul Civil produce aceleași efecte ca în cazul întreruperii: „(1) După renunțare, începe să curgă o nouă prescripție de același fel. (2) Dacă partea îndreptățită renunță la beneficiul termenului scurs până la acea dată, sunt aplicabile dispozițiile privind întreruperea prescripției prin recunoașterea dreptului”.

3.4. Beneficiul și extinderea efectului întreruptiv

Beneficiul întreruperii cursului prescripției este reglementat de art. 2542 din Codul Civil, potrivit căruia „(1) Efectele întreruperii prescripției profită celui de la care emană actul întreruptiv și nu pot fi opuse decât celui împotriva căruia a fost îndreptat un asemenea act, afară de cazul în care prin lege se dispune altfel. (2) Dacă prescripția a fost întreruptă prin recunoașterea dreptului de către cel în folosul căruia curgea, efectele întreruperii profită celui împotriva căruia a curs și nu pot fi opuse decât autorului recunoașterii”.

În ceea ce privește *extinderea efectului întreruptiv*, art. 2543 din Codul Civil prevede că „întreruperea prescripției împotriva debitorului principal sau contra fideiuzorului produce efecte în privința amândurora”.

4. Repunerea în termenul de prescripție extinctivă

4.1. Noțiuni

Repunerea în termenul de prescripție extinctivă reprezintă un beneficiu pe care legea, în anumite condiții, îl oferă titularilor de drepturi subiective, beneficiu „în temeiul căruia aceștia își pot valorifica drepturile chiar dacă termenul de prescripție extinctivă s-a împlinit”³⁷³.

Potrivit art. 2522 din Codul Civil, „(1) cel care, din motive temeinice, nu și-a exercitat în termen dreptul la acțiune supus prescripției poate cere organului de jurisdicție competent repunerea în termen și judecarea cauzei. (2) Repunerea în termen nu poate fi dispusă decât dacă partea și-a exercitat dreptul la acțiune înainte de împlinirea unui termen de 30 de zile, socotit din ziua în care a cunoscut sau trebuia să cunoască încetarea motivelor care au justificat depășirea termenului de prescripție”.

Observație! „[...] repunerea în termenul de prescripție extinctivă este o măsură excepțională”³⁷⁴.

4.2. Domeniul repunerii în termenul de prescripție extinctivă

Așa cum rezultă din dispozițiile art. 2522 din Codul Civil, împrejurările care determină repunerea în termenul de prescripție extinctivă trebuie să constituie „motive temeinice”, instanța trebuind să stabilească caracterul temeinic al acestora, în funcție de situația de fapt din speță.

Observație! Motivele temeinice se referă la „cele împrejurări care, fără a avea caracterul forței majore, sunt exclusive de culpă. Este, deci, vorba de piedici relative, iar nu absolute (ca în cazul forței majore), în sensul că împrejurările de fapt respective au caracterul de piedică în exercitarea acțiunii pentru reclamant și pentru cei care s-ar afla în condi-

373 A se vedea Gabriel Boroș, Liviu Stănculescu, *op.cit.*, p. 319.

374 A se vedea Gabriel Boroș, *op.cit.*, ediția a III-a, 2008, p. 403.

ții asemănătoare [...] și, totodată, nu i se poate imputa vreo culpă titularului dreptului la acțiune”³⁷⁵.

În literatura de specialitate³⁷⁶ se consideră că „repunerea în termen este o noțiune care exclude și forța majoră și culpa”.

Exemple de împrejurări care îndeplinesc caracterul de „motive temeinice” și pentru care ar opera repunerea în termenul de prescripție extinctivă: cazul minorului părăsit de către reprezentantul său legal³⁷⁷, aflarea unor aspecte noi, identificate prin intermediul organului de urmărire penală, după ce termenul prescripției extinctive s-a împlinit și care nu puteau fi cunoscute anterior.

4.3. Termenul pentru repunerea în termenul de prescripție extinctivă

Conform alin. (2) al art. 2522 din Codul Civil, anterior menționat, *„repunerea în termen nu poate fi dispusă decât dacă partea și-a exercitat dreptul la acțiune înainte de împlinirea unui termen de 30 de zile, socotit din ziua în care a cunoscut sau trebuia să cunoască încetarea motivelor care au justificat depășirea termenului de prescripție”*.

Observație! „[...] termenul de 30 de zile, prevăzut de art. 2522 alin. (2) din Codul Civil, privește atât cererea de repunere în termenul de prescripție extinctivă, cât și introducerea cererii prin care se exercită dreptul la acțiune privind pretenția pe fond”³⁷⁸.

375 A se vedea Gabriel Boroï, Liviu Stănciulescu, *op.cit.*, p. 320.

376 A se vedea A. Ionașcu, *Drept civil. Partea generală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1963, pp. 185-186, Gheorghe Beleiu, *op.cit.*, ediția a XI-a, p. 300.

377 A se vedea Decizia nr. 590/1986, Trib. Suprem, s. Civ., în C.D. 1986, p. 82.

378 A se vedea Gabriel Boroï, Liviu Stănciulescu, *op.cit.*, p. 321.

4.4. Efectul repunerii în termenul de prescripție extinctivă

Efectul repunerii în termenul de prescripție extinctivă îl reprezintă considerarea prescripției extinctive ca neîmplinite, chiar dacă termenul acesteia s-a împlinit.

Altfel spus, „prin repunerea în termenul de prescripție extinctivă este anihilat efectul extinctiv al prescripției, organul de jurisdicție având astfel posibilitatea să treacă la soluționarea pricinii pe fond”³⁷⁹.

Observație! Măsura repunerii în termenul de prescripție extinctivă are caracter judiciar, efectele sale neproducându-se de drept, ci ca urmare a pronunțării unei hotărâri de către instanță – în urma solicitării formulate de titularul dreptului la acțiune prescriptibil.

5. Împlinirea prescripției extinctive

5.1. Precizări

Pentru determinarea momentului împlinirii termenului de prescripție extinctivă, trebuie avute în vedere mai multe aspecte, și anume:

- identificarea termenului de prescripție extinctivă, legal sau convențional, general sau special, aplicabil în speță;
- momentul în care termenul începe să curgă;
- identificarea posibilelor cauze care pot determina suspendarea sau întreruperea;
- identificarea regulilor care guvernează momentul împlinirii termenului de prescripție extinctivă.

379 A se vedea Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, *op.cit.*, p. 355.

5.2. Regulile de stabilire a momentului împlinirii prescripției extinctive

Codul Civil reglementează la art. 2551-2556 **modalitățile de calcul aplicabile termenelor** din dreptul civil (nu doar termenelor de prescripție extintivă).

Conform art. 2552, care reglementează **împlinirea termenului stabilit pe săptămâni, luni sau ani**, „(1) când termenul este stabilit pe săptămâni, luni sau ani, el se împlinește în ziua corespunzătoare din ultima săptămână ori lună sau din ultimul an. (2) Dacă ultima lună nu are o zi corespunzătoare celei în care termenul a început să curgă, termenul se împlinește în ultima zi a acestei luni. (3) Mijlocul lunii se socotește a cincisprezecea zi. (4) Dacă termenul este stabilit pe o lună și jumătate sau pe mai multe luni și jumătate, cele 15 zile se vor socoti la sfârșitul termenului”.

În ceea ce privește **termenul stabilit pe zile**, art. 2553 din Codul Civil prevede următoarele: „(1) când termenul se stabilește pe zile, nu se iau în calcul prima și ultima zi a termenului. (2) Termenul se va împlini la ora 24,00 a ultimei zile. (3) Cu toate acestea, dacă este vorba de un act ce trebuie îndeplinit într-un loc de muncă, termenul se va împlini la ora la care încetează programul normal de lucru. Dispozițiile art. 2.556 rămân aplicabile”.

Codul Civil reglementează și **situația prorogării termenului**; astfel, art. 2554 prevede că „dacă ultima zi a termenului este o zi nelucrătoare, termenul se consideră împlinit la sfârșitul primei zile lucrătoare care îi urmează”.

În ceea ce privește **calcularea termenului stabilit pe ore**, art. 2555 din Codul Civil arată următoarele: „când termenul se stabilește pe ore, nu se iau în calcul prima și ultima oră a termenului”.

Codul Civil instituie și o **prezumție – aceea a efectuării actelor în termen**: potrivit art. 2556, „actele de orice fel se socotesc făcute în termen, dacă înscrisurile care le constată au fost predate oficiului poștal sau telegrafic cel mai târziu în ultima zi a

termenului, până la ora când încetează în mod obișnuit activitatea la acel oficiu”.

Observație! „[...] termenul de prescripție extincțivă nu s-ar putea împlini într-o zi nelucrătoare. În schimb, termenul de prescripție poate să înceapă într-o zi nelucrătoare”.

Bibliografie

1. Beleiu G., *Drept Civil Român. Introducere în Dreptul Civil. Subiectele Dreptului Civil*, ediția a XI-a revăzută și adăugită de conf. univ. dr. Marian Nicolae și conf. univ. dr. Petrică Trușcă, Universul Juridic, București, 2007.
2. Beleiu G., *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ediția a VI-a, revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, Editura Șansa, București, 1999.
3. Bodoașcă T., Nour S., Cionca I.A., *Drept civil. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2012.
4. Boroi G., *Drept civil. Partea generală. Persoanele*. Editura All Beck, București, 2001.
5. Boroi G., Anghelescu C.A., *Curs de drept civil, Partea Generală*, ediția a 2-a revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2012.
6. Boroi G., *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ediția a III-a, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2008.
7. Boroi G., Stănculescu L., *Instituții de drept civil în reglementarea noului Cod Civil*, Editura Hamangiu, București, 2012.
8. Brădeanu S., Rucăreanu I., *Tratat de Drept civil*, vol. I, Partea generală, Editura Academiei, București, 1967.
9. Calmuschi O., *Tratat de drept civil*, vol. I, Partea generală, Editura Academiei, București, 1989.
10. Cosma D., *Teoria generală a actului juridic civil*, Editura Științifică, București, 1969.
11. Ionașcu A., *Drept civil. Partea generală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1963.
12. Lupan E., *Introducere în dreptul civil*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 1999.
13. Manda C., *Drept administrativ. Tratat elementar*, ediția a IV-a, revăzută și adăugită, Editura Lumina Lex, București, 2007.

14. Mureșan M., Ciacli P., *Drept civil: Partea generală; Curs universitar*, Editura Cordial-Lex, Cluj-Napoca, 2000.
15. Popa N, Eremia M.C., Cristea S., *Teoria generală a dreptului*, ediția a II-a, revizuită și adăugită, Editura All Beck, Colecția Curs Universitar, București, 2005.
16. Popa N., *Teoria generală a dreptului*, ediția 3, Editura C.H. Beck, București, 2008.
17. Pop T., *Tratat de drept civil*, vol. I, Partea generală, Editura Academiei, București, 1989.
18. Tofan D.A., *Drept administrativ*, vol. I, ediția a 2-a, Editura C.H. Beck, București, 2008.

Legislație și jurisprudență

19. Constituția României.
20. Codul Civil (Legea 287/2009 privind Codul civil).
21. Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10 de septembrie 1948.
22. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 4 noiembrie 1950.
23. Pactul internațional privind drepturile civile și politice ale omului din 16 decembrie 1966.
24. Legea nr. 554/2004 privind contenciosul administrativ, actualizată.
25. Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici, republicată.
26. Legea nr. 213/1998 privind bunurile proprietate publică, actualizată.
27. Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 90/2009 privind reglementarea unor măsuri în domeniul administrației publice.
28. Ordonanța de Urgență nr. 105/2009 privind unele măsuri în domeniul funcției publice, precum și pentru întărirea capacității manageriale la nivelul serviciilor publice deconcentrate ale ministerelor și ale celorlalte organe ale administrației publice centrale din unitățile administrativ-teritoriale

și ale altor servicii publice, precum și pentru reglementarea unor măsuri privind cabinetul demnitarului din administrația publică centrală și locală, cancelaria prefectului și cabinetul alesului local.

29. Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată.
30. Legea 84/1992 privind regimul zonelor libere, actualizată.
31. Legea nr. 295/2004 privind regimul armelor și a munițiilor, cu modificările și completările ulterioare.
32. Decizia nr. 1090/1998 a Curții de Apel București, în materie comercială, 1993-1998.
33. Decizia nr. 272/1994 a Curții Supreme de Justiție., secția contencios administrativ, publicată în B.J. 1994.